

**HIER KOMT
ALLES SAMEN**

**HOGESCHOOL
UTRECHT**

LECTORAAT WERKEN IN JUSTITIEEL KADER

■ Binnen beginnen om buiten te blijven

DEEL 2

Beschrijvingen van de ervaringen uit de experimenten Effectieve Praktijken en Selectie Ondersteunend Model.

Datum

05-07-2021

© Hogeschool Utrecht, 2021

Bronvermelding is verplicht. Verveelvoudigen voor eigen gebruik of intern gebruik is toegestaan.

COLOFON

Hoe bouwen we aan een samenleving waarin iedereen kan meedoen, tot zijn recht komt en zich veilig voelt? Hier doen de lectoraten praktijkgericht onderzoek van het Kenniscentrum Sociale Innovatie van Hogeschool Utrecht onderzoek naar, met en voor (aankomend) sociale professionals in het brede sociaal domein. Onze missie is om samen met partners uit praktijk, onderwijs en beleid bij te dragen aan 'beter samen leven' en het verkleinen van sociale ongelijkheid. Dit doen wij door praktijkgericht onderzoek, ontwikkeling en agendering van actuele maatschappelijke en sociale vraagstukken op het vlak van participatie, welzijn, zorg en ondersteuning, jeugdhulp, werk en inkomen, schuldenproblematiek, dak- en thuisloosheid, toegang tot recht, reclassering, sociale veiligheid, en deelname aan onderwijs, sport en cultuur.

Auteurs

Marie-José Geenen, Jacqueline Bosker, Marieke Cirkel, Moniek Zuurbier, Donnalee Heij

Redactie

Mirjam Kruisselbrink

Lector

Jacqueline Bosker

Jaar van uitgave

2021

Contact en adres

[Kenniscentrum Sociale Innovatie, Hogeschool Utrecht](#)

[Lectoraat: Werken in Justitieel kader](#)

[Postbus 85397, 3508 AJ Utrecht](#)

[Padualaan 101 – 3584 CS Utrecht](#)

[Telefoon secretariaat: 088 4819222](#)

[Email: socialeinnovatie@hu.nl](mailto:socialeinnovatie@hu.nl)

www.socialeinnovatie.hu.nl/www.hu.nl

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	3
2. BESCHRIJVING VAN DE EXPERIMENTEN EFFECTIEVE PRAKTIJEN EN SOM	5
2.1 EXPERIMENT HEERHUGOWAARD – LOCATIE ZUIDERBOS	5
2.2 EXPERIMENT NIEUWEGEIN – LOCATIE DC ZEIST.....	12
2.3 EXPERIMENT ROERMOND.....	19
2.4 EXPERIMENT SCHIPHOL.....	25
2.5 EXPERIMENT VEENHUIZEN - LOCATIE ESSERHEEM.....	32
<i>Casus uit experiment Veenhuizen – Esserheem</i>	40
2.6 EXPERIMENT VUGHT - PPC	43
2.7 EXPERIMENT ZAASTAD.....	52
<i>Casus uit experiment Zaanstad</i>	61
2.8 EXPERIMENT ZUTPHEN	64
2.9 EXPERIMENT ZWOLLE	71
<i>Casus uit experiment Zwolle</i>	79
2.10 EXPERIMENTEN ARNHEM EN SITTARD	83
3. AFKORTINGEN	93

1. Inleiding

In het kader van het Programma Samenwerking DJI-3RO zijn zomer 2019 onder de noemer 'Effectieve Praktijken' experimenten gestart in negen verschillende Penitentiaire Inrichtingen (Heerhugowaard, Nieuwegein, Roermond, Schiphol, Veenhuizen, Vught, Zaanstad, Zutphen, Zwolle). Daarnaast startte in januari 2020 het project 'Selectie Ondersteunend Model (SOM)' in twee andere Penitentiaire Inrichtingen (Arnhem, Sittard).

Doel van beide initiatieven is het betrekken van de specifieke expertise van de reclassering om re-integratietrajecten voor gedetineerden te versterken en terugval in delinquent gedrag te helpen voorkomen. Het (intensiveren van het) samenwerken met gemeenten en met andere ketenpartners ligt hierbij voor de hand.

Hogeschool Utrecht (HU) heeft van september 2019 tot en met juni 2021 onderzoek gedaan naar de experimenten binnen het project Effectieve Praktijken en van februari 2020 tot en met juni 2021 naar de ontwikkeling van het SOM.

Deel 1 van 'Binnen beginnen om buiten te blijven' (Eindrapport Effectieve Praktijken en Selectie Ondersteunend Model) beschrijft de eindresultaten van beide onderzoeken.

Dit rapport (deel 2 van 'Binnen beginnen om buiten te blijven') bevat een uitgebreide beschrijving van de experimenten in alle elf PI's. Er is zoveel als mogelijk dezelfde structuur aangehouden in het beschrijven van de wijze waarop de experimenten zijn georganiseerd en de wijze waarop ze vorm hebben gegeven aan het gezamenlijk werken aan re-integratietrajecten voor gedetineerden.

Met deze beschrijvingen is de balans opgemaakt van de ervaringen die in de experimenten tot aan juni 2021 zijn opgedaan. De experimenten zullen nog tot eind 2021 gecontinueerd worden.

Doelen

experiment	hoofddoel
Heerhugowaard	Einde detentie en fasering met aandacht voor eigen regie justitiabele en inzet sociaal netwerk, inzet van methodische begeleiding (LVB en verslavingsproblematiek)
Nieuwegein	Versterken continuïteit van het traject voor ISD-deelnemers
Roermond	Re-integratie kortgestraften
Schiphol	Integrale intake door één partij namens PI-3RO-Gemeente
Veenhuizen	Eigen regie in de PI voor alle justitiabelen uit drie Noordelijke Provincies
Vught	Continuïteit van zorg/interventies, best passend bij PPC-groep
Zaanstad	Samenwerking met Nazorg-Gemeenten en Voorkantteam t.b.v. (integrale) intake en uitstroom
Zutphen/Zwolle	Risico-inventarisatie en -beïnvloeding bij slachtoffer-gerelateerde delicten (VPS), vóór vertrek uit gevangenis met aandacht voor slachtofferrechten/ behoeften
SOM-Arnhem	Ontwikkelen van Selectie Ondersteunend Model
SOM-Sittard	Ontwikkelen van Selectie Ondersteunend Model

Doelgroep

	Preventief gehechten	Afgestraften	ISD	PPC	Regiogebonden?
Heerhugowaard	-	ja	-	-	Nee
Nieuwegein	-	-	ja	-	Ja/nee (in eerste instantie vooral uit regio Utrecht)
Roermond	ja	ja	-	-	Nee
Schiphol	ja	-	-	-	Ja, uitstromend naar Haarlemmermeer, Haarlem, Amsterdam, Kennemerland
Veenhuizen	ja	ja	-	-	Ja, drie noordelijke provincies
Vught	ja	ja	-	ja	Nee
Zaanstad	ja	Ja	-	-	Ja, uitstromend naar Zaanstad en Purmerend
Zutphen/Zwolle	-	Ja	-	soms	Nee
SOM-Arnhem	ja	ja	-	-	Nee
SOM-Sittard	ja	ja	-	-	Nee

2. Beschrijving van de experimenten Effectieve Praktijken en SOM

2.1 Experiment Heerhugowaard – locatie Zuiderbos

Experimentteam

In Heerhugowaard bestaat het experimentteam uit vier reclasseringswerkers (twee van Reclassering Nederland en twee van SVG/Fivoor), een doorzorgfunctionaris¹ (afgevaardigde PMO), vier casemanagers en de leerprocesbegeleider. Gedurende de experimentperiode hebben wisselingen onder de reclasseringswerkers plaatsgevonden.

De leden van het experimentteam hebben sinds een jaar tweewekelijks casusleerbijeenkomsten. Eenmaal in de vier weken overleggen de reclasseringswerkers van de 2RO (SVG en RN) met elkaar. Er is geen georganiseerd werkoverleg tussen casemanagers en reclasseringswerkers, maar die weten elkaar (ad hoc) gemakkelijk te vinden.

Eigenaren/organisatiestructuur

Vanuit DJI en 3RO zijn twee eigenaren² betrokken, te weten een unitmanager van SVG en het hoofd Detentie en Re-integratie (D&R) van de PI. De unitmanager SVG, het hoofd D&R, de projectleider Effectieve Praktijken en de leerprocesbegeleider bespreken elke twee weken de voortgang, waarbij zij door het experimentteam schriftelijk worden geïnformeerd. Op die manier bleven de eigenaren in de afgelopen periode op de hoogte van de grote lijnen. De betrokkenheid van de unitmanager SVG en het hoofd D&R uitte zich vooral in het volgen, interveniëren en aansturen van het experimentteam alsook het vertalen van strategie en beleid naar de werkvloer en daarbij goed kijken naar wat het team nodig heeft. Die rol werd – door corona – vervolgens ook meer faciliterend en motiverend van aard.

Een keer in de zes weken vond ook een groot DJI-overleg plaats met de twee andere PI's in de regio (Zaanstad en Schiphol) waarbij het experiment een vast onderwerp was op de agenda.

De unitmanager SVG had daarnaast af en toe ook alleen overleg met de betrokken reclasseringswerkers. Deze overleggen vonden door de corona-maatregelen digitaal plaats.

¹ Een doorzorgfunctionaris is een BIG geregistreerde zorgprofessional die ervaring heeft in het begeleiden van mensen met psychische problematiek (Buysse et al, 2018).

² Het begrip 'eigenaren' hanteren we hier voor de vertegenwoordiging vanuit DJI - meestal het (plaatsvervangend) hoofd D&R - en 3RO, die het experiment aanstuurden.

Faciliteiten

Het hoofd D&R heeft gezorgd dat de reclasseringswerkers toegang kregen tot de locatie en de (digitale) systemen: zij hebben een eigen DJI-account. De doorzorgfunctionaris die ook in het experimentteam zit heeft toegang tot USER, het elektronisch patiëntendossier.

Vanaf de start van het project – en dus voor de coronapandemie – was het uitgangspunt dat de casemanagers en de reclasseringswerkers met elkaar een werkruimte deelden. De reclasseringswerkers konden het gebouw in waar de twaalf casemanagers werken en plaatsnemen aan een vrij bureau. Deze gezamenlijke werkplek binnen de PI vergemakkelijkte het in gezamenlijkheid werken en afstemmen en maakte ad hoc overleg mogelijk.

Door de corona-maatregelen konden de reclasseringswerkers niet meer de afdelingen op. Reclasseringswerkers zijn vervolgens voornamelijk telefonisch contact gaan leggen met gedetineerden, soms via beeldbellen. Dat laatste betekende dat er een afspraak gemaakt moest worden via de bezoekadministratie en de cliënt kon dan via de bezoekafdeling beeldbellen. Dat was alleen mogelijk voor een gesprek i.v.m. een adviesrapport voor een zitting (om de rechtsgang niet te belemmeren) en niet voor andere contacten, zoals voor een D&R advies.

Doelgroep

PI Heerhugowaard is een gevangenis waar gedetineerden instromen vanuit verschillende andere PI's. Men wilde zich met dit experiment vooral richten op de fasering/einde detentie, met aandacht voor eigen regie van de justitiabele en de inzet van het sociaal netwerk. Om die reden zijn vooral gedetineerden gescreeud die zijn afgestraft in eerste aanleg en met een strafrestant van 4 tot 6 maanden. Concreet betekende dat als doelgroep werd aangemerkt:

- Justitiabelen die op verlof/uitstromen vanuit Amerswiel/Huisje K.
- Justitiabelen die uitstromen vanuit de PI zonder v.i. (geen fasering vanwege rood) of vanwege terugmelding TUL.

Bereik doelgroep

In het experiment zijn voornamelijk langgestraften bereikt die verblijven op Amerswiel (ZBBI/BBI) en Zuiderbos (2 afdelingen B0 en B1). Amerswiel is echter ook een periode leeg geweest vanwege corona.

Doelen

De motivatie om mee te doen aan dit experiment kwam voort uit eerdere positieve ervaringen met andere projecten met betrekking tot re-integratie en de wens om met de verschillende partners binnen de PI te starten om de gedetineerde goed voor te bereiden op een leven buiten. Daarnaast gold voor DJI dat het aantal positieve UC's erg hoog was, waardoor de voortgang in het re-integratieproces stagneerde.

De doelen zoals bij de start van het experiment geformuleerd:

- Met alle netwerkpartners (reclasseringswerkers, casemanagers, PMO, gemeentelijke nazorgcoördinatoren) samenwerken aan één inhoudelijk re-integratietraject.
- Daarbij actief gebruik maken van pro-sociale sleutelfiguren uit het netwerk van de justitiabele.
- Eigenaarschap van de justitiabele bevorderen.
- Afstemming tussen zendende en ontvangende PI's in de regio stimuleren (overdracht): warme overdracht realiseren bij overplaatsing vanuit regionale PI (Zaanstad/Schiphol), bij extramurale fase van detentie en bij ontslag.
- Inzetten van reclasseringsexpertise en methodische instrumenten voor LVB (bijvoorbeeld de SCIL en toolkit LVB) en verslaving (bijvoorbeeld Stap voor Stap).
- Gedegen voorbereiding realiseren op de komst van DBT (dagprogramma beveiliging en toezicht op maat).

Tussentijds zijn deze projectdoelen niet gewijzigd. De wijze waarop de doelen zijn beschreven gaf voldoende ruimte om mee te bewegen met ontwikkelingen die zich voordeden. De coronamaatregelen maakten het lastig om een aantal van de projectdoelen te realiseren, omdat daarvoor aanwezigheid in de PI en contact met de gedetineerde op de afdeling belangrijke componenten zijn.

Naast werken aan de doelen van het experiment vroegen ook de uitvoering van het bestuurlijk akkoord, de wijzigingen met de komst van de wet S&B (zoals het omzettingsproces van (Z)BBI naar BBA) tijd en inspanning van het personeel in de PI.

Gevolgde werkwijze

Eerste informatie over gedetineerden

De bevolkingsadministratie stuurt elke week een Excel-lijst met nieuwe inkomsten (uit de beoogde doelgroep) naar het experimentteam. De casemanager van de afdeling waar de gedetineerde zit, doet vervolgens de integrale intake en geeft de opgehaalde informatie uit de intake door aan de casemanager die de betreffende gedetineerde in zijn/haar caseload krijgt. Aan de gedetineerde wordt toestemming gevraagd voor gegevensuitwisseling met ketenpartners.

PI Heerhugowaard is een vervolginrichting (met uitzondering van de zelfmelders). Dat betekent dat er vaak al een D&R plan ligt uit de PI van herkomst dat waar nodig wordt bijgesteld.

Gedetineerden toewijzen

Eén reclasseringswerker bekijkt de lijst en verdeelt de gedetineerden tussen de reclasseringswerkers van RN en de SVG (daarbij wordt o.a. naar problematiek/delict gekeken).

Informatie verzamelen en uitwisselen

De reclasseringswerker verzamelt vervolgens informatie over de toegewezen gedetineerde over eerder reclasseringscontact, risico- en beschermende factoren (uit Iris, JD-Online, pro-Justitia rapportages) en mailt deze informatie zo snel mogelijk naar de casemanager. De casemanager mailt eigen opgehaalde informatie naar de reclasseringswerker.

Men verwacht dat zodra de reclasseringswerkers weer op de afdelingen kunnen zijn, deze informatie-uitwisseling meer mondeling plaats zal vinden.

Registratie

De reclasseringswerkers houden een Excel-lijst bij waarop ze de volgende gegevens registreren: Naam, geboortedatum, SKN, verblijfstatus, datum instroom, faseringsdata, afdeling, casemanager, gebruik RIC ja/nee, eigenaarschap mogelijk ja/nee, betrokkenheid gemeente ja/nee (zo ja, welke gemeente), sociaal netwerk ja/nee, screening reclasseringsinzet ja/nee, welke inzet doet de reclassering in het kader van het experiment, interventies detentie, wel/geen reclasseringsdossier, wel/geen toezicht na detentie (zo ja welk kader), doorstroming zorg (zo ja welk type zorg), uitstroom gemeentelijke nazorg, overige opmerkingen.

Eerste richting bepalen/contactmoment

Na de informatie-uitwisseling gaan casemanager en reclasseringswerker met de gedetineerde in gesprek, bespreken wat nodig is en welke vervolgstappen er gezet gaan worden.

De reclasseringswerker en de casemanager houden daarover vervolgens contact met elkaar. Dat is geen structureel overleg, maar zij weten elkaar te vinden.

Waar nodig en mogelijk wordt reclasseringsexpertise ingezet. Bijvoorbeeld als het gaat om verslavingsproblematiek, d.w.z. redenen van gebruik bij een positieve Urinecontrole (UC), het motiveren van gedetineerden en het inzetten van methodische instrumenten in geval van LVB-problematiek.

De overweging of de reclassering met een gedetineerde in gesprek gaat of niet is mede afhankelijk van de hulpvraag van de gedetineerde, de screening van het reclasseringsdossier, datum uitstroom en of de gedetineerde hiervoor open staat.

Actiepunten bepalen, taken verdelen en uitvoeren

In de praktijk zijn de reclasseringswerkers met een groot deel van de gedetineerden in gesprek gegaan, tenzij uit de screening bleek dat de zaken goed geregeld waren met reclassering buiten. Wanneer er bijvoorbeeld al een extern reclasseringswerker betrokken was bij het schrijven van een advies voor PP, dan was er geen bemoeienis vanuit het experiment. De ervaring leerde echter dat dit proces niet altijd goed verloopt en dat niet goed wordt nagegaan wat het beste past in het

advies met betrekking tot de gedetineerde. In dat geval springt men alsnog bij vanuit het experiment.

Bijzonder in de werkwijze van het experiment in Heerhugowaard is dat een doorzorgfunctionaris actief bij het experiment betrokken is, met specifieke expertise op het gebied van LVB, verslaving en psychiatrische problematiek. Aanvankelijk werd deze doorzorgfunctionaris pas door de casemanager benaderd als er al een reclasseringsadvies lag. In de loop van de experimentperiode is er steeds meer samenwerking ontstaan en wordt de doorzorgfunctionaris al in een vroegtijdig stadium geraadpleegd en betrokken bij een traject voor een gedetineerde. Haar deskundigheid in het inschatten van de mogelijkheden van de gedetineerde als er sprake is van psychiatrische problematiek, verslaving of LVB blijkt heel helpend voor het maken van een advies en het inrichten van een re-integratietraject. Daarnaast droegen haar kennis over regelgeving en over zorgvoorzieningen bij aan een aanpak op maat voor de gedetineerden. De korte lijn van de doorzorgfunctionaris met het PMO droeg bij aan het waar nodig snel regelen van een PP met verblijfszorg. Zo klopte een van de reclasseringswerkers aan bij de doorzorgfunctionaris, omdat een gedetineerde niet bekend was bij het PMO, maar de reclasseringswerker inschatte dat de betreffende man het niet zonder hulp zou redden buiten detentie. De man is uiteindelijk uitgestroomd naar een woonvoorziening met veel hulp.

Het idee van de doorzorgfunctionaris is, om als straks alles weer opengaat, in de PI samen met de casemanager en de reclasseringswerker een gezamenlijke start te maken met het vormgeven van een re-integratietraject, een duidelijke taakverdeling te maken en vervolgens ook de gedetineerde goed te informeren. Vooral waar het gaat om plaatsing in een zorgvoorziening is het belangrijk dat de gedetineerde op tijd weet waar hij aan toe is én dat de plaatsing tijdig geregeld wordt. Daar schort het nu nog wel eens aan.

De in het experiment participerende reclasseringswerkers hebben regelmatig een D&R advies geschreven en besproken met de casemanager.

Waar nodig zijn driegesprekken gevoerd. Vooral bij gedetineerden met LVB-problematiek heeft men dat als zeer waardevol ervaren.

Wanneer reclasseringstoezicht volgde na detentie werd dat al in de PI in gang gezet door een warme overdracht naar de reclassering buiten, bij voorkeur voorafgegaan door kennismaking in de PI.

Verder heeft de reclasseringsinzet zich gericht op het bevorderen van motivatie en toewerken naar gedragsverandering bij gedetineerden. Dat laatste stond vanwege de corona-maatregelen op een laag pitje, doordat alleen belafspraken mogelijk waren. Sinds kort is het mondjesmaat toegestaan om op bezoek te gaan (via een afspraak bij het RIC). Naast het gegeven dat motiverings- of begeleidingsgesprekken op een laag pitje stonden, was ook het uitvoeren van gedragstrainingen niet mogelijk vanwege de corona-maatregelen.

Overigens heeft men uiteindelijk van de nood ook een deugd gemaakt door tijd te investeren in het met elkaar uitwisselen van kennis en ervaring en het gezamenlijk ideeën genereren voor de invulling van re-integratietrajecten.

Betrekken gemeente

De casemanager had vaak al wel contact met gemeenten voor het regelen van de basisvoorwaarden, bijvoorbeeld voor het aanvragen van bijzondere bijstand of zorgen dat huur van de woning niet werd stopgezet, waardoor gedetineerde zijn huisvesting zou verliezen. In het kader van het experiment zijn soms ook de reclasseringswerker en casemanager gezamenlijk in gesprek gegaan met de gemeente ten behoeve van de nazorg voor een gedetineerde.

Betrekken gedetineerde

Vanuit het perspectief van casemanagers was de gedetineerde in Heerhugowaard al lang eigenaar van zijn eigen plan. Maar zij gaven ook aan dat veel gedetineerden niet weten wat mogelijk is binnen de kaders en dat ze nu aandacht besteden aan het informeren en motiveren van gedetineerden om zelf aan hun re-integratieproces te werken.

Voor de reclasseringswerker was het vanwege corona-maatregelen lastig om contact te maken met de gedetineerden, waardoor ze minder hebben kunnen investeren in het nauwer betrekken van gedetineerden.

Het streven (vanuit DJI) is om in Heerhugowaard in te voeren dat de gedetineerde ook bij het MDO aanwezig is en het minder afstemmen *over* de gedetineerde wordt, maar meer *met* de gedetineerde. Met het oog op de wet S&B zal het betrekken van het sociale netwerk van de gedetineerde (als de gedetineerde de noodzaak ziet) bij het D&R plan meer vorm en invulling krijgen.

Ervaren toegevoegde waarde

Zowel de reclasseringswerkers als de casemanagers benoemen dat fysiek aanwezig zijn op de locatie van de reclasseringswerkers toegevoegde waarde heeft. Daardoor weet men elkaar gemakkelijk te vinden en worden tips of ervaringen snel uitgewisseld.

Het uitwisselen van kennis en ervaringen gebeurt ook in de casusleerbijeenkomsten en in andere werksessies: het bespreken van casuïstiek wordt als meerwaarde ervaren, omdat je vanuit verschillende gezichtspunten meer gaat zien en anders naar een gedetineerde gaat kijken.

Reclasseringswerkers brachten expertise in over specifieke problematiek (bijvoorbeeld verslaving en LVB), in te zetten interventies en passende bejegening. Welkom was ook hun kennis over en contacten met ketenpartners, wat hielp bij het vormgeven van nazorg in de re-integratietrajecten. Casemanagers hebben verder ook gebruik gemaakt van de kennis van de reclasseringswerkers uit

het experimentteam als zij verduidelijking wilden over de inhoud van uitgebrachte zittingsadviezen. Dat was gemakkelijker dan contact opnemen met de rapporteur in kwestie. Ook werd gezamenlijk gekeken of sommige interventies vermeld in het advies al in detentie gestart konden worden en of een D&R advies noodzakelijk was.

De contacten van de doorzorgfunctionaris met het PMO en haar kennis over psychiatrische problematiek en over mogelijkheden voor hulp en begeleiding na detentie werden zeer gewaardeerd. Door de betrokkenheid van de doorzorgfunctionaris is de samenwerking tussen reclasseringswerker, casemanager en PMO verbeterd.

Het feit dat casemanager en reclasseringswerker (en doorzorgfunctionaris) nauwe contacten met elkaar hadden, zorgde voor minder dubbele boodschappen naar gedetineerde en daarmee werd shopgedrag voorkomen.

De samenwerking tussen casemanagers en reclasseringswerkers heeft er toe geleid dat men meer over de muren van de PI is gaan kijken om een traject in te richten dat binnen start en buiten verder gaat. Het heeft hen meer inzicht gegeven in wat wel en niet mogelijk is als het gaat om zorg na detentie en wie waarvoor verantwoordelijk is.

Ontwikkelpunten

Als men weer in de PI actief kan zijn, willen de reclasseringswerkers en casemanagers investeren in gedetineerden die moeilijk tot een hulpvraag komen of die vanwege een positieve UC stagneren in het re-integratieproces. Door face-to-face gesprekken te voeren, te werken aan motivering en waar mogelijk ook training in te zetten, zal geïnvesteerd worden in het beter voorbereiden van gedetineerden op hun re-integratie in de samenleving. Men wil ook actief informatie verwerven via PIW-ers en mentoren, omdat zij de gedetineerden op de afdeling zien en een goede inschatting van gedrag en motivatie kunnen maken. Met elkaar in gesprek zijn en ook met de gedetineerde in gesprek gaan, achten zij cruciaal om een goede inschatting te maken hoe de gedetineerde te motiveren is.

2.2 Experiment Nieuwegein – locatie DC Zeist

Experimentteam

Het experiment in Nieuwegein heeft te kampen gehad met veel problemen. Er was een experimentteam geformeerd van twee senior casemanagers, een reclasseringswerker en de leerprocesbegeleider. Kort na aanvang van het experiment is besloten daadwerkelijk te starten na de verhuizing van de ISD-afdeling naar Detentiecentrum Zeist in januari 2020. Vervolgens trof het lot de twee participerende senior casemanagers, waardoor zij langdurig uit het arbeidsproces waren. Vanwege de toch al krappe bezetting van de casemanagers was er geen vervanging mogelijk. Vervolgens hebben de leerprocesbegeleider en een reclasseringswerker een tijd lang samen het experiment in de lucht gehouden. De leerprocesbegeleider had daarin de rol van 'meewerkend voorman'. Het experiment heeft rond de zomer van 2020 een aantal maanden stil gelegen. Een van de senior casemanagers is na de herfst weer aan de slag gegaan, er kwamen twee casemanagers bij en in het voorjaar van 2021 zijn de uren van de reclasseringswerker uitgebreid. Dat gaf nieuwe spirit aan het experimentteam. Helaas zijn de twee casemanagers inmiddels weer naar een andere werkplek vertrokken.

Eigenaren/organisatiestructuur

Ook met betrekking tot de eigenaar vanuit DJI was er verschillende keren sprake van wisseling van de wacht en bleef het onduidelijk wie een rol kon vervullen ter ondersteuning van het experiment. De unitmanager van Inforsa is vanaf het begin betrokken geweest bij het experiment en heeft veelvuldig contact gehad met het experimentteam en met de landelijke projectleider.

Faciliteiten

Het proces van facilitering van toegang tot de PI voor de reclasseringswerker en de leerprocesbegeleider is uitgesteld tot de verhuizing naar DC Zeist zodat het niet tweemaal doorlopen hoefde te worden. In DC Zeist is op de ISD-afdelingen zelf geen plaats voor reclasseringswerkers om te werken. Dat maakt dat zij ver van de casemanagers en van de gedetineerden zitten.

Doelgroep

De doelgroep van het experiment bestaat uit gedetineerden met een ISD-maatregel (verder hier ISD-ers genoemd). De ISD-afdeling van PI Nieuwegein heeft een capaciteit voor ca. 120 ISD-ers (intramuraal en extramuraal verblijvend). Een inventarisatie vanuit het experiment naar de herkomst van de deelnemers in 2020 maakte duidelijk dat ongeveer een vijfde deel afkomstig is uit de regio Utrecht/Amersfoort/Hilversum, een vijfde deel uit de regio Den Haag/Leiden, een

vijfde deel uit de regio Amsterdam, tien procent uit Brabant en de rest uit andere regio's in Nederland.

Bereik doelgroep

Bij de start van het experiment zijn reclasseringswerker en leerprocesbegeleider informatie gaan verzamelen over de zittende en instromende ISD-ers om meer inzicht te krijgen in instroom, herkomst van ISD-ers en uitstroom. Door aan te sluiten bij MDO en TBO was een deel van de ISD-ers in het afgelopen jaar in beeld bij de reclasseringswerkers. Daarnaast is een kleine groep ISD-ers wat intensiever gevolgd.

Doelen

Bij de start van het experiment zijn de volgende doelen geformuleerd:

- Verbeteren van de aansluiting met DJI in de adviesfase t.b.v. een bruikbaar advies voor de maatregel – zo mogelijk voor intra- en extramurale fase. Een pre casuïstiek moment zou daarvoor een optie kunnen zijn (multidisciplinair).
- Het bijdragen aan het uitvoeren van interventies in het intramurale deel van de ISD – d.m.v. aansluiting met MDO/ motivatiegesprekken/inzet trainingsaanbod.
- Het bijdragen aan bepalen en formuleren van voorwaarden voor de extramurale fase.
- Het vormgeven van een doorlopend traject in de pre-ISD-fase, de intramurale fase en tijdens de extramurale fase alsmede de naadloze overdracht aan de beoogd toezichthouder (andere RO of regio).
- Aansluiting zoeken bij trajectpsycholoog t.b.v. indicatiestelling zorg in extramurale fase of voor nazorgfase.
- Schakelfunctie tot stand brengen met de nazorgafdeling van de gemeenten (Utrecht).
- Vergroten van het eigenaarschap van de gedetineerde van zijn traject.
- Verbeterde terugkoppeling vanuit reclassering in extramurale fase.
- Bijdragen aan dagbestedingsmogelijkheden onderzoeken (inzet WS-project).

Op een deel van deze doelen zijn activiteiten ondernomen in het experiment (zie hierna), zij het soms nog beginnend vanwege de achterstand die het experiment heeft opgelopen. Het zoeken van aansluiting bij de trajectpsycholoog en onderzoeken van de mogelijkheden om bij te dragen aan dagbesteding zijn nog niet van de grond gekomen.

Gevolgde werkwijze

De werkwijze op een ISD-afdeling wijkt af van die op een reguliere afdeling. De senior casemanager voert zo snel mogelijk na binnenkomst een gesprek met de ISD-er waarbij gekeken wordt naar de vijf basisvoorwaarden. De senior casemanager verzamelt daarnaast andere relevante informatie, vaak ook door JD-online te raadplegen en stelt vervolgens in overleg met andere disciplines een Verblijftrajectplan op (VTP) dat wordt besproken in het Traject Bepalings

Overleg (TBO). Bij het TBO zijn psychiater, psycholoog, mentor, senior casemanager, afdelingshoofd en in de laatste tien minuten ook de gedetineerde aanwezig. Gedurende het verblijf op de ISD-afdeling is er om de zes weken een MDO. Blijft de ISD-er intramuraal dan is er vaak een dagbesteding (werk en/of behandeling). Volgt extramurale plaatsing in een kliniek of voorziening voor beschermd/begeleid wonen, dan heeft reclassering de rol van toezichthouder.

Screenen

De reclasseringswerker en leerprocesbegeleider ontvangen wekelijks informatie over nieuwe meldingen. Deze worden geregistreerd in een Excel-bestand. De reclasseringswerker verzamelt vervolgens informatie om meer zicht te krijgen op de achtergronden van de ISD-er, eventuele openstaande toezichten en criminogene en beschermende factoren. Deze informatie wordt mondeling gedeeld met de casemanagers. Waar relevant doet de reclasseringswerker suggesties ten aanzien van passende uitstroomplekken.

Deelnemen aan MDO en TBO

De reclasseringswerker is vanaf het begin van de experimentperiode wekelijks aangeschoven bij de MDO's op donderdag. Sinds enkele maanden gebeurt dat ook bij de maandag-MDO's.

Ook neemt zij deel aan het TBO, waar het plan van aanpak wordt besproken met alle betrokken partners. In principe schuift men nu bij elk TBO aan van ISD-ers die vallen onder de senior casemanagers die deelnemen aan het experiment.

Als casemanagers vragen hebben, nemen zij zelf contact op met reclasseringswerker om te sparren over mogelijkheden in een casus. Dat geldt tot nu toe vooral voor de casemanagers die participeren in het experiment. Helaas, zie boven, is het verloop groot. En zal opnieuw geïnvesteerd moeten worden daarin.

Toezicht op voorwaarden bij extramurale plaatsing

Als een ISD-er gedurende de maatregel extramuraal geplaatst wordt in een voorziening, blijft de PI verantwoordelijk, maar houdt de reclassering toezicht op het naleven van de voorwaarden. In het experiment bleek nogal wat onduidelijkheid te bestaan, zowel bij de casemanagers als de buiten-reclasseringswerkers, over wie welke verantwoordelijkheid draagt en hoe elkaar daarvan op de hoogte te houden. De leerprocesbegeleider heeft uitgelegd aan de casemanagers wat van de reclasseringswerker verwacht kan worden en hoe reclassering normaliter omgaat met toezicht op naleving van bijzondere voorwaarden. Men heeft vervolgens een brief opgesteld (te ondertekenen door de plaatsvervangend vestigingsdirecteur) die zowel naar de voorziening (bv kliniek) als naar de RO gezonden wordt als een ISD-er extramuraal wordt geplaatst. Daarin wordt duidelijk gemaakt aan welke voorwaarden de ISD-er zich dient te houden (per ISD-er aan te kruisen welke van toepassing zijn). Deze voorwaarden komen voort uit het TBO. Tevens is beschreven wat

de procedure is bij schending van deze voorwaarden. Dat geeft de reclasseringswerker meer houvast in het toezicht en maakt aan PI, kliniek en RO duidelijk wie waarvoor verantwoordelijk is en hoe om te gaan met schending van de voorwaarden.

Pre-ISD casuïstiek en intensiever volgen bij intramurale plaatsing

Een tweede reclasseringswerker is afgelopen experimentjaar begonnen met het volgen van enkele ISD-ers vanaf het schrijven van een rapport voor de zitting tot en met uitstroom uit de ISD-maatregel. Dit vanuit de gedachte dat het een re-integratietraject niet ten goede komt, als een ISD-er met veel verschillende reclasseringswerkers te maken krijgt voorafgaand, gedurende en na het ISD-traject. Hiermee is nu pas beginnend ervaring opgedaan. Als een ISD-er vertrekt naar een andere regio dan waar de betreffende reclasseringswerker werkt, dan wordt gezorgd voor een warme overdracht naar de reclasseringswerker buiten de regio.

Vanuit de gedachte te zorgen voor continuïteit en een aanpak zoveel mogelijk op maat, wil men inzetten op het in gang zetten van de diagnostiek al voordat de ISD daadwerkelijk begint. Daar heeft men nog niet mee kunnen experimenteren. Vanuit het reclasseringsadvies zou dan al voor plaatsing verdiepingsdiagnostiek aangevraagd kunnen worden, zodat er een nog beter aanbod op maat gemaakt kan worden en wellicht al voor plaatsing op een ID-afdeling behandeling in gang gezet kan worden.

Inmiddels is er vanuit het experimentteam contact geweest met het arrondissement Amsterdam om na te gaan hoe zij precasuïstiek hebben vormgegeven. Men is daar al geruime tijd intensief bezig met ISD-ers vanuit gemeente, reclassering, forensische zorg en OM. Betrokkenen ontvangen vooraf een overzicht van alle aanstaande ISD-zittingen en zij voeren samen de precasuïstiek-besprekingen. Binnen de PI is een programmamanager ISD verantwoordelijk voor dit proces. In de regio Utrecht is een dergelijke infrastructuur nog niet gerealiseerd.

Een grotere betrokkenheid vanuit reclassering in deze fase van diagnostiek kan de continuïteit van het traject verbeteren en de psycholoog en psychiater op de ISD-afdeling ontlasten. Die hebben volgens het experimentteam namelijk niet altijd voldoende tijd om diagnostiek te doen, waardoor ook behandeling of doorplaatsing naar een kliniek stagneert.

Fictieve einddatum

Een van de knelpunten waar de casemanagers zich mee geconfronteerd zagen, was dat de ISD-er de instelling verliet zonder dat bekend was wie de externe toezichthouder zou worden. Om dat beter op elkaar aan te laten sluiten heeft men de 'fictieve einddatum' ingevoerd. Op basis daarvan wordt een verzoek eerder neergelegd bij een RO om een toezichthouder toe te wijzen, zodat deze al in de PI kan komen kennismaken met de ISD-er.

Mislukken van plaatsing

Het komt zeer regelmatig voor dat een extramurale plaatsing uiteindelijk spaak loopt en de ISD-er weer terug in de PI geplaatst wordt. Vaak is de tijd dan nog te kort om iemand elders geplaatst te krijgen. Tenzij de ISD-er actief wil meewerken aan een plaatsing op vrijwillige basis of er nog een justitieel kader is na het aflopen van de maatregel.

Het is al wel eens voorgekomen dat men inschatte dat bij een ISD-er ook vervolgsplaatsing herhaaldelijk zouden mislukken en een oplossing van plaatsing in een containerwoning in de gemeente meer voor de hand lag. Men heeft de betreffende ISD-er daarvoor op een wachtlijst laten plaatsen in diens gemeente van herkomst, zodat hij straks kan doorstromen naar een meer permanente voorziening.

Een andere ISD-er was terug op de afdeling na een mislukte extramurale plaatsing. Door de corona-maatregelen waren er weinig mogelijkheden om toe te werken naar een ambulante traject. Normaal gaat dat via een verlobbepaling, maar dat kon niet vanwege de corona-maatregelen. Daarop is besloten om hem met vrijheidsbeperkende maatregelen naar huis te laten gaan met een locatiegebod en een enkelband. Zo zou deze man toch in staat zijn om geleidelijk vrijheden op te bouwen, naar een dagbesteding te gaan en te werken aan behandeling. Er is dagbesteding gevonden en al in de PI werd kennisgemaakt met de toezichthouder uit de regio van meneer. Er is behoorlijk veel tijd geïnvesteerd in de juridische mogelijkheden rondom deze alternatieve weg; de discussie was of het als een straf op maatregel beschouwd moest worden of als een hulpmiddel om de uitvoering van de ISD-maatregel goed te kunnen laten verlopen. Uiteindelijk bleek het juridisch te verantwoorden. Als dit goed uitpakt, wil men dit vaker toepassen.

Gedragsinterventies al binnen starten

Inmiddels is wel geregeld dat waar mogelijk gedragsinterventies al binnen starten. Het gaat dan met name over de 'Leefstijltraining'. Dit gebeurt nog niet op structurele basis.

Toezicht na detentie.

Niet voor alle ISD-ers volgt een reclasseringstoezicht na afloop van de maatregel. De Haagse rechtbank kiest er bijvoorbeeld voor om de lopende bijzondere voorwaarden op te heffen. Om de ISD-er de kans te bieden om na afloop met een schone lei te beginnen. Nadeel is dat daarmee ook geen begeleiding is gegarandeerd bij re-integratie in de samenleving

Naar het idee van het experimentteam zou een toezicht na de maatregel veel meer op maat moeten zijn. Voor de een kan een toezicht na de maatregel demotiveren, voor de ander is het juist helpend om in deze fase begeleid te worden. Of lopende forensische trajecten te kunnen continueren, of in een latere fase van de maatregel nog op te kunnen starten. Als de ISD-er gedurende de maatregel goed gemonitord zou worden, zou bijvoorbeeld tegen het einde van de maatregel middels een toetsing bij de Rechtbank op maat een advies kunnen worden gegeven.

Betrekken gemeente

De gemeente wordt standaard uitgenodigd bij het TBO. Overigens is dat vanwege de onderbezetting bij de casemanagers een tijd lang verwaarloosd geweest. Men is dat nu weer consequenter aan het doen. Niet alle gemeenten geven gehoor aan deze uitnodiging.

Er is goed contact met de gemeente Amersfoort, omdat de in de PI gestationeerde reclasseringswerker daar al goede contacten mee had.

En er is goed contact met de gemeente Utrecht vanuit de manager van Inforsa die nauw betrokken is bij dit experiment.

De casemanagers hebben met sommige andere gemeenten goede contacten opgebouwd. Bij sommige gemeenten is direct duidelijk bij wie je moet zijn (zo heeft de gemeente Utrecht een pool van nazorgcoördinatoren), bij andere gemeenten is dat soms zoeken. Niet alle gemeenten zijn welwillend om mee te werken aan re-integratie, zo is de ervaring, zeker als het gaat om ISD-ers die geen reclasseringstoezicht hebben na afronding van de maatregel. Soms is het voor de betreffende ISD-er beter om juist in een andere gemeente te gaan wonen dan in zijn plaats van herkomst, om een nieuwe frisse start te kunnen maken. Het lukt soms, maar zeker niet altijd, om daarin de medewerking van gemeenten te krijgen. Er wordt een goede ervaring genoemd met een gemeente van herkomst die garant wilde staan voor een ISD-er die in een andere gemeente wilde gaan wonen. Mocht dat mislukken, dan zou alsnog de gemeente van herkomst de ISD-er een woonplek bieden.

Het plan is om vanuit pre-ISD casuïstiek de gemeente al eerder te betrekken bij het traject. Op het moment dat de reclassering advies uitbrengt, zou er al een overleg gearrangeerd kunnen worden met DJI, gemeente, reclassering en eventueel forensische zorg. Daarmee ondervang je ook dat er een gat valt op het moment dat extramurale plaatsing spaak loopt aan het einde van de maatregel en een volgende stap terug naar de gemeente impliceert. Als de gemeente dan al betrokken is, kan men gezamenlijk een beslissing nemen.

Men had gedacht te kunnen starten in de regio Utrecht/Amersfoort met het betrekken van de gemeenten, maar er was in de afgelopen periode geen instroom vanuit die regio (o.a. door coronamaatregelen minder ISD-plaatsingen).

Betrekken gedetineerde

De casemanagers hebben contact met de gedetineerde op de afdeling en bij het TBO is de gedetineerde in de laatste fase zelf aanwezig om mee te praten over het plan. De reclasseringswerkers hebben het tot nu toe lastig gevonden om in contact te komen met de ISD-ers, omdat zij geen toegang hebben tot de afdeling.

Ervaren toegevoegde waarde

Casemanagers ervaren de informatie die de reclasseringswerkers tot nu toe hebben ingebracht als waardevol voor het vormgeven van de ISD-trajecten. Reclasseringswerkers zien andere opties, waar men tot nu toe niet naar gekeken had, zoals de Elektronische monitoring die hierboven is benoemd.

Reclasseringswerkers brengen informatie in, die helpend is voor het vormgeven van het ISD-traject, bijvoorbeeld over vervolgvorzieningen of behandel mogelijkheden. Soms bieden zij ook ingangen bij voorzieningen vanwege contacten die zij daar hebben.

Casemanagers en reclasseringswerkers hebben het als zeer waardevol ervaren om gezamenlijk naar casussen te kijken en constateren dat ze zo tot creatievere oplossingen komen. Door kritische vragen die ze elkaar stellen, komen onduidelijkheden of vraagstukken aan het licht die vervolgens in gezamenlijkheid besproken en opgelost kunnen worden.

Men heeft in het experimentteam ervaren dat twee heel verschillende culturen bij elkaar kwamen en door de samenwerking hebben zij elkaar en elkaars werk beter leren kennen. De reclasseringswerkers hebben de grillen van de PI-dynamiek beter leren kennen en de casemanagers hebben meer inzicht gekregen in de extramurale fase met alle ingewikkeldheden die daarbij horen. Dat beschouwt men als winst.

Als grote meerwaarde van de samenwerking tot nu toe wordt verder genoemd dat er meer duidelijkheid is gecreëerd over de rol van de toezichthouder tijdens de extramurale plaatsing en dat er al in een vroegtijdig stadium contact wordt gelegd met de toezichthouder na detentie.

De casusleerbijeenkomsten zijn heel positief ontvangen in het experimentteam. "Niet dat er pasklare antwoorden komen" zegt een casemanager, "maar je hoort ook ideeën waar je zelf niet aan gedacht hebt.". Een andere casemanager zegt daarover: "Ik werk al een paar jaar bij justitie en ben soms behoorlijk rigide in mijn denken en doen en mede door dit team ben ik een stukje naar achter gegaan en heb wat meer stilgestaan bij die verdieping en die verbreding. De theoretische onderbouwing van de leerprocesbegeleider gaf voor mij veel meerwaarde voor mijn handelen hier in de inrichting."

Ontwikkelpunten

In het experiment Nieuwegein kwam men eigenlijk pas in de afgelopen maanden op stoom en zijn veel zaken uitgezet, waarop men nog meer ervaring wil opdoen om tot goede werkwijzen te komen. We noemen de pre-ISD casuïstiek, het aanbieden van gedragsinterventies in de PI, het maken van goede afspraken m.b.t. toezicht door reclassering tijdens de extramurale plaatsing, het eerder regelen van de (de kennismaking met de) toezichthouder, zodat er al contact is voor de uitstroom en zaken na detentie beter geregeld zijn, het verbeteren van contacten met de gemeenten en het vinden van nieuwe wegen om een ISD-traject zoveel mogelijk op maat te maken (zie het voorbeeld van de Elektronische Monitoring).

2.3 Experiment Roermond

Experimentteam

Het experimentteam in Roermond bestond bij aanvang uit vijf reclasseringswerkers van alle drie de reclasseringsorganisaties, drie casemanagers en de leerprocesbegeleider. De groep reclasseringswerkers is nagenoeg hetzelfde gebleven. Het verloop onder de casemanagers is groot geweest. Op dit moment neemt er één casemanager deel aan het wekelijkse donderdagochtendoverleg als vertegenwoordiger, maar er wordt ook met andere casemanagers samengewerkt aan casuïstiek.

Eigenaren/organisatiestructuur

Het plaatsvervangend hoofd D&R en de unitmanager van RN vormen de eigenaren van het experiment in Roermond. Vanuit DJI is er in het eerste experimentjaar een wisseling van de wacht geweest door het vertrek van het plaatsvervangend hoofd D&R naar een functie elders. De unitmanager van RN is vanaf de start zeer nauw betrokken geweest bij het experiment en heeft frequent deelgenomen aan de donderdagochtendbijeenkomsten van het experimentteam (zie verderop). Hij heeft steeds contact gehouden en overleg gehad met de leerprocesbegeleider en met name meegedacht over het middels scrum of een andere tool structureren van de bespreking van gedetineerden en de registratie.

De unitmanager van RN heeft via het ARO (arrondissementaal reclasseringsoverleg) contact gehouden met de managers van de andere twee reclasseringsorganisaties.

Faciliteiten

Enkele reclasseringswerkers waren al actief in PI Roermond, vanuit een eerder samenwerkingsproject (Ruim Baan). Toegangsfaciliteiten (pasje, account, mogelijkheid om te werken met eigen laptop) waren voor hen al op orde en zijn ook voor de andere reclasseringswerkers na aanvang van het experiment geregeld. In de PI kunnen reclasseringswerkers doorgaans beschikken over een eigen ruimte om zo in de nabijheid van casemanagers te werken en ook gemakkelijk contact met gedetineerden te leggen. Bij aanvang van het experiment is een rooster gemaakt, waarmee de aanwezigheid van een reclasseringswerker per dagdeel in de PI gewaarborgd was. Dat veranderde door de coronapandemie. Tot op heden hebben de reclasseringswerkers geen toegang tot de PI.

Vanaf de start van het experiment is er voor gekozen om op de donderdagochtend bij elkaar te komen in het gebouw van Reclassering Nederland. Daar kan het team beschikken over een ruime vergaderzaal met een groot scherm. Op deze donderdagochtendbijeenkomsten is het voltallige experimentteam aanwezig, de leerprocesbegeleider en vaak ook de unitmanager van RN.

Doelgroep

Het experiment richt zich op gedetineerden bij wie de inschatting is dat zij binnen drie maanden weer buiten staan. Gaandeweg is gekozen om zich daarbij te beperken tot die gedetineerden waarbij geen adviesaanvraag of reclasseringstoezicht loopt. Men richt zich op de doelgroep die dus niet in beeld is bij reclassering, maar wel voor overlast zorgt in de samenleving en vaak weer terug komt in de PI. Normaliter wordt er voor deze doelgroep in de (korte) tijd dat ze in de PI zitten niets opgestart.

Bereik doelgroep

Vanwege de corona-maatregelen zijn er minder gedetineerden bereikt dan men had gehoopt. Reclasseringswerkers en casemanagers hebben al een tijd lang geen toegang tot de PI, waardoor het direct in contact komen met gedetineerden nagenoeg onmogelijk was. Juist bij dit experiment, waarbij de focus ligt op de groep die binnen drie maanden de PI zal verlaten, is snelheid in contactlegging van belang.

Doel

Het doel van het experiment is om voor kortverblijvende gedetineerden een traject te starten dat in detentie begint en doorloopt als de gedetineerde weer vrij komt en dat gericht is op het bijdragen aan het voorkomen van recidive.

Gevolgde werkwijze

Screening

Wekelijks worden door de backoffice alle instromende gedetineerden op de dagstaat gezet. Deze dagstaat gaat via een gezamenlijk mailadres naar de casemanagers en naar de reclasseringswerkers die participeren in het experiment.

Er is gaandeweg geëxperimenteerd met verschillende manieren om het screeningsproces vorm te geven, omdat de reclasseringswerkers niet de hele tijd de PI in konden.

Selectie

Op basis van de volgende gegevens wordt bepaald of iemand een potentiële deelnemer is in het experiment:

- Korter dan 3 maanden detentie: Als de termijn onbekend is dan wordt er gekeken naar het indexdelict. Ook is er contact met de casemanager om een inschatting te maken en om te vragen wat een gedetineerde wil.

- Binding Nederland: Er is in dit experimentgebied veel overlast van Oost-Europese mensen. Het bedienen van deze groep is met de beschikbare formatiemiddelen niet behapbaar. Daarnaast wordt deze groep juridisch uitgezet en is er zeker voor deze groep minder interesse vanuit gemeenten om iets te regelen. Dit is wel een groep die buiten de boot valt.
- Lopend contact reclassering: Als er sprake is van een lopende adviesaanvraag of een reclasseringstoezicht dan doet een gedetineerde niet mee met het experiment. Er wordt dan wel een lijntje gelegd met de desbetreffende reclasseringswerker, maar de focus ligt bij de mensen die snel vertrekken en niet in beeld zijn bij de reclassering.

Vervolgstappen en uitvoeren plan

Op basis van de criteria uit de Excel-lijst worden deelnemers voor het experiment geselecteerd. Wanneer een gedetineerde als deelnemer voor het experiment uit de Excellijst naar voren komt dan volgt een korte bespreking van de gedetineerde op het wekelijkse donderdagochtend overleg. Daarna gaan de casemanager en de reclasseringswerker pas verder onderzoek doen en dieper inzoomen op de basisvoorwaarden en de verschillende leefgebieden, criminogene factoren en beschermende factoren.

Naast nieuwe gedetineerden worden op donderdagochtend ook de lopende trajecten kort besproken. Het experiment heeft een aantal trajectstappen vastgesteld – zie hieronder. Onder elke trajectstap is te zien welke gedetineerden in deze trajectstap zitten en welke casemanager en reclasseringswerker zijn betrokken.

Deelnemer Experiment na screening op criteria Excel-lijst	Driegesprek gedetineerde, reclasseringswerker, casemanager	Plan van aanpak	Ronde Tafel Overleg (digitaal) met gemeente en/of andere instantie(s)	Afgerond/ Uitgestroomd
--	---	-----------------	--	---------------------------

De corona-maatregelen hebben de samenwerking en uitvoering van (gezamenlijke) trajecten ernstig bemoeilijkt. Casemanagers zijn minder goed bereikbaar, omdat ze (veelal) thuis werken en geen werktelefoon hebben. Driegesprekken zijn momenteel fysiek niet mogelijk. Wat vooral heel erg tegenwerkte, was dat hierdoor de snelheid waarmee er overlegd en geschakeld kon worden tussen verschillende disciplines wegviel. Juist bij de doelgroep die de PI snel verlaat, is snelheid erg belangrijk.

Desalniettemin zijn er diverse ervaringen opgedaan in het gezamenlijk werken aan het realiseren van re-integratietrajecten. Dat was altijd een traject op maat. Soms betekende dat zorgen voor hulp ten aanzien van huisvesting door het inschakelen van een opvangvoorziening in de gemeente van herkomst, zodat de gedetineerde na afloop van detentie niet (weer) op straat komt te staan. Er worden verschillende voorbeelden genoemd, zoals de doorstroom naar een opvanglocatie, op

vrijwillige basis meewerken aan advies of toezicht of het regelen van contact met een verslavingsvoorziening ten behoeve van methadonverstrekking.

Een ander voorbeeld is dat door intensief contact met gedetineerden meerdere malen psychische problematiek, zoals depressie en suïcidaliteit, naar voren kwam, wat anders niet was gebeurd, waardoor er hulp op maat kon worden geboden.

Het gaat niet altijd om concrete acties die zijn uitgezet naar gedetineerden met directe meetbare resultaten, maar ook om het in beweging zetten van andere ketenpartners om zaken te regelen in het kader van de re-integratie van de gedetineerde. In onderstaande casus komen meerdere werkzame elementen terug die volgens de professionals van meerwaarde zijn.

Een casus als voorbeeld:

Tijdens de screening kwam een casemanager een 27-jarige gedetineerde tegen die al een tijd niet in beeld was en toch wel diep in het criminele circuit bleek te zitten. Het is een jonge vader met een verslaving die daar lijdensdruk van ervaart, omdat hij eigenlijk niet wil gebruiken maar een goede vader wil zijn. Deze gedetineerde zou maar kort verblijven en vier weken later alweer vertrekken. Hier zaten de decemberfeestdagen bij, waardoor er extra snel gewerkt moest worden. De casemanager is met de gedetineerde in gesprek gegaan en heeft hem begeleiding aangeboden. De reclasseringswerker bood aan mee te denken. Hier stond de gedetineerde voor open. Casemanager en reclasseringswerker hebben de gedetineerde geprobeerd te motiveren voor begeleiding en hebben hem ook uitgelegd waarom een verplicht toezicht volgens hen beter zou werken. Door het rustig opbouwen van contact en het gezamenlijk goed beargumenteren waarom dit nodig zou zijn, is het gelukt om het vertrouwen van de gedetineerde te winnen. Er is toen contact gezocht met de officier van justitie die de zaak ging behandelen. Zowel de casemanager als de reclassering hebben aangegeven dat het volgens hen heel goed zou zijn als de gedetineerde op verplichte basis reclasseringstoezicht zou krijgen. De reclasseringswerker heeft gebruik gemaakt van haar kennis en contacten van de sociale kaart en gebeld met een zorginstelling om voor de feestdagen nog zorg te regelen. Mocht er geen toezicht worden opgelegd dan was er al contact gelegd met het veiligheidshuis omtrent financiering voor begeleiding. Het toezicht is opgelegd en door het intensieve contact ook al gestart in de PI. De gedetineerde zit nog steeds in begeleiding.

Betrekken gemeente

De werkwijze ten aanzien van nazorg voor gedetineerden verschilt erg per gemeente en dat maakt samenwerking soms lastig. Het laten re-integreren van gedetineerden is een maatschappelijke discussie binnen gemeenten, omdat het geldt dat zij binnenkrijgen verdeeld moet worden tussen allerlei posten. Gemeentes zijn daardoor vaak beperkt in hun mogelijkheden. In Eindhoven was er onlangs een pilot waarin de gemeente al in beeld kwam als gedetineerden nog in de PI zaten. Niet

alle gemeenten staan er zo in: vaak willen ze pas in actie komen als gedetineerden weer buiten staan.

Gemeenten kunnen op verschillende manieren een rol vervullen. Bijvoorbeeld door informatie te verstrekken (bijvoorbeeld waar het gaat om overlast gevend gedrag of andere problematiek) of, als een gedwongen kader ontbreekt, zorgen dat reclasseringsbegeleiding wordt ingekocht die op vrijwillige basis wordt ingezet.

Betrekken gedetineerde

Het doel van het experiment is om kortverblijvende gedetineerden in beeld te krijgen en om samen met hen te kijken wat zij nodig hebben om niet terug te vallen in criminaliteit. Hiervoor worden driegesprekken gehouden met de gedetineerde, de casemanager en de reclasseringswerker en waar mogelijk sluiten ook andere ketenpartners aan. Het is belangrijk visie en wensen van de gedetineerde te betrekken bij het vormgeven van het re-integratietraject. Zeker ook omdat het gaat om een vrijwillig kader; de gedetineerde zal daarom zelf gemotiveerd moeten zijn om aan de slag te gaan. Ervaring leert dat deze groep gedetineerden de verantwoordelijkheid daarvoor vaak niet kan dragen vanwege LVB, verslavingsproblematiek en/of dak- en thuisloosheid. Dat betekent dat reclasseringswerker of casemanager soms dingen even moeten overnemen.

Bij het formuleren van het einddoel wordt goed gekeken wat de gedetineerde zelf kan doen in het traject en waar inzet van reclasseringswerker of casemanager gewenst is. Daarbij wordt altijd de focus gehouden op eigen regie; ook al kan de cliënt die niet altijd zelf voeren, het is wel belangrijk dat de cliënt ervaart eigenaar te zijn van zijn eigen traject.

Het betrekken van gedetineerden is door corona achtergebleven. Daar zit ook wel de frustratie van veel professionals. Juist het snelle handelen is de kracht van het experiment. Nu gebeurt er veel telefonisch. Hoewel dit ook kan werken, geven professionals aan dat het op deze manier contact hebben toch anders is dan elkaar spontaan treffen.

Ervaren toegevoegde waarde

Het experiment heeft meerdere elementen die van meerwaarde zijn om de samenwerking tussen PI en de reclassering te versterken. De meerwaarde van dit experiment is om in de PI korte lijnen te hebben, zodat ze slagvaardig kunnen zijn. Juist bij deze doelgroep die kort in de PI verblijft, is die snelheid van belang.

Van grote meerwaarde is het completere beeld dat alle betrokkenen krijgen over een gedetineerde door informatie uit te wisselen. Het uitwisselen van informatie en ideeën leidt volgens de professionals tot een betere kwaliteit van begeleiding.

Ook van meerwaarde is het feit dat reclasseringswerkers en casemanagers van elkaar hebben kunnen leren. Zo kwamen de reclasseringswerkers uit de drie verschillende reclasserings-

organisaties overeenkomsten, maar ook verschillen tegen. De reclasseringswerker van het Leger des Heils bleek veel meer outreachend te werken, bij de reclasseringswerkers van Reclassering Nederland en de verslavingsreclassering zit het risicodenken specifiek geïntegreerd in hun manier van denken. Casemanagers zien hoe een gedetineerde zich op de afdeling gedraagt en brengen dat in, reclasseringswerkers weten soms hoe een gedetineerde zich tijdens eerdere toezichten gedroeg en brengen dat in.

De leden van het experimentteam geven aan dat zij ondanks de tegenslagen door de coronamaatregelen veel werkplezier hebben beleefd aan het experiment.

Ontwikkelpunten

Met name de samenwerking met andere ketenpartners om continuïteit in trajecten te versterken verdient nog meer investering. Gemeentes en andere ketenpartners zouden een grotere rol kunnen spelen in het vormgeven van re-integratietrajecten.

Zowel reclasseringswerkers als de casemanagers willen de samenwerking graag voortzetten en uitbreiden naar andere gedetineerden. Zij zouden ook het schrijven van reclasseringsrapporten vanuit de PI willen doen.

2.4 Experiment Schiphol

Experimentteam

In het experiment in Justitieel Complex Schiphol (JCS) bestond het team uit vier reclasseringswerkers (twee van RN en twee van SVG), drie casemanagers, vier medewerkers van de gemeentelijke nazorg gemeente Haarlem, de regiocoördinator nazorg ex-gedetineerden en de leerprocesbegeleider. In een latere fase is de staffunctionaris ketensamenwerking van JCS voorzitter van het experimentteam geworden.

Zowel bij reclassering als bij DJI zijn tijdens het experiment wisselingen geweest in het experimentteam.

Het experimentteam kwam een keer per drie werken bij elkaar. Vanaf 2021 zijn er driewekelijks casusleerbijeenkomsten gehouden. De leerprocesbegeleider heeft daarnaast vanaf maart 2021 wekelijks een (digitaal) koffiemoment in de ochtend georganiseerd voor de leden van het experimentteam. Dit leidde tot meer persoonlijk contact en tot meer uitwisseling van informatie en droeg bij aan het samenwerkingsproces.

Eigenaren/organisatiestructuur

Tijdens de experimentperiode zijn het hoofd D&R van DJI en de unitmanager van RN aangemerkt als eigenaren van het experiment. Om de twee weken hadden zij strategisch overleg met de landelijk projectleider van Effectieve Praktijken, de leerprocesbegeleider en een beleidsmedewerker van het hoofdkantoor DJI. De gemeente is in een latere fase ook gaan deelnemen aan dit overleg. De stuurgroep volgde de voortgang en besprak de belemmeringen die men in het experimentteam tegenkwam.

Het duurde enige tijd voordat er voldoende duidelijkheid was over de bedoeling van het experiment, de betekenis en inhoud van de nulmeting en duiding van bijvoorbeeld de rol van de leerprocesbegeleider. Omdat het experiment niet goed op gang kwam, is de staffunctionaris ketensamenwerking voorzitter geworden van het experimentteam. Samen met de leerprocesbegeleider heeft hij een belangrijke rol vervuld in het bieden van structuur aan het proces van experimenteren. De staffunctionaris (die overigens ook in de beginfase al betrokken was geweest bij de totstandkoming van het experiment) ging tevens als *linking pin* fungeren tussen het strategisch overleg (de stuurgroep) en het experimentteam.

Faciliteiten

De reclasseringswerkers en de nazorg-medewerkers van de gemeenten konden over voldoende werkplekken met ICT-faciliteiten beschikken in JCS en mochten ook hun gsm meenemen. Zij hadden een eigen kantoortje op de afdeling waar de casemanagers zaten.

Na invoering van de corona-maatregelen is er op afstand gewerkt. Het duurde enige tijd voordat de casemanagers die thuis werkten ook de beschikking hadden over een werktelefoon. De casemanagers werken aan de hand van een schema: dagelijks zijn drie casemanagers op locatie aanwezig en de andere casemanagers werken vanuit huis. De casemanagers spreken de gedetineerde niet meer op de afdeling, maar in een spreekkamer. Externe partijen hebben op dit moment de mogelijkheid om op afspraak in JCS cliënten op afstand in een spreekkamer te spreken. Er is nog geen vrij verkeer op de afdeling. Videobellen is wel mogelijk.

Doelgroep

De doelgroep, zoals bij de start bepaald, zijn gedetineerden die na hun detentie (in principe) teruggaan naar de gemeente Amsterdam, Haarlem of Haarlemmermeer. Later is dat uitgebreid naar meerdere gemeenten in de regio, te weten Velsen, Beverwijk, Uitgeest, Heemskerk, Bloemendaal, Zandvoort.

De verblijfsduur in JCS is kort, het experiment richt zich dan ook op gedetineerden met kort verblijf die doorgeplaatst worden.

Uitgesloten van deelname zijn gedetineerden voor wie al een plan van aanpak is in een veiligheidshuis, die op de nominatie staan voor een ISD-maatregel, tbs-passanten, top 600/1000 en gedetineerden die op een EZV verblijven vanwege verward gedrag.

Bereik doelgroep

Er zijn uiteindelijk relatief weinig gedetineerden in beeld geweest bij het experiment. Daarvoor worden verschillende redenen aangehaald. Allereerst bleek slechts een gering aantal gedetineerden in JCS afkomstig uit de regio. Daarnaast weigerden sommige gedetineerden om deel te nemen aan het experiment en werden gedetineerden soms weer snel overgeplaatst naar een andere PI of stroomden uit. Verder heeft ook het verloop van personeel en het niet komen tot een goed samenwerkend team een rol gespeeld in het gering aantal gedetineerden dat door het experiment is bereikt. Daarover verderop meer.

Doelen

Met deelname aan het experiment wilde het Justitieel Complex Schiphol (JCS) een impuls geven aan het re-integratie proces. Tot 1 januari was 'Schiphol' namelijk een detentiecentrum en met de komst van een HvB per 1 januari 2019 paste het om samen met gemeenten en reclassering te investeren in een gezamenlijke werkwijze voor het re-integratie proces.

In het projectplan zijn de volgende projectdoelen voor Schiphol geformuleerd:

- Vanuit de levensloopbenadering in een efficiënt ingericht ISS proces snel helder hebben welke steun een gedetineerde van welke partij nodig heeft om terug te keren naar de maatschappij. Het reclasseringstraject en het detentie & re-integratie traject sluiten op

elkaar aan en zijn op maat gemaakt. De continuïteit van zorg is geborgd door de verschillende netwerkpartners.

- Met de gemeenten Amsterdam, Haarlem en Haarlemmermeer een efficiënte samenwerkingsvorm vinden voor een ononderbroken traject vanuit het principe van het regiemodel. Bij succes dit verbreden naar alle Noord-Hollandse gemeenten en zo mogelijk ideeën ontwikkelen voor samenwerking met gemeenten buiten de regio. Er is inzicht in de mogelijkheden op de nazorg leefgebieden bij de betreffende gemeente, zowel praktische oplossingen als ondersteuning.
- De gedetineerde stimuleren om zijn eigen realistische re-integratieplan te maken en hem steunen in de uitvoering daarvan.

Gevolgdewerkwijze

Door het experimentteam zijn aan het begin van de experiment-periode verschillende werkdocumenten opgesteld, onder andere met betrekking tot het werkproces van de petit comités, het werkproces van de regiehouder en ten aanzien van het vergroten van de motivatie, eigenaarschap en regie bij de gedetineerde en diens netwerk. Verder werd er ook een uitgebreid formulier ten behoeve van screening van instromende gedetineerden ontwikkeld.

In JCS heeft men een werkwijze ontwikkeld, waarbij voor een casus een 'petit comité' gevormd zou worden, zoals ze het zelf noemden, een groepje van een casemanager, reclasseringswerker en een medewerker nazorg van de gemeente.

Eerste informatie over gedetineerden

Het experimentteam ontvangt één keer per week van de bevolkingsadministratie een instroomlijst met binnengekomen gedetineerden. De daarvoor aangewezen casemanager stuurt de namen van gedetineerden (selectie op deelnemende gemeenten) naar de betrokken casemanagers op de inkomstenafdeling. De casemanager beoordeelt of de gedetineerde voldoet aan de criteria van het experiment (zie bij 'doelgroep'). Als dat zo is, wordt aan gedetineerde gevraagd een toestemmingsverklaring te tekenen (voor gegevensuitwisseling DJI-reclassering-gemeente en voor deelname aan het experiment). De aangewezen casemanager houdt zelf een lijstje bij van gedetineerden die hebben aangegeven niet mee te willen werken en met welke reden (met het oog op inzetten op motivatie).

Als gedetineerden voldoen aan de criteria en een toestemmingsverklaring hebben getekend, ontvangt een van de reclasseringswerkers deze gegevens en plaatst de namen op een Excel-lijst. Daarop staan naast nummer, naam en geboortedatum van de gedetineerde, de herkomstgemeente, datum van instroom en – voor zover bekend – datum van uitstroom, de afdeling waar de gedetineerde verblijft alsmede de namen van de casemanager, de reclasseringswerker en nazorgcoördinator van de gemeente die bij deze casus betrokken zijn.

Vormen petit comité

De reclasseringswerker verantwoordelijk voor de Excel-lijst wijst vervolgens drie leden aan (een reclasseringswerker, casemanager en gemeentelijke nazorg-medewerker) voor een petit comité.

De leden van het petit comité plannen een overleg (via skype) en maken een mailgroep aan. Het was aanvankelijk de bedoeling om binnen drie werkdagen een petit comité te plannen, maar dat bleek in de praktijk niet haalbaar, vanwege het verschil in werkrooster van de professionals.

Men heeft een (uitgebreid) screeningsformulier ontwikkeld en het idee was aanvankelijk dat na het vormen van het petit comité een van de drie betrokkenen (reclasseringswerker, casemanager of gemeentelijke nazorgcoördinator) aan de hand van dit formulier de eerste informatie zou verzamelen. Daar is uiteindelijk weinig mee geëxperimenteerd. De indruk bestaat dat het als te omslachtig is ervaren en niet altijd passend in de situatie als het gaat om snel enige basisinformatie op te halen. In de casussen die een petit comité verzamelde, haalden betrokken professionals informatie op via JD online, IRIS, Pro Justitia-rapportages, strafrechtketendatabank, Centraal justitieel Incasso Bureau, notulen PMO, mentor, D&R-plan, Uittreksel Justitiële documentatie, gemeentelijke informatie.

Eerste richting bepalen

Tijdens het eerste petit comité wordt bepaald wie de regiehouder is. Aanvankelijk uitgangspunt was dat bij kort gestraften de gemeente regiehouder zou zijn. Bij niet willers/niet kunners, als gedragsverandering of zorg noodzakelijk is of als toezicht wordt opgelegd, zou de reclassering de regiehouder worden. En bij een vermoeden van een langere detentie zou de casemanager de regiehouder zijn. Dat is losgelaten, omdat niet tijdig alle informatie verkregen kon worden om hierin een goed besluit te nemen. Toewijzing van de regiehouder gebeurde vooral op praktische gronden: wie het meest handig/logisch is en wie tijd heeft om de regie te hebben

Registratie

De casemanager registreert in TULP (D&R plan, trajectgesprekken en risico-screener). Ook de informatie uit de mails van de reclassering wordt zo veel als mogelijk geregistreerd in TULP. Op die manier is zichtbaar, voor de vervolginrichting, wat besproken is in bijvoorbeeld een petit comité.

De gemeente krijgt via INJUS (Informatieportaal justitiabelen) detentiemeldingen (datum detentie en ontslagdatum) en registreert daarin wat gedaan is en met wie is gesproken.

De reclassering maakt aantekeningen in IRIS over wie er is gescreend. Deze verzamelde informatie wordt door de reclasseringswerker in een document gemaild aan het petit comité en komt terecht bij de regiehouder die ervoor zorgdraagt dat de verzamelde informatie doorgezet wordt naar degene die het traject overneemt, hetzij de gemeente, hetzij de vervolginrichting.

Actiepunten bepalen

In de praktijk komt het regelmatig voor dat een gedetineerde geen hulpvraag heeft en dat er weinig werk voor de reclassering ligt. De focus is dan een goede overdracht van informatie.

Bij een aantal petit comités zijn in gezamenlijkheid concrete actiepunten opgesteld. Er is binnen het experiment eenmalig ervaring opgedaan met het binnen beginnen van een toezicht. Dit gaf de toezichthouder een voorsprong en zorgde ervoor dat de transitie van binnen naar buiten vloeiender verliep.

Nog niet veel ervaringen opgedaan

Het experimentteam kwam moeizaam op gang met het daadwerkelijk vormgeven van bovengenoemde werkwijze. Men kwam niet echt tot gezamenlijke actie en afstemming. De regiocoördinator nazorg ex-gedetineerden vanuit de gemeenten merkt op dat, achteraf gezien, er veel meer in training en begeleiding geïnvesteerd had kunnen worden om tot een goede samenwerking te komen. Omdat het nog om een jonge PI gaat, moest het vormgeven aan re-integratietrajecten nog vorm krijgen en was er in JCS nog geen ervaring opgedaan in samenwerking tussen de drie partijen.

Vanaf begin 2021 is men het werken in petit comités verder vorm gaan geven, met alle restricties die er inmiddels waren door de corona-maatregelen. Er zijn nadien enkele petit comités gevormd, maar die hebben niet altijd tot een gezamenlijk plan van aanpak geleid.

Er is nog een weg te gaan wat dat betreft. De eigenaren geven aan dat de werkwijze eerst nog verder uitgetoetst moet worden, voordat deze in de inrichting geïmplementeerd kan worden. Intussen heeft de gemeente Amsterdam onlangs besloten niet meer aan te sluiten bij de petit comités, omdat zij daarvoor onvoldoende ruimte ervaart binnen het totaal van werkzaamheden. En recentelijk hebben de reclasseringswerkers besloten (zowel die van Inforsa als van RN) niet meer bij elk petit comité aan te sluiten, maar dat alleen te doen als het direct uitzetten van actiepunten vraagt om in overleg te gaan. De reclasseringswerkers sturen de door hen verzamelde informatie via de mail aan de casemanager en de nazorgcoördinator van de gemeente.

Betrekken gemeente

Er zijn verschillende gemeentelijke nazorg-medewerkers actief in het experiment; er zijn zeven gemeenten in de regio die meedoen. Zij houden al langere tijd (los van het experiment) een spreekuur in Schiphol.

Betrekken gedetineerde

Op dit moment heeft de casemanager het gesprek met de gedetineerde. Het korte verblijf en de corona-maatregelen maken het voor de andere partijen lastig om face-to-face in gesprek te zijn met de gedetineerde. Wel kan er een afspraak ingepland worden.

Ervaren toegevoegde waarde

De experimentleden noemen als meerwaarde 'de korte lijnen en dat de neuzen dezelfde kant op staan'. Ook het op voorhand kunnen bespreken van eventuele inconsistenties in de informatie over de gedetineerde wordt als meerwaarde ervaren en het aan elkaar voorleggen van vraagstukken en casuïstiek, evenals het feit dat door het delen van informatie de gedetineerde zijn verhaal niet meerdere keren hoeft te doen.

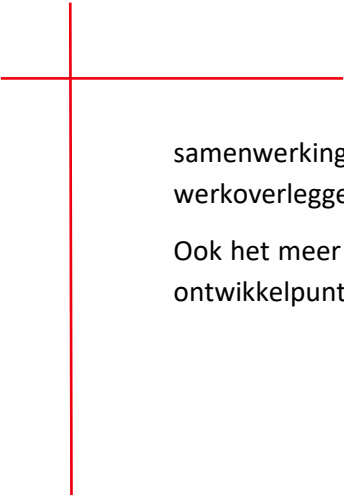
Ook de zichtbaarheid van de reclassering op de afdeling, zoals dat was voor de coronamaatregelen, wordt benoemd als meerwaarde.

De gemeente geeft aan dat de informatie-uitwisseling en vooral ook de informatie die de reclassering kan inbrengen (bijvoorbeeld over het opleidingsniveau van een gedetineerde, verslavingsgeschiedenis of mislukte toezichten) nuttig voor hen kan zijn en gebruikt kan worden voor de begeleiding van een gedetineerde, bijvoorbeeld bij de aanvraag van een bepaalde indicatie.

Hoewel de teleurstelling voelbaar is dat er nog te weinig geëxperimenteerd is met de werkwijze van de petit comités, merken de eigenaren, voorzitter van het experimentteam en de leerprocesbegeleider op dat de experimentleden meer inzicht in elkaars werk hebben gekregen. Het samenwerken heeft inzichtelijk gemaakt dat in de beginfase opgehaalde informatie van belang is voor het vervolgtraject van de gedetineerde als die verplaatst wordt en dat het zinvol is om in die beginfase een zo compleet mogelijk beeld te verkrijgen. Maar er zal nog meer geïnvesteerd moeten worden in de gezamenlijkheid van de drie partijen, die nu nog vaak te veel op hun eigen stuk aan het werk zijn en te weinig gefocust op de levensloop van de gedetineerde en op het in beeld krijgen van het gehele traject. Met de inspiratieochtend die eind mei door de leerprocesbegeleiders van Zaanstad, Heerhugowaard en Schiphol is georganiseerd voor alle experimentleden van de drie experimenten in Noord-Holland, heeft men daar een impuls aan kunnen geven.

Ontwikkelpunten

De focus lag tot nu toe vooral op het maken en uitdenken van het werkproces en pas vrij recent is men toegekomen aan de uitvoering. Als ontwikkelpunt werd door het team benoemd om te gaan nadenken over hoe men na het einde van het experiment door kan gaan. De tot nu toe ontwikkelde werkwijze sluit aan bij de wet S&B en het bestuurlijke akkoord en biedt in die zin mogelijkheden voor vervolg. Men wil graag een modus vinden om structureel met de

samenwerking verder te gaan als straks de leerprocesbegeleider en de structuur van de werkoverleggen wegvallen.

Ook het meer betrekken van de gedetineerde en van het netwerk van de gedetineerde zijn nog ontwikkelpunten voor de nabije toekomst.

2.5 Experiment Veenhuizen - locatie Esserheem

Experimentteam

Het experimentteam bestaat uit drie reclasseringswerkers elk van een andere RO (elk gekoppeld aan een van de drie Noordelijke provincies), uit een backoffice medewerker³, een casemanager en een leerprocesbegeleider. In Veenhuizen is het verloop onder casemanagers in de afgelopen jaren erg groot geweest en het was lastig om het experimentteam te bemensen. Vervolgens hebben er in de loop van het experiment verschillende wisselingen plaatsgevonden bij de deelnemende casemanagers en ook bij de reclasseringswerkers is een wisseling geweest. Inmiddels werken reclasseringswerkers soms ook samen met casemanagers die niet deelnemen aan het experimentteam.

Eigenaren/organisatiestructuur

Voor PI Veenhuizen sluit het experiment van Effectieve Praktijken aan bij vier andere projecten waarmee trajectdenken in de PI al in gang was gezet. Dat zijn:

1. Koers & Kansen project 'zelfmelders 3Noord'.⁴
2. project 'gezinsbenadering'.⁵
3. De pilot 32 uur werken.⁶ (gedetineerde werkt hele dagen en heeft twee dagdelen vrij voor eigen invulling).

De stuurgroep wordt gevormd door het plaatsvervangend hoofd Detentie & Re-integratie van PI Veenhuizen, managers van de 3RO in Noord-Nederland (het Leger des Heils, Reclassering Nederland en Verslavingszorg Noord-Nederland - VNN), de regiosecretaris van Reclassering Nederland, de staffunctionaris ketensamenwerking bij de DJI. Bij aanvang van het experiment was het erg zoeken naar wat precies de rol van de stuurgroep was en welke rol zij wilden vervullen naar leerprocesbegeleider en experimentteam. De leerprocesbegeleider is uiteindelijk een belangrijke schakel geweest tussen de stuurgroep en het experimentteam.

³ De backofficemedewerker heeft in het experiment deels ook gefungeerd in de rol als casemanager.

⁴ Een project waarbij de aangesloten gemeenten samen met de veroordeelde, vooraf aan de detentie een plan maken, dat de impact van de gevangenisstraf en de kans op terugval verkleinen: <https://www.wijzijnanne.nl/artikelen/met-een-plan-onder-de-arm-de-gevangenis-in>

⁵ Een project gericht op het bevorderen van het contact tussen vaders en hun kinderen: <https://www.dji.nl/justitiabelen/onderwerpen/project-gezinsbenadering>

⁶ een experiment waarbij gedetineerden 32 uur per week werken en 2 vrije blokken heeft waarin hij allerlei activiteiten kan doen: <https://www.sanctieuitvoering.nl/actueel/nieuws/2019/05/21/pilot-32-uur-werken-met-gedetineerden>.

Faciliteiten

Het duurde enkele maanden voordat de benodigde faciliteiten geregeld waren voor de reclasseringswerkers om in de PI te kunnen werken (laptop en telefoon mee; over een pasje en pieper beschikken). De reclasseringswerkers hebben in de PI toegang tot een werktuin waar ook de casemanagers zitten. Dat maakt direct contact en even tussendoor elkaar iets vragen of overleggen erg gemakkelijk. Tijdens de lockdown is de PI toegankelijk gebleven voor de reclasseringswerkers uit het experimentteam. De vergaderingen hebben grotendeels plaatsgevonden via Webex.

Doelgroep

De doelgroep bestaat uit justitiabelen die verblijven in PI Veenhuizen, locatie Esserheem, zowel in het Huis van Bewaring als de Gevangenis. Daarbij gaat het zowel om afgestraften als preventief gehechten die afkomstig zijn uit en uitstromen naar gemeenten in de provincies Groningen, Friesland of Drenthe. Ook deelnemers aan het Koers & Kansen-project 'zelfmelders 3Noord' en het project 'gezinsbenadering' kunnen daarbij horen. Het experiment is aanvankelijk alleen uitgevoerd op de afdelingen waar de in het experimentteam participerende casemanagers werken. Inmiddels geldt die restrictie niet meer.

Bereik doelgroep

Selectie van een doelgroep was in dit experiment niet aan de orde. Alle instromende gedetineerden afkomstig uit een van de drie noordelijke provincies werden gevraagd om mee te doen aan het experiment. Zonder uitzondering wilde iedereen meedoen. In de tweede helft van 2020 zijn ongeveer 60 gedetineerden bereikt. Zij zijn niet allemaal actieve deelnemers aan het experiment geworden. In het afgelopen jaar waren dat er ongeveer 50. Het criterium van uitstroom naar een van de drie noordelijke provincies wordt niet altijd meer strak gehanteerd. Sommige gedetineerden melden zichzelf aan voor deelname, anderen worden aangemeld vanuit het MDO of omdat de reclasseringswerker betrokkene kent vanuit de vroeghulp. Ook is er al een deelnemer voortgekomen uit de triage in het veiligheidshuis. Alle gedetineerden met een detentieduur van 14 dagen of langer kunnen deelnemen aan het experiment. Indien nodig kan ook voor deze zeer kort verblijvende groep maatwerk geleverd worden.

Doelen

Het experiment is onder de noemer 'eigen regie in de PI' gestart en in het projectplan zijn voorafgaand de volgende doelen geformuleerd:

Justitiabelen beter begrijpen en faciliteren bij hun re-integratie door:

- In het D&R plan voort te bouwen op de levensloop van de gedetineerde.
- Informatie vanaf de start van het strafproces te betrekken (trajectdenken).
- Zo snel mogelijk in detentie te starten.

De kans dat het plan ook na detentie wordt gerealiseerd zo groot mogelijk maken door:

- Het plan met de gedetineerde te maken waarbij wordt aangesloten op zijn doelen.
- Sociale contacten van de gedetineerde in te zetten voor steun na detentie.
- Gemeenten en andere ketenpartners vroeg in het traject te betrekken en acties tijdig uit te zetten/over te dragen.

Het is gelukt te werken aan bovenstaande doelen en de samenwerking tussen casemanagers en reclasseringswerkers te intensiveren. Er is intensief samengewerkt met de gedetineerde. Indien nodig worden zijn sociaal netwerk en de gemeente betrokken in een zo vroeg mogelijk stadium bij het uitvoeren van een samen met de gedetineerde opgesteld plan.

Gevolgdewerkwijze

Op basis van een inkomstenlijst maakt de casemanager een selectie van gedetineerden die uit de drie Noordelijke provincies komen. De casemanager vraagt de gedetineerde of hij mee wil doen aan het experiment. Als hij dat wil, tekent hij een toestemmingsverklaring. Tot nu toe is er sprake van honderd procent deelname.

Wekelijks (de ene week op dinsdag en de andere week op donderdag) is er een overleg van casemanagers en reclasseringswerkers, waarin de nieuw binnengekomen gedetineerden kort besproken worden en toegewezen aan de casemanagers en reclasseringswerkers uit het experimentteam. Voor de laatsten geldt in principe verdeling naar provincie (elke reclasseringswerker heeft een provincie 'in beheer').

De reclasseringswerker en de casemanager verzamelen vervolgens informatie en registreren enkele basisgegevens op een Excel-lijst. Op deze Excel-lijst staat basisinformatie zoals SKN-nummer, BSN-nummer, gemeente waar gedetineerde vandaan komt, intakedatum, kader na detentie, contactpersonen (casemanager, reclassering, gemeente, sociaal netwerk).

Als het om een zelfmelder gaat, is er al veel informatie bekend in het kader van het Koers & Kansen project 'zelfmelders 3Noord': dan heeft de gemeente al voor de detentie informatie vergaard en daar verslag van gedaan. Deze informatie komt ook ter beschikking van de reclasseringswerker in het experimentteam. Dat betekent dat er soms al een uitgewerkt plan van een wijkteam ligt voor de betreffende gedetineerde.

Voor de overige gedetineerden gaat de casemanager na hoe het staat met de vijf basisvoorwaarden en het sociaal netwerk ('zorg voor thuis'). Waar nodig en mogelijk verwijst de casemanager de gedetineerde naar het RIC voor het regelen van zaken. De reclasseringswerker

verzamelt aanvullende informatie over de gedetineerde, vooral door in IRIS te kijken en uitgebrachte rapportages en het vonnis te lezen. Indien er een toezichthouder bekend is, wordt hier afstemming mee gezocht.

Dan volgt een driegesprek van casemanager, reclasseringswerker en gedetineerde waarin men kennismakt met elkaar en aan de gedetineerde gevraagd wordt wat zijn hulpvraag is. Het past bij het doel van het experiment in Esserheem om (de vraag van) de gedetineerde centraal te stellen. Ervaring leert dat er altijd wel een hulpvraag ligt van een gedetineerde.

Vervolgens wordt er een plan gemaakt en worden de taken verdeeld tussen reclasseringswerker en casemanager en gedetineerde. Deze worden vastgelegd in een logboek (Word-document), dat wordt opgeslagen op de G-schijf in de PI. Zowel de casemanager als de reclasseringswerker hebben toegang tot dat logboek. Reclasseringswerkers kunnen daar echter niet in als ze buiten de PI zijn, omdat zij geen Connect!-account hebben. De reclasseringswerkers rapporteren ook in IRIS/RACT.

Casemanager en reclasseringswerker stemmen met elkaar af wie wat gaat doen. Daar zijn geen heel strak afgebakende afspraken over. Ervaring leert dat de casemanager de praktische zaken voor rekening neemt en bijvoorbeeld ook uitleg aan de gedetineerde geeft over de fasering. Een van de reclasseringswerkers die rapporteur is, geeft aan dat het een tijdje duurde voordat ze haar mindset had veranderd. Ze moest leren om in deze fase 'even achterover te leunen' zoals ze het zelf benoemt en niet alleen na te gaan wat het mogelijk risico is bij vrijlating, maar ook te kijken naar wat nu voorafgaand aan de vrijlating nog in de detentiefase belangrijk is voor de gedetineerde, wat mogelijk ook kan bijdragen aan de uiteindelijke re-integratie. Dat leidde bijvoorbeeld bij een van de gedetineerden tot het inzicht dat de geestelijk verzorger een belangrijke rol kon vervullen om hem ook gemotiveerd te krijgen voor zijn re-integratie.

De acties ten aanzien van re-integratietrajecten variëren. Zo worden er soms al tijdens de detentiefase behandelingen in gang gezet. Of wordt het CJIB gebeld om te checken of het betalen van een schadevergoedingsmaatregel al in gang is gezet (een harde eis om te kunnen faseren). En als een gedetineerde bijvoorbeeld na detentie naar een kliniek moet, dan wordt alvast de IFZO uitgeschreven. En wordt soms alvast contact gelegd met de 'buitenreclassering' om de zaak aan een toezichthouder te bedelen, zodat deze het eerste contact met de gedetineerde al in de PI kan leggen. Grote winst in zo'n situatie is dat er geen gat valt (met risico op dakloosheid) tussen ontslag uit detentie en bijvoorbeeld klinische behandeling. De toezichthouder komt al voordat de gedetineerde uitstroomt kennis maken en er kan een warme overdracht plaatsvinden tussen binnen- en buiten-reclassering. Soms wordt ook al vroegtijdig contact gezocht met de gemeente zoals in een casus waarin gedetineerde eerst zou uitstromen naar een verslavingskliniek (gefinancierd door justitie) en vervolgens moest kunnen doorstromen naar ambulante begeleiding in de gemeente (gefinancierd door de gemeente).

Reclasseringswerkers investeren gedurende het traject ook in het motiveren van gedetineerden voor behandeling en in het actief meedenken over en meewerken aan hun re-integratietraject. Ze

hebben inmiddels verschillende keren gehoord (ook via de gedetineerden commissie, gedeco) dat gedetineerden zich gehoord en gezien voelen door het experimentteam. In een casus gaf een jongeman aan dat hij door het contact met de reclasseringswerker had leren praten over de dingen die hem dwars zaten. Een andere jongen die wars was van elke vorm van hulp is gaandeweg steeds coöperatiever geworden en nu al in contact met de hulpverleners voor zijn tijd na detentie.

In het kader van het experimentteam zijn verschillende hulpverleners en ook een wijkagent de bajes binnengehaald. Dat is door alle partijen goed ontvangen en heeft intussen ook andere casemanagers gestimuleerd om dat te gaan doen.

In de loop van het experiment zijn er verschillende succesvolle acties geweest. Exemplarisch is een casus waarin gedurende twee jaar detentie niets ondernomen was ten behoeve van re-integratie. Daarop is in kortere tijd (de datum voor uitstroom naderde), dankzij interventie van de reclasseringswerker, een plaatsing bij Exodus geregeld middels een IFZO om te voorkomen dat gedetineerde na uitstroom dakloos zou worden en is de buiten-reclasseringswerker die toezichthouder zou worden al in de PI kennis komen maken. In meerdere casussen is het zo gegaan dat reclasseringswerker via IFZO, WMO- of WLZ-indicatie een plaats in een vervolgvoorziening (bijvoorbeeld kliniek) regelde. Soms werden daar ook al meerdere partners bij betrokken, zoals politie, soms werd ook het sociaal netwerk erbij betrokken. Zoals in een casus van een man die voor zeven maanden gedetineerd werd en voor wie in het kader van re-integratie het traject van diagnostiek en behandeling (bij Trajectum, zorg voor mensen met een licht verstandelijke beperking) al in de PI werd opgestart. Vanwege een incident werd er tevens contact gelegd met de partner en ouders van de man, er werd samen met een wijkagent een huisbezoek afgelegd bij de partner van de gedetineerde en er werd een regeling getroffen met het CJIB m.b.t. het afdoen van de schadevergoeding. Risico's en mogelijkheden voor re-integratie konden zo vooraf goed ingeschat worden en een traject op maat in gang gezet worden.

Gedurende het hele traject houden casemanager, reclasseringswerker en gedetineerde contact met elkaar. Casemanager en reclasseringswerker wisselen regelmatig informatie uit over de voortgang van het traject. De casemanager registreert eigen acties in TULP. De reclasseringswerkers beschrijven hun acties in het logboek (op de G-schijf van DJI) en knippen en plakken deze rapportages ook in IRIS. Zij ervaren dat als omslachtig: de tekst moet dan eerst vanuit het DJI-account naar het eigen account van reclassering worden gemaïld en vervolgens in IRIS geplakt. Dat laatste wordt nog wel eens vergeten.

Het is niet altijd gelukt om de hierboven geschetste werkwijze zo ook uit te voeren. Verloop van casemanagers en vooral ook de corona-maatregelen verhinderden dat. Zo hebben de corona-maatregelen een tijd lang het direct contact met de gedetineerde bemoeilijkt. Inmiddels mogen reclasseringswerkers en casemanagers weer volledig aanwezig zijn in de PI.

Soms leidden de corona-maatregelen tot mooie creatieve alternatieven. Zo was er een gedetineerde die zou uitstromen naar een zorgvoorziening. Hij zou er wel een kijkje kunnen gaan nemen, maar dan zou hij bij terugkomst tien dagen in quarantaine moeten. Om dat te voorkomen

is gevraagd of de zorgvoorziening een virtuele rondleiding wilde verzorgen. Dat hebben ze gedaan: de aankomend begeleider van de gedetineerde heeft met de camera een filmpje gemaakt op de locatie zodat de gedetineerde al kon zien waar en hoe hij zou gaan wonen en al kennis kon maken met zijn persoonlijk begeleider.

Betrekken gemeente

Vanuit het experiment heeft de samenwerking met gemeenten gaandeweg meer vorm gekregen. Al verschilt dat wel per provincie. De drie reclasseringswerkers uit het experimentteam zijn eind 2020 tevens aangesteld als verbindingsfunctionaris bij de Veiligheidshuizen in Groningen, Friesland en Drenthe. De bedoeling is ook om uit hoofde van die functie voorlichting te gaan geven aan de gemeenten, maar dat is vanwege corona-maatregelen vooralsnog niet doorgegaan. In Groningen wordt de nazorg vanuit het veiligheidshuis gecoördineerd en nagenoeg alle gemeenten zijn daarbij aangesloten. In Friesland is men meer en meer op weg naar regie vanuit het veiligheidshuis voor de gemeentelijke nazorg. Zo wordt bij een triage ook de gemeente uitgenodigd. In Drenthe is dat proces nog in ontwikkeling.

Als knelpunten bij het betrekken van gemeenten wordt enerzijds genoemd dat er sprake is van grote diversiteit in aanpak en bereidwilligheid van gemeenten en anderzijds dat lang niet alle gedetineerden in Veenhuizen ook afkomstig zijn uit een van de drie Noordelijke provincies en dat gedetineerden uit het Noordelijke provincies ook in diverse andere PI's in Nederland geplaatst worden.

Betrekken gedetineerde

Het plan van Esserheem heet 'Eigen regie in de PI'. Het betrekken van de gedetineerde bij de vormgeving en uitvoering van het re-integratie plan is dan ook een belangrijk doel van het experiment. Het experimentteam ziet daarin wel verschillende knelpunten. Sommige gedetineerden zijn niet in staat om veel zelfstandigheid of verantwoordelijkheid te dragen: vaak is het zelf regelen van zaken bij het RIC al te hoog gegrepen. In zo'n geval is het prettig dat PI Veenhuizen beschikt over een spreekkamer met een computer en telefoon, zodat de casemanager of de reclasseringswerker even samen met de gedetineerde een telefoontje kan plegen.

Ervaren toegevoegde waarde

De casemanagers ervaren meerwaarde in het meekijken van reclasseringswerkers in casussen. Zo benoemen ze dat reclasseringswerkers ander vragen stellen, waardoor zij ook een andere kijk op de gedetineerde krijgen. In een van de casussen vroeg de reclasseringswerker veel gericht door op alcoholgebruik, waardoor het beeld van het (problematisch) alcoholgebruik duidelijker werd en daarmee ook de risico's in relatie tot recidive.

Samen creëren ze een completer beeld van de gedetineerde. De reclasseringswerker heeft zicht op hoe de gedetineerde zich buiten heeft bewogen, de casemanager kan schetsen hoe de gedetineerde zich op de afdeling beweegt en daardoor kunnen ze gezamenlijk een betere inschatting maken van wat wenselijk en mogelijk is tijdens detentie en ten behoeve van re-integratie.

Een ander voordeel dat casemanagers ervaren van de aanwezigheid van reclasseringswerkers in de PI is dat zij veel beter op de hoogte zijn van de sociale kaart in de regio dan dat ze dat zelf zijn en daardoor ook meer zicht hebben op de zorgketen.

Er is sprake van kruisbestuiving tussen reclasseringswerker en casemanagers, doordat een ieder uit zijn eigen vakgebied vragen stelt en andere kennis van zaken heeft. De casemanagers zien ook de kennis en contacten/regievoering van de reclasseringswerkers als meerwaarde in het traject. Er zijn korte lijntjes en er wordt meer naar buiten getreden.

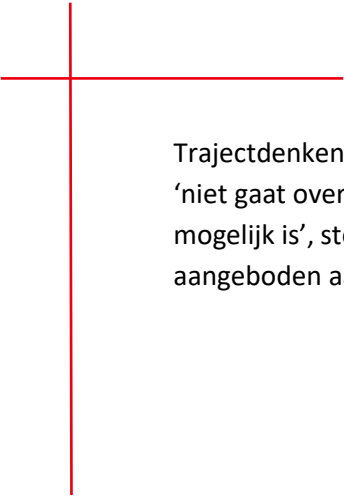
Door het werken aan re-integratietrajecten zijn de casemanagers in het experimentteam zich veel bewuster geworden dat voorkomen moet worden dat gedetineerden 'op pauze gezet worden' in de PI, zoals een van de respondenten het noemt, en dat deze tijd goed benut moet worden om alvast te investeren in het traject na detentie. Dat kan variëren van de toezichthouder alvast naar binnenhalen, een aanmelding voor een kliniek in gang zetten, de gemeente inschakelen om mee te denken over huisvesting et cetera.

Ontwikkelpunten

Het zelfmeldersproject laat zien dat in een heel vroeg stadium al de nodige informatie verzamelen haar vruchten afwerpt. Zo werd onlangs iemand al voor detentie bezocht door de casemanager. Ook in het experiment Effectieve Praktijken wordt duidelijk dat vroeg weten wat er speelt en zo vroeg mogelijk in gang zetten van stappen voor re-integratie bijdraagt aan duurzame, integrale, continue re-integratietrajecten voor gedetineerden. Streven is om dat proces van zo vroeg mogelijk verzamelen van informatie en zo snel mogelijk uitzetten van stappen voor re-integratie in de breedte van de PI, uit te rollen. In principe voor alle doelgroepen.

Daarvoor is continuering van de aanwezigheid van 3RO in de PI noodzakelijk en dan op alle werkdagen van de week, zodat zij ook direct zichtbaar en benaderbaar zijn voor gedetineerden, bij voorkeur aangevuld met een spreekuur waarop reclasseringswerkers informatie kunnen verstrekken aan gedetineerden.

Verder ambieert men om in gezamenlijkheid (reclasseringswerker, casemanager, gemeente) vanaf het begin van detentie samen met de gedetineerde te bespreken en bepalen hoe het re-integratietraject er uit gaat zien. Streven is om zoveel mogelijk het netwerk en ketenpartners al in de PI uit te nodigen. De Reclasseringswerkers en waar nodig gemeenten, sluiten aan bij het MDO en bij de trajectgesprekken.

Trajectdenken mag nog meer in ‘het systeem’ van de casemanagers komen en daarbij zien dat het ‘niet gaat over buiten de regels treden, maar goed bedenken met elkaar wat er binnen die regels mogelijk is’, stelt het plaatsvervangend hoofd D&R. In Veenhuizen wordt daartoe dit jaar scholing aangeboden aan de casemanagers.

Casus uit experiment Veenhuizen – Esserheem

De casus

Het betreft een man die veroordeeld is voor zeven jaar (doodslag). Deze man zal in 2022 gaan faseren. Hij is tijdens detentie gescheiden van zijn vrouw en heeft inmiddels een nieuwe partner. Zijn kinderen (2 en 4) zijn uithuisgeplaatst en verblijven in een pleeggezin. Zijn ex-partner, zijn kinderen en zijn ouders wonen in hetzelfde dorp. Daar wonen ook de nabestaanden van het slachtoffer. Wanneer meneer gaat uitstromen zullen nabestaanden van het slachtoffer en meneer elkaar dus zeker ontmoeten. Het is een kleine gemeenschap, waar families soms al generaties wonen en waar iedereen elkaar kent.

Contact met reclassering

Op het moment dat de reclasseringswerker meneer ontmoet is de relatie met de moeder van de kinderen nog in stand. De reclasseringswerker bezocht meneer kort na het delict in het kader van de vroeghulp en heeft daarna nog enkele malen contact gehad met diens moeder. Meneer heeft een licht verstandelijke beperking (geldt ook voor de moeder van zijn kinderen) en kan niet lezen en schrijven. Vanwege de lange straf heeft meneer alleen maar een ‘kale detentie’ en zal er pas in de eindfase een D&R-advies worden gevraagd. De reclasseringswerker schat op basis van wat zij weet in dat meneer gebaat is met extra ondersteuning. Meneer wordt deelnemer aan het experiment. De intentie is om ruim op tijd het proces van re-integreren in gang te zetten en in de faseringsfase eventueel nog voorwaarden op te leggen die meneer goed voorbereiden op terugkeer naar het dorp.

De reclasseringswerker gaat op huisbezoek bij de partner van meneer (na toestemming van hem) om een goed beeld te krijgen van de situatie thuis en mogelijke risicofactoren m.b.t. recidive. Uit het contact blijkt dat er al veel hulpverleners betrokken zijn bij het gezin. Gevraagd wordt of de reclasseringswerker kan aanschuiven bij het netwerkoverleg rondom het gezin van meneer zodat ook het perspectief van de vader wordt meegenomen. Daarin zitten de jeugdconsulent van de gemeente, de jeugdhulpverlener van het gezin, de hulpverleenster van moeder, de pleegmoeder en jeugdzorg die onderzoek doet naar de kinderen. Dat overleg resulteert onder andere in de afspraak dat de pleegouders in de PI kennismaken met vader. Daarna brengen ook de jeugdconsulent van de gemeente en de jeugdhulpverlener een bezoek aan vader in de PI. Een volgende stap is dat de pleegouders zorgen voor skype-momenten van de kinderen en meneer en zij bezoeken de ouder-kind dagen in Esserheem. Meneer zit namelijk inmiddels in de vadervleugel van de PI waar vaders van jonge kinderen ruimte krijgen om in contact te zijn met hun kinderen.

De reclasseringswerker legt ook contact met de wijkagent, de herstelconsulent binnen de PI en met Perspectief Herstelbemiddeling om te onderzoeken of een gesprek met nabestaanden mogelijk is. Omdat in eerste instantie vanuit OM het bericht komt dat de nabestaanden daar niet aan mee willen werken, neemt de wijkagent het initiatief om op huisbezoek te gaan. Daaruit blijkt dat er wel behoefte bestaat aan contact. Het lijkt erop dat er een herstelgesprek gaat plaatsvinden tussen meneer en de nabestaanden.

De volgende stap is het schrijven van een faseringsrapport. Omdat meneer toch niet terug gaat naar zijn gezin, maar waarschijnlijk bij zijn nieuwe vriendin gaat wonen zal eerst de geschiktheid van het nieuwe adres beoordeeld worden. Verder wordt onderzocht of er een adequate dagbesteding gevonden kan worden voor na detentie. Een regeling m.b.t. de schulden loopt inmiddels. Over de omgangsregeling met de kinderen wordt gesproken. Streven is nog tijdens de detentiefase het gesprek met de nabestaanden te arrangeren.

Samenwerking

In deze casus heeft de reclasseringswerker vanaf het begin de regie genomen. Onder andere omdat er al eerder contact was geweest met meneer. Waar nodig betreft de reclasseringswerker de casemanager bij de casus.

Werkzame factoren

- Normaliter zou er in een vrij laat stadium een verzoek voor een faseringsrapport (D&R-advies) zijn gekomen en zou er weinig tijd geweest zijn om een goede terugkeer in de samenleving voor te bereiden. Nu is dit proces al veel eerder in gang gezet.
- Dat was in dit geval toeval omdat de reclasseringswerker meneer kende uit eerder contact en inschatte dat extra ondersteuning gewenst was. Maar een dergelijke keuze kan ook voortkomen uit screening en informatie-uitwisseling door casemanager en reclasseringswerker.
- Vanwege de licht verstandelijke beperking van meneer is het helpend dat er veel tijd is om zaken uit te leggen deze te laten bezinken er eventueel op terug te komen. Meneer heeft tijd nodig om dingen te begrijpen.
- Het is helpend voor de hulpverlening rondom het gezinssysteem dat de reclasseringswerker het perspectief van de vader kan vertegenwoordigen in het netwerkoverleg. Daardoor zijn er al verschillende stappen gezet voor contactherstel tussen meneer en zijn kinderen.

- De drempel naar hulpverlening is flink verlaagd. Meneer moest daar aanvankelijk niets van weten. Zijn LVB, maar ook de cultuur van het dorp en eerdere ervaringen waren daar debet aan. Omdat er ruim de tijd was om vertrouwen op te bouwen en zaken uit te leggen heeft meneer steeds meer inzicht gekregen in wat hulp voor hem én voor zijn kinderen kan betekenen. Op basis van één gesprekje was dat niet gelukt. Dat is winst voor zijn toekomstperspectief en die van zijn kinderen en werkt risico verlagend.
- Ruime tijd heeft ook gezorgd dat er aandacht is besteed aan nabestaanden en dat er ruim tijd is om ook meneer voor te bereiden op een herstelgesprek ('hij is nu al zenuwachtig voor dat gesprek, maar wil het wel aangaan').

Tijdsinvestering

Dit is een casus die veel meer tijd in beslag neemt dan andere casussen. Naar schatting is er tot nu toe gemiddeld 1 uur per week aan besteed. De casus loopt vanaf zomer 2020 en is nog niet afgesloten.

2.6 Experiment Vught - PPC

Experimentteam

Het experimentteam binnen het PPC Vught bestaat uit vier reclasseringswerkers en twee maatschappelijk werkers en de leerprocesbegeleider. Twee reclasseringswerkers (een verbonden aan Reclassering Nederland en een van Novadic Kentron, SVG GGZ) werkten al voor de start van het experiment in PI Vught (unit 6 en 7) in het kader van Ruim Baan. Zij hadden dus al contacten opgebouwd in de PI. Directe samenwerkingspartners voor het experiment in de PI zijn de maatschappelijk werkers (en niet zoals in de andere experimenten de casemanagers). Er zijn vijftien maatschappelijk werkers werkzaam binnen het PPC, verspreid over verschillende afdelingen. Twee van hen nemen deel aan de projectgroep (zie verderop) en onderhouden contact met het experimentteam. Er is geprobeerd zoveel mogelijk ook de andere maatschappelijk werkers te betrekken bij wat er in het experiment gebeurt. Uitdaging daarbij is de grootte van het PPC en de afdelingen die verspreid over het terrein van de PI liggen.

De leerprocesbegeleider heeft wekelijks overleg met de vier reclasseringswerkers. Daar sluiten soms ook maatschappelijk werkers bij aan. In dat overleg wordt zowel inhoudelijk als overstijgend met elkaar gesproken. Centraal staat informatie uitwisselen, bevorderen van de samenwerking en oplossingsgericht denken. De leerprocesbegeleider is vrij snel na de start van het experiment casuïstiekbesprekingen gaan houden met de reclasseringswerkers aan de hand van de reflectiematrix⁷. Met het invoeren van de casusleerbijeenkomsten in de zomer van 2020 zijn de casuïstiekbesprekingen in Vught vervangen door casusleerbijeenkomsten. Als opmaat daarnaartoe heeft de leerprocesbegeleider alle reclasseringswerkers een leerscan (www.leerscan.nl) laten invullen om de eigen leervoorkeur in het werk beter te leren kennen.

Eigenaren/organisatiestructuur

Het experiment is op initiatief van PI Vught en 2RO ontstaan. De operationele aansturing ligt bij een unitmanager van Novadic Kentron en de staffunctionaris ketensamenwerking Brabant van PI Vught. Toen de mogelijkheid tot deelname aan Effectieve Praktijken zich aandeed, hebben de eigenaren gezamenlijk een voorstel geschreven voor drie afdelingen: het Penitentiair Psychiatrisch Centrum (PPC), de ISD- en de BPG-afdeling⁸. Alleen het experiment binnen het PPC is gehonoreerd. De rol van de eigenaren ligt bij het bewaken van de voortgang en interveniëren wanneer nodig.

Ook de leidinggevende (plaatsvervangend hoofd behandeling) van de maatschappelijk werkers is actief betrokken bij het experiment. In het maandelijks (later tweemaandelijks) projectoverleg, komen deze drie personen plus de vier reclasseringswerkers, de twee betrokken maatschappelijk

⁷ Een door de reclasseringsacademie ontwikkelde methode voor casuïstiekbesprekingen.

⁸ ISD = Inrichting Stelselmatige Daders; BPG = Beheers Problematische Gedetineerden

werkers en de leerprocesbegeleider bij elkaar. Ook de Adviseur Detentie en Re-integratie (D&R) (onder andere verantwoordelijk voor de pilot m.b.t. artikel 43.3 in PI Vught) is in het tweede experimentjaar deel gaan nemen aan het projectoverleg. Doel van het overleg is de voortgang te bespreken en zaken die overstijgend opgepakt dienen te worden, zoals bijvoorbeeld informatie-uitwisseling.

Faciliteiten

Omdat er onvoldoende kantoorruimte is in het PPC hebben de reclasseringswerkers hier geen eigen kantoorruimte. Zij kunnen beschikken over een ruimte op een reguliere afdeling. Daarnaast maken ze af en toe gebruik van onbezette werkplekken op het PPC.

De reclasseringswerkers hebben vanaf de start van het experiment een gezamenlijk mailadres waar het PPC naar toe kon mailen. Elke reclasseringswerker kon zo mails van de maatschappelijk werkers van het PPC beantwoorden.

De reclasseringswerkers in het experiment werkten tot voor kort, op initiatief van de leerprocesbegeleider, met een Excel-lijst waarop zij per gedetineerde bijhielden wat voor vragen er lagen, wat voor voorstellen reclasseringswerkers deden en welke acties ze hadden uitgezet, welke reclasseringswerkers en andere ketenpartners erbij betrokken waren, hoeveel tijd men kwijt was en wat het resultaat van hun interventies was. Deze lijst was niet in te zien door de maatschappelijk werkers.

Doelgroep

De doelgroep van het experiment omvat alle gedetineerde patiënten binnen PPC Vught, met uitzondering van patiënten met een ISD-maatregel of die een tbs-maatregel met bevel tot verpleging opgelegd hebben gekregen.

Doelen

Bij aanvang zijn de volgende doelen vastgesteld:

1. Continuïteit van zorg/interventies

De gewenste uitkomst is het bieden van continuïteit van zorg/interventies voor, tijdens en na een straf, zodat de kans dat gedetineerde/patiënt recidiveert of overlast in de maatschappij veroorzaakt zo minimaal mogelijk is.

Een onderdeel hierin is het inzetten van het netwerk van 3RO voor samenwerking buiten de regio Zeeland/Brabant (creëren brugfunctie).

2. Best passende zorg/interventies bij deze doelgroep

Door een nauwe samenwerking tussen DJI, de 3RO en overige ketenpartners (zoals zorgpartijen, gemeenten, vrijwilligersorganisaties e.d.) kan gebruik gemaakt worden van elkaars kennis en

netwerk. We beogen hiermee tot continue, integrale en duurzame trajecten te komen voor de gedetineerde/patiënt:

- Continue: voortbouwen op wat werkt; zorgen dat de detentie geen lopende trajecten doorbreekt.
- Integraal: het gehele traject, dat bestaat uit een combinatie van straf, zorg en sociaal domein.
- Duurzaam: door steun buiten te organiseren van professionals en sociaal netwerk wordt de kans op succes groter.

Concreet gaat het onder meer om:

- het waar nodig vergroten van de kennis en het netwerk van DJI-medewerkers t.a.v. andere dan zorg-domeinen en het waar nodig vergroten van de kennis en het netwerk van reclasseringsmedewerkers m.b.t. PPC-doelgroep.
- in beeld krijgen wat er nog meer nodig is om tot passende interventies en continuïteit van interventies te komen en vervolgens handelen op basis van dit verkregen inzicht.

Ook gaat het om het eerder aansluiten op het reclasseringstoezicht zodat het toezicht meer passend is en warme overdracht mogelijk is.

3. Betrokkenheid gedetineerde/patiënt

Uitvoering aan het gedachtegoed 'gedetineerde centraal' (conform afspraken in het Bestuurlijk Akkoord DJI-3RO-gemeenten), waarbij gesprek mét de betrokkene centraal staat in plaats van een gesprek óver de gedetineerde/patiënt. Minimaal een drie-gesprek: tussen PI, reclassering én cliënt. Waar mogelijk een vier (of meer)-gesprek met aansluiting van de gemeente of andere ketenpartners (conform gemaakte afspraken in het Bestuurlijk Akkoord).

Hiermee wordt beoogd dat de gedetineerde/patiënt zich betrokken voelt bij zowel zijn behandel-/re-integratieplan als zijn reclasseringstraject. Door vergroting van zijn betrokkenheid is de verwachting dat hij ook meer 'eigenaarschap' zal tonen om afspraken na te komen. Dit verkleint de kans op recidive en op maatschappelijke overlast.

De doelen zijn niet in samenspraak met de experimentleden geformuleerd. Wel deels door reclasseringswerkers die bij Ruim Baan betrokken zijn geweest en nu aan het experiment deelnemen.

Gevolgde werkwijze

Screening en advies

De opnamecoördinator (maatschappelijk werker) mailt de naam, geboortedatum, afdeling waar de gedetineerde patiënt gaat komen, selectieadvies of voorgeleiding vanuit de rechtbank van de gedetineerde patiënt en eventuele documentatie (bijvoorbeeld vanuit de rechtbank, overdracht vanuit andere PI etc.) naar de inbox van de reclasseringswerkers. Elke week had een van deze vier reclasseringswerkers de taak om de inkomende gedetineerde patiënten te screenen. De screening

gebeurt binnen twee weken na binnenkomst en gemiddeld worden er tien screenings per week gedaan. Er wordt vooral gescreend op:

- Eerdere en actuele contacten met reclassering en hoe die zijn verlopen
- Eerdere opnames, bv. in klinieken
- Hoe deze ervaren zijn door cliënt
- Hoe contact is ervaren met cliënt door reclassering
- Diagnoses

Daar is per begin maart 2020 aan toegevoegd:

- Strafmodaliteit
- Eerder uitgevoerde risicoscreening
- Problematiek nazorg
- Einddatum (TULP). Deze informatie heeft de maatschappelijk werker reeds en wordt om die reden niet gedeeld met de maatschappelijk werker.

De reclasseringswerker stuurt de informatie naar de maatschappelijk werker en voegt hier een kort advies aan toe. In dit advies staat bijvoorbeeld de inschatting van de risico's op basis van het dossier en/of het vonnis en welke acties gewenst zijn. Daarbij doet de reclassering het voorstel om samen te werken en/of bieden zij hun expertise/ondersteuning aan. De reclassering wordt voornamelijk betrokken als er veel geregeld moet worden (zoals een plek binnen een kliniek of beschermd wonen) en/of als de risico's hoog zijn. Vanuit gezamenlijk oogpunt van de reclasseringswerker en de maatschappelijk werker wordt besloten om al dan niet tot samenwerking te komen rondom de gedetineerde patiënt.

Wanneer het vonnis van een gedetineerde nog niet bekend is, heeft het ook meerwaarde om met elkaar in overleg te gaan. De reclassering kan in deze fase een advies voor de rechtszetting schrijven en de informatie vanuit de maatschappelijk werker hierin meenemen. Daarna kan verdere actie op dat moment uitblijven, waarna dit later weer kan worden opgepakt. Andersom kan de maatschappelijk werker ook informatie hieruit meenemen om tot een plan van aanpak te komen.

Informatiebronnen die door de reclasseringswerkers gebruikt worden zijn: IRIS en JD-online. Het merendeel van de gedetineerde patiënten is bekend bij de reclassering. Wanneer er weinig informatie is over de gedetineerde, is er reden om kennis te gaan maken met de gedetineerde patiënt om op die manier een beeld te krijgen. Deze kennismaking gaat in samenspraak met de maatschappelijk werker. In dit gesprek wordt gekeken naar waar de reclassering aan kan bijdragen, wordt informatie verzameld en wordt geïnvesteerd in de relatie. De verkregen informatie wordt gedocumenteerd en kan, wanneer er op dat moment geen rol voor de reclassering is, gebruikt worden als er in de toekomst opnieuw contact met de gedetineerde patiënt is. De reclassering registreert in IRIS/RAC en de maatschappelijk werker registreert in User. De maatschappelijk werker en de reclasseringswerker kunnen niet in elkaars systeem kijken.

Gedurende de experimentperiode is de samenwerking tussen de reclasseringswerkers en de maatschappelijk werkers verstevigd. Waar reclasseringswerkers in het begin hebben ervaren dat de informatie en het advies aan de maatschappelijk werker geen respons opleverde, is dit inmiddels sterk verbeterd.

Indien tot samenwerking wordt besloten, volgt er per gedetineerde patiënt maatwerk. Waar het soms blijft bij informatie-uitwisseling (met toestemming van de gedetineerde patiënt) en het geven van advies kan er ook een driegesprek volgen waar de gedetineerde patiënt bij aansluit.

Informatie-uitwisseling binnen het PPC

Informatie-uitwisseling is binnen het PPC een ingewikkeld vraagstuk. Omdat het soms ook om medische informatie gaat, mag de maatschappelijk werker niet zonder toestemming van de gedetineerde patiënt informatie verstrekken aan de reclasseringswerker. Als gevolg van ziektebeelden met bijbehorend wantrouwen geven niet alle gedetineerde patiënten toestemming. Als de gedetineerde patiënt wel toestemming geeft voor het uitwisselen van informatie wil dit nog niet zeggen dat informatie daadwerkelijk uitgewisseld wordt. Dit heeft te maken met het feit dat de behandelcoördinatoren en psychologen vanuit hun beroepsregistratie een afweging dienen te maken of de gevraagde informatie noodzakelijk is om te delen. De Wet Forensische Zorg geeft ruimte om informatie te delen, maar richt zich op samenwerking met andere behandelaren. Hier valt de reclassering niet onder. Noodzakelijke informatie om een risico-inschatting te maken wordt wel gedeeld. De maatschappelijk werker informeert dan de reclasseringswerker hierover. Er is behoefte aan een duidelijke richtlijn. De behandelcoördinatoren hebben een interne handreiking die strikter is dan de handreiking van de reclassering. Behandelcoördinatoren zien het vraagstuk als een landelijk probleem. Ze zien samenwerking met de reclassering als duidelijke meerwaarde in het vormgeven van een re-integratietraject. De reclasseringswerkers ervaren de informatie-uitwisseling als moeizaam.

Start voorbereiding re-integratietraject

Het is niet op voorhand vast te stellen wanneer gestart wordt met het voorbereiden van het re-integratietraject. Er wordt gestart op het moment dat de maatschappelijk werker, de reclasseringswerker en eventueel de gedetineerde patiënt bij elkaar zitten.

Binnen 24 uur na binnenkomst van de gedetineerde patiënt wordt er een behandelplan gemaakt door de maatschappelijk werker in samenwerking met de behandelcoördinator. Na drie weken wordt dit plan besproken en vastgelegd in het behandelaarsoverleg. Vervolgens wordt elke twaalf weken het plan geëvalueerd. Het behandelplan is gedurende detentie leidend.

Gedurende het vormgeven van het re-integratietraject is het streven dat er contact is tussen de reclasseringswerker en de maatschappelijk werker om zo het behandelplan en het re-integratieplan met elkaar te verbinden. Beperkingen in de informatie-uitwisseling en de mate van

betrokkenheid van de betreffende maatschappelijk werker hebben invloed op de uitkomst van dit streven.

Actiepunten bepalen en taken verdelen

Nadat besloten is dat de reclasseringswerker en de casemanager gezamenlijk gaan optrekken rondom de gedetineerde patiënt worden de taken verdeeld. Binnen het experiment wordt ervaren dat de taakverdeling organisch gebeurt. Taken gaan over en weer en gebeuren in samenspraak naar ieders tevredenheid. Men heeft niet de indruk op elkaars stoel te zitten. Over het algemeen is de reclasseringswerker qua taken meer naar buiten gericht en richt de maatschappelijk werker zich meer op wat er binnen in het PPC gebeurt. Samen vormen ze een passend plaatje voor de gedetineerde patiënt. Er is geen directe samenwerking tussen de reclasseringswerker en de behandelcoördinator, dit verloopt via de maatschappelijk werker. De maatschappelijk werker is de schakel in het contact met de behandelcoördinator die bijvoorbeeld moet ondertekenen bij het aanvragen van een voorziening.

Het intern schrijven van een adviesrapport wordt door reclasseringswerkers gedaan als dit meerwaarde heeft voor de gedetineerde patiënt. Soms kan dit echter ook door een externe reclasseringswerker gedaan worden. Daarnaast is het qua werkdruk niet haalbaar voor de reclasseringswerkers om alle adviesrapporten binnen het PPC te schrijven.

Het inschatten van de risico's is een taak die door de reclasseringswerker en de maatschappelijk werker gezamenlijk wordt gedaan. Het experiment biedt meer tijd om in te zoomen op risico's en hoe dit doorwerkt in de behandeling binnen het PPC. Door meer met elkaar samen te werken, waarbij de gedetineerde patiënt vaker gezien wordt, ontstaat een completer beeld. Patronen van zowel buiten detentie als binnen detentie worden met elkaar in verbinding gebracht. Een reclasseringswerker zegt hierover:

Een gedetineerde patiënt pleegde delicten vanuit eenzaamheid. Van de mentor op de afdeling begreep ik dat de gedetineerde patiënt erg van schaken houdt. Tijdens het schaken lukt het de gedetineerde patiënt zich te uiten, waarbij hij zich kwetsbaar durft op te stellen. Binnen het toezicht ben ik gaan zoeken naar een maatje die ook kan schaken. Indirect pak je dan ook de eenzaamheid aan.

De ervaring is dat de maatschappelijk werker en de reclasseringswerker het eens zijn over de risico-inschatting. De behandelcoördinator is eindverantwoordelijk, waarbij de maatschappelijk werker verantwoordelijk is voor de re-integratie en de vijf leefgebieden. De behandelcoördinator en de maatschappelijk werker bespreken wekelijks de voortgang binnen het Multidisciplinaire Overleg (MDO).

Betrekken gemeente

PPC Vught heeft gedetineerde patiënten vanuit het hele land en heeft daardoor te maken met verschillende gemeentes. De taak om de gemeente te betrekken ligt zowel bij de maatschappelijk werker als bij de reclasseringswerker en is afhankelijk van waar het over gaat. Praktische zaken behorend bij de vijf basisvoorwaarden liggen bijvoorbeeld bij de maatschappelijk werker die hierover contact heeft met gemeentelijke nazorgcoördinator. De vijf grote gemeentes van Brabant komen één keer per twee weken binnen op het Re-Integratie Centrum (RIC) om hier spreekuur te houden. Gedetineerde patiënten vanuit het PPC mogen hier, mits zij dit aankunnen, ook naar toe.

De reclasseringswerker onderhoudt vaker het contact met het Veiligheidshuis. Omdat de reclasseringsorganisaties landelijk werken kan de reclasseringswerker makkelijk schakelen met een collega-reclasseringswerker uit de betreffende regio. Deze collega kan vervolgens lijnen uitzetten bij de betreffende gemeente.

Betrekken gedetineerde

Het betrekken van de gedetineerde patiënt volgt als de reclasseringswerker en de maatschappelijk werker elkaar hebben gesproken. Samen wordt gezocht naar een manier om de gedetineerde patiënt te betrekken. Door psychische problematiek van de gedetineerde patiënt kan het moment waarop hij betrokken wordt verschillen. Wantrouwen bij de gedetineerde patiënt is bijvoorbeeld reden om eerst te werken aan het opbouwen van vertrouwen. Soms is het wenselijk dat er eerst 1 op 1 contact is of is het juist beter dat er direct gestart wordt met een driegesprek.

De reclasseringswerker en de maatschappelijk werker ervaren dat uitwisselen van ervaringen ten aanzien van het in contact komen met de gedetineerde patiënt helpend is. Zo vertelt een reclasseringswerker dat zij een gedetineerde patiënt op de afdeling bezocht voor een eerste kennismaking. De gedetineerde patiënt wilde niet met haar in gesprek. De betrokken maatschappelijk werker hoorde van de afdeling dat de gedetineerde patiënt in de ochtend het best aanspreekbaar is. De reclasseringswerker besloot daarop de gedetineerde patiënt de volgende keer in de ochtend te bezoeken. Bij een volgend bezoek wilde de gedetineerde patiënt met de reclasseringswerker in gesprek in zijn cel. De reclasseringswerker stelde dat wanneer zij van buiten zou komen en van de bewaking zou horen dat de gedetineerde patiënt niet in gesprek wilde, zij het hierbij zou hebben gelaten. Binnen het PPC aanwezig zijn, maakt dat het betrekken van de gedetineerde patiënt meer kans van slagen heeft, waardoor hij (meer) betrokken kan worden bij zijn traject.

PPC Vught kent een grote diversiteit binnen de doelgroep. Per afdeling zijn onderlinge verschillen op te merken ten aanzien van het betrekken van gedetineerde patiënten. Op de afdeling Zeden verloopt dit goed als gevolg van het feit dat motivatie voor behandeling een voorwaarde is om hier als gedetineerde patiënt te verblijven. Op deze afdeling lukt het om sneller in gesprek te gaan met de gedetineerde patiënt. Dit in tegenstelling tot de afdeling Persoonlijkheidsstoornissen

waarvoor een langere adem nodig is. Op deze afdeling wordt bijvoorbeeld minder vaak door de gedetineerde patiënt toestemming gegeven om informatie uit te wisselen. Op de crisisafdeling waar een gedetineerde patiënt vaak eerst moet stabiliseren, is het betrekken van de gedetineerde patiënt niet altijd direct mogelijk.

De maatschappelijk werker onderhoudt het contact met het sociaal netwerk van de gedetineerde patiënt. Soms kan ook de reclasseringswerker deze taak op zich nemen. Dit gebeurt bijvoorbeeld als de reclasseringswerker voor de opname op het PPC als toezichthouder betrokken was en in die hoedanigheid contact had met het sociaal netwerk.

Ervaren toegevoegde waarde

De bekendheid van de reclasseringswerkers binnen het PPC is toegenomen. Een vast en bekend gezicht is helpend voor de samenwerking met zowel de maatschappelijk werkers als de gedetineerde patiënt. Reclasseringswerkers ervaren sterk de meerwaarde van de mogelijkheid om de gedetineerde patiënt op de afdeling te spreken en belangrijke telefoontjes samen met de gedetineerde patiënt te doen.

Het experiment zorgt voor korte lijnen tussen de reclasseringswerker en de maatschappelijk werker. Er is, ten opzichte van de start van het experiment, groei te zien in de onderlinge samenwerking als gevolg van het elkaar leren kennen. Reclasseringswerkers kunnen makkelijk bij de maatschappelijk werkers binnenlopen. Aanvankelijk waren er reserves bij de maatschappelijk werkers, ook omdat niet duidelijk was wat de taken van de reclasseringswerkers zouden zijn en hoe dit zou gaan verhouden tot de taken van de maatschappelijk werkers. Die reserves zijn gedurende het experiment sterk verminderd. Doordat men met elkaar aan de slag is gegaan, werd de drempel om elkaar te raadplegen en te gaan samenwerken lager.

Het experiment zorgt voor een beter afgestemd en goed doordacht traject voor de gedetineerde patiënt. Men ervaart samen meer te weten dan alleen. Informatie uit het verleden komt samen met informatie over het gedrag van de gedetineerde patiënt op de afdeling. In gesprek gaan op de afdeling maakt het dagelijks functioneren van de gedetineerde patiënt inzichtelijk. Er ontstaat een completer beeld van de gedetineerde patiënt wat helpt om te bepalen wat nodig én passend is. Daarnaast draagt het bij aan kwalitatief beter zicht op risico's en de beschermende factoren.

Het experiment creëert duidelijkheid voor de gedetineerde patiënten. De gedetineerde patiënt weet wat er van hem verwacht wordt, hij weet wat de reclassering en het PPC vindt. Deze transparantie zorgt voor duidelijkheid en rust bij de gedetineerde patiënt.

Het experiment biedt de mogelijkheid om onderling kennis uit te wisselen. Reclasseringswerkers geven bijvoorbeeld informatie over reclasseringszaken en maatschappelijk werkers geven informatie over psychopathologie. In het experiment is de forensische behandelafdeling van Novadic Kentron uitgenodigd om uitleg te geven over de mogelijkheden van (verslavings) behandeling, maar ook het EPA (Ernstig Psychiatrische. Aandoeningen) Rotterdam is aangesloten om het nut van samenwerking te bespreken en om kennis te maken met elkaar.

Ontwikkelpunten

Er is behoefte aan een (landelijk) richtlijn omtrent het delen van (medische) informatie.

Er is behoefte om de samenwerking met de behandelcoördinatoren te versterken. Een driegesprek waarin de reclasseringswerker, maatschappelijk werker en de behandelcoördinator met elkaar in overleg gaan, is wenselijk. Verwachte meerwaarde is dat er meer gezamenlijk naar de uitvoering van het behandelplan gekeken kan worden. Behandelingen uit het verleden kunnen door de reclasseringswerker onder de aandacht van de behandelcoördinator worden gebracht. Reeds ingezette interventies gedurende de behandeling kunnen via de reclasseringswerker overgedragen worden aan het nazorgtraject, zodat een gedetineerde patiënt interventies zoals trainingen niet dubbel hoeft te doen.

Er is behoefte aan allround reclasseringswerkers die fulltime aanwezig zijn binnen het PPC en vanaf dag één op afroep beschikbaar zijn. Daarbij is de behoefte om trajectdenken centraal te stellen in plaats van denken vanuit een reclasseringsproduct.

2.7 Experiment Zaanstad

Voorafgaand aan het vormen van een experimentteam

Sinds de opening van JC Zaanstad in 2016 is er al een groep van vijftien reclasseringswerkers actief in de PI. Hun taak is het schrijven van adviezen voor justitiabelen in het HvB ten behoeve van de raadkamerzitting, een rechtszitting of hoger beroep evenals reclasseringsadviezen ten behoeve van bijvoorbeeld v.i. of detentiefasering (ZBBI, BBI en PP-EC). Deze reclasseringswerkers hadden in eerste instantie zitting in het instroomberaad voor de hele PI, waarin elke vrijdagochtend alle instromende gedetineerden werden besproken. Dat ging met name over het koppelen van een casemanager aan de gedetineerde; er werd verder niet echt inhoudelijk gesproken over de instromende gedetineerden. Na enige tijd is die werkwijze losgelaten. Het kostte veel tijd en leverde weinig op. Vervolgens zijn alle reclasseringswerkers ieder aan een afdeling gekoppeld. Zij sloten met regelmaat aan bij de MDO's. Daarnaast is binnen de afdeling D&R een werkgroep integrale intake geformeerd, waarbij één reclasseringswerker aanschoof. Gezamenlijk is het intakeproces beschreven. Dat heeft mede geresulteerd in de procesplaat die DJI heeft uitgebracht ('Veilige en kansrijke detentie en re-integratie', zie hoofdstuk 1 van deel 1), waarop het reguliere D&R-proces van binnenkomst tot vrijlating is verbeeld.

Experimentteam

Toen het experiment Effectieve Praktijken na de zomer van 2019 van start ging, nam daar aanvankelijk de voltallige groep reclasseringswerkers aan deel. Een van de eigenaren geeft aan dat ze achteraf gezien onvoldoende hebben nagedacht over de start van het experiment. Wat op voorhand een voordeel leek - een grote groep actieve reclasseringswerkers in de PI - bleek in eerste instantie nadelig uit te pakken. Het gezamenlijk maken van de cliëntreis waar de HU-onderzoeker en de leerprocesbegeleider mee begonnen, stuitte op weerstand. Het bracht verwarring over de relatie tussen wat het experiment beoogde en wat de bestaande groep reclasseringswerkers al deed. Ook leefde volgens een van de eigenaren bij de reclasseringswerkers de gedachte dat hun werkplek in de PI afhing van deelname aan het experiment. De verwarring, het zoeken naar wat de bedoeling was van het experiment en wat de relatie was tot het werk dat de reclasseringswerkers al deden in de PI, heeft voortgeduurd tot aan het einde van het eerste experimentjaar. Er kwam een kentering toen, zoals een van de eigenaren het uitdrukt, 'ze op de modus praktisch konden'. Een van de reclasseringswerkers daarover: "In het begin ging het stroef, toen we voorwaarden en formats aan het bepalen waren. Maar zodra we over klanten gingen praten, kwamen we in een versnelling en was er veel enthousiasme en veel motivatie."

Vervolgens is besloten om een kleiner experimentteam te vormen. Dat werden vier reclasseringswerkers, twee casemanagers en de nazorgcoördinatoren van de gemeente Purmerend en de gemeente Zaandam. De leerprocesbegeleider kreeg een duidelijke plek en eerdere weerstand en wrevels werden opzijgeschoven. De lijnen werden korter, de betrokkenheid

vanuit de stuurgroep werd groter. Dat heeft een hecht en goed samenwerkend team opgeleverd. En de voordelen deden zich alsnog gelden dat de reclasseringswerkers al geruime tijd actief waren in de PI, hun gezichten bekend waren en de lijntjes kort.

Het experimentteam is vervolgens op twee plekken in de PI actief geworden. Aan de voorkant, doordat een van de reclasseringswerkers letterlijk op de inkomstenafdeling ging werken. En aan de achterkant, doordat twee andere reclasseringswerkers zich vooral op de gedetineerden gingen richten die zouden gaan uitstromen. De vierde reclasseringswerker was actief in het ZSM-team in Haarlem.

Van de twee casemanagers is er een weer afgehaakt. Het is lastig gebleken om casemanagers te betrekken bij het experiment. Bij de start van JC Zaanstad zijn casemanagers uit diverse PI's in de regio komen werken in Zaanstad en zij brachten verschillende culturen, werkwijzen en kwaliteiten mee. Om iedereen 'op vlieghoogte' te brengen, zoals het hoofd D&R het uitdrukt, kostte veel energie. Het is een proces dat nog steeds gaande is. Achteraf gezien beoordeelt men het als onhandig dat er geen budget is vrijgemaakt voor de inzet van casemanagers.

In die tweede fase droegen de casusleerbijeenkomsten bij aan het nadenken over en vormgeven van een gezamenlijk werken aan duurzame, integrale, continue re-integratietrajecten voor gedetineerden. In het praten over concrete casussen kwam men tot gezamenlijke taal en leerde men op een bredere manier te kijken naar een casus.

Eigenaren/organisatiestructuur

De eigenaren van het experiment in JC Zaanstad zijn deels betrokken geweest bij het maken van het plan, maar ze geven aan dat het tijd heeft gekost om zich te verhouden tot het plan en het zich eigen maken van wat het experiment beoogde. De eigenaren vanuit 3RO hebben dubbelrollen in de experimenten in Noord-Holland. Zo is de manager van Fivoor zowel eigenaar bij het experiment JC Zaanstad als dat van Heerhugowaard en de manager van RN is zowel eigenaar van JC Zaanstad als van het experiment op Schiphol.

In het experiment in JC Zaanstad zijn alle drie de reclasseringsorganisaties actief. Twee managers van reclassering (Fivoor en RN) en het hoofd D&R van de PI hebben tweewekelijks overleg, samen met de leerprocesbegeleider en de landelijke projectleider van Effectieve Praktijken. Dat is in de loop van de experimentperiode zo gegroeid. In de eerste fase was er minder frequent contact.

Daarnaast is er regelmatig bilateraal overleg tussen leden van het experimentteam en eigenaren en leerprocesbegeleider.

Faciliteiten

Zoals hiervoor al benoemd, was er al verscheidene jaren een groep reclasseringswerkers actief in JC Zaanstad. Het regelen van faciliteiten om binnen te komen was daarom niet meer nodig. Verder hadden de reclasseringswerkers op de afdeling een plek om te werken. Na de vorming van het

experimentteam is een van de reclasseringswerkers fysiek op de inkomstenafdeling gaan werken om zo alle binnenkomende gedetineerden te kunnen zien.

Door de corona-maatregelen waren zowel reclasseringswerkers als casemanagers genoodzaakt om vanuit huis te gaan werken. Vooral voor de casemanagers maakte dat het werk erg moeilijk. Zij konden niet beschikken over een telefoon of laptop van het werk. Dat maakte ook overleg op afstand tussen casemanagers en reclasseringswerkers erg lastig evenals overleggen via Webex. Onlangs zijn er telefoons en laptops beschikbaar gesteld aan de casemanagers.

Doelgroep

De primaire doelgroep van het experiment zijn die gedetineerden die via ZSM Haarlem of ZSM Amsterdam instromen in JC Zaanstad en die gaan uitstromen naar gemeente Purmerend of Zaanstad.

Bereik doelgroep

De focus van het experiment lag vooral op het maken van een doorlopende lijn vanaf ZSM tot aan uitstroom naar de betrokken gemeenten. Streven was om vanaf ZSM gebruik te maken van alle voorinformatie over de gedetineerde, zodat de gedetineerde niet steeds hetzelfde verhaal hoeft te doen en zoveel mogelijk relevante informatie voorhanden zou zijn bij het vormgeven van re-integratietrajecten. Uiteindelijk bleek dat zowel aan de instroom- als aan de uitstroom-zijde niet ideaal te verlopen. Veel van de justitiabelen van de ZSM in Haarlem en Amsterdam worden niet geplaatst in JC Zaanstad en voor veel gedetineerden in JC Zaanstad geldt dat ze niet naar de gemeente Purmerend of Zaanstad uitstromen.

Men denkt na over uitbreiding naar andere gemeenten en met het uitrollen van deze werkwijze in de gehele PI (zie verderop), zullen meer gemeenten betrokken worden bij het experiment.

Doelen

In het projectplan zijn de volgende doelen geformuleerd voor het experiment in JC Zaanstad:

- Het proces aan de voorkant (ZSM, vroeghulp) en het detentie & re-integratietraject met eventueel toezicht sluiten op elkaar aan en dubbel werk wordt vermeden. Betekenisvolle informatie vanuit ZSM (of Raadkamer) wordt meegenomen in de integrale intake, zodat er een ononderbroken traject ontstaat vanaf het moment van aanhouding. De continuïteit van zorg is geborgd door de verschillende netwerkpartners.
- Reclassering en gemeenten worden vanaf de start betrokken bij de re-integratie van gedetineerden die (relatief) kort in detentie blijven.

- Selectief zijn in de aanpak en die vooral richten op gedetineerden waarvoor de reclassering de grootste meerwaarde heeft vanuit haar expertise op het gebied van risicotaxatie, voorkomen recidive, gedragsverandering en re-integratie.
- Elkaars kennis, deskundigheid en ervaringen gebruiken; zowel over de justitiabele als over actuele thema's binnen detentie. Samen al werkend leren van elkaar en onderzoeken op welke manier het gezamenlijke werkproces het beste kan worden vormgegeven. Er wordt gezamenlijk geleerd van successen, incidenten en stagnerende trajecten.

Gevolgte werkwijze⁹

Op dit moment wordt op twee fronten samengewerkt t.b.v. re-integratietrajecten: aan de voorkant op de instroomafdeling en aan de achterkant in de fase waarin gedetineerden gaan uitstromen.

Informatie over inkomsten aan de voorkant

Aan de voorkant ontvangen de reclasseringswerkers dagelijks van de backoffice een lijst met namen van alle inkomende gedetineerden op de instroomafdeling (dat zijn niet alle instromende gedetineerden; sommigen worden ook elders geplaatst). De casemanagers starten met hun reguliere proces (integrale intake, uitvragen op vijf basisvoorwaarden). Zij kijken verder in TULP en JD-online voor nadere informatie. Nu is het nog zo dat alleen contact wordt opgenomen met een gemeente als de gedetineerde afkomstig is uit Purmerend of Zaanstad.

Screenen door reclasseringswerkers

Op dit moment is het zo dat de reclasseringswerkers informatie verzamelen (screenen) over de nieuw instromende gedetineerden en over de gedetineerden die al langer in de PI verblijven en voor wie de datum van uitstroom nadert. Streven is voortaan om iedereen bij instroom in de PI en bij overplaatsing te screenen, zodat van alle gedetineerden die in de PI verblijven gegevens voorhanden zijn. In het screenen worden VRIS-ers en gedetineerden die gepland staan voor uitlevering niet meegenomen. Voor een klein deel van de gedetineerden – zie eerdere opmerkingen – wordt informatie verkregen via ZSM. Er wordt in deze fase informatie verzameld over de volgende aspecten:

- Wel/niet bekend bij reclassering;
- Alarmeringen (bijvoorbeeld of iemand bekend is met agressie, onvoorspelbaar gedrag, maar ook of iemand specifiek regiehouder is van die persoon);

⁹ Naast de input uit interviews en focusgroep is hiervoor ook gebruik gemaakt van het stuk 'procesbeschrijving experiment JCZ', d.d. 15 april 2021.

- Wel/niet bekend bij een Veiligheidshuis;
- Behorend tot Top 600;
- ISD-maatregel;
- Zitting voor Raadkamer bekend.

Registratie van gegevens

Een van de reclasseringswerkers uit het experimentteam houdt een Excel-lijst bij van gedetineerden die deelnemen aan het experiment. Daarop staan: Naam, geboortedatum, SKN-nummer, adres (indien bekend), welke RO – indien betrokken, wel of niet meedoen aan experiment en een kolom met bijzonderheden, waarin staat of gedetineerde is gescreend (=informatie verzameld door reclasseringswerker) of (en wanneer) deze met ontslag gaat en of deze (en wanneer) nog op zitting moet. Op deze lijst worden actiepunten genoteerd.

De reclasseringswerkers maken aantekeningen van de informatie die zij verzamelen bij de screening. In eerste instantie voor eigen gebruik. De reclasseringswerkers hebben daarvoor voor zichzelf een format ontwikkeld. Er is een (digitale) map waarin de reclasseringswerkers die in het experimentteam zitten hun informatie plaatsen, zodat die beschikbaar is voor de collega reclasseringswerkers. Als er direct actie ondernomen moet worden, wordt de aantekening ook in RACT/IRIS gezet. Het streven is om in de toekomst voor alle instromende gedetineerden, bij voorkeur al bij ZSM als er sprake is van doorstroming naar JC Zaanstad, een aantekening te maken in RACT.

De informatie en actiepunten die casemanager en reclasseringswerker vervolgens bespreken in het overleg is dus niet rechtstreeks beschikbaar voor de casemanager: een systeem waarin beiden hun aantekeningen kunnen zetten, wordt gemist.

Als casemanager en reclasseringswerker beiden informatie hebben verzameld, zoekt de casemanager contact met de reclasseringswerker of omgekeerd en overleggen zij met elkaar of direct actie gewenst is voor de gedetineerde, los van lopende (reclasserings)taken zoals schrijven van een rapport voor de raadkamer. In de tijd dat men nog binnen de muren kon werken, was dit gemakkelijker dan nu met de corona-maatregelen. In die tijd werd de reclasseringswerker op de inkomstenafdeling ook regelmatig even aangesproken door de casemanager voor een kort advies of namen ze tijd om even te sparren over gewenste acties. Toen dat door de corona-maatregelen niet meer mogelijk was, is het contact zoveel als mogelijk telefonisch gecontinueerd (zie ook in de beschreven casus).

Als de gedetineerde vervolgens doorstroomt naar een andere afdeling, wordt de tot dan toe verzamelde informatie overgedragen aan de reclasseringswerker en de casemanager van die afdeling (telefonisch of per mail). Leden van het experimentteam concluderen dat op dit moment daarbij nog te vaak informatie verloren gaat. Weliswaar komt de basisinformatie in TULP terecht,

maar waardevolle informatie uit de uitwisseling tussen reclasseringswerker en casemanager gaat nu nog te vaak verloren.

Is op de inkomstenafdeling duidelijk dat er een lange straf gaat volgen, dan komt er niet direct een gezamenlijke actie van reclasseringswerker en casemanager. Als de einddatum bekend is, gebeurt dat wel. In de afgelopen periode was het zo, dat de casemanager uit het experimentteam contact zocht met de reclasseringswerkers die aan de 'achterkant' werkten. Daar was ook de gemeente direct bij betrokken. Soms leidde een vraag van de casemanager tot daadwerkelijk gezamenlijke actie, soms bleef het bij een advies of tips van de reclasseringswerker aan de casemanager die daar weer mee verder kon. Als besloten werd tot gezamenlijk vormgeven van het re-integratietraject volgde er voor de coronapandemie een driegesprek tussen gedetineerde, reclasseringswerker en casemanager. En was er tweewekelijks een casusoverleg van casemanagers, reclasseringswerkers en de nazorgcoördinatoren van de gemeente, waarin acties en vervolgstappen werden besproken. In dat casusoverleg werden met elkaar actiepunten bepaald en taken verdeeld. Vervolgens sloot, waar nodig, de reclasseringswerker aan bij het MDO.

Door de corona-maatregelen was dat niet meer mogelijk. Reclasseringswerkers konden niet meer op de afdeling komen. Nazorgcoördinatoren konden niet meer in het RIC aanwezig zijn voor een gesprek met gedetineerden die gaan uitstromen. Casemanagers moesten veelal het werk vanuit huis doen, maar beschikten niet over telefoon of laptop.

De casusleerbijeenkomsten zijn wel doorgegaan (via Webex) en gebruikt om casussen diepgravender met elkaar door te spreken. Op grond van lopende en afgesloten casussen is tijd genomen om goed uit te wisselen hoe het proces van het gezamenlijk vormgeven van re-integratietrajecten er idealiter uitziet.

Vervolg

De ervaringen die aan de voorkant en aan de achterkant zijn opgedaan, zijn verwerkt in een procesbeschrijving van de huidige situatie en van de gewenste situatie. Met deze beschrijving gaat men binnenkort de PI in. Streven is om hiermee voor het hele proces van voor- tot achterdeur, van ZSM, HvB tot gevangenis, samenwerking en afstemming tussen reclassering, casemanagers en gemeente te realiseren en alle reclasseringswerkers en casemanagers in JC Zaanstad daarin te betrekken. In JC Zaanstad, waar vele tientallen casemanagers werken, is dat geen gemakkelijke opgave.

Er zijn in juni/juli enkele bijeenkomsten in JC Zaanstad gepland voor de reclasseringswerkers in de PI die niet direct betrokken waren bij het experiment en voor alle casemanagers.¹⁰ Doel is de werkwijze hiermee verder uit te rollen in de PI. Zo blijven ervaringen en opgedane kennis niet bij enkele personen, maar worden alle betrokkenen meegenomen. Dat heeft als voordeel dat reclasseringswerkers min of meer op dezelfde manier voorkomen dat gedetineerden gaan

¹⁰ Ten tijde van het schrijven van dit rapport moesten die nog plaatsvinden.

shoppen. Het woord 'olievlek' komt in de verschillende gesprekken in JC Zaanstad steeds terug. Men streeft er niet alleen naar om de ervaringen die nu zijn opgedaan te verspreiden binnen de PI, maar ook collega's binnen de eigen reclasseringsorganisaties hierin mee te nemen. Doordat reclasseringswerkers vanwege de corona-maatregelen niet in de PI werken, maar veel op kantoor, is dat proces van informeren van eigen collega's intussen al in gang gezet.

Betrekken gemeente

Er zijn inmiddels goede contacten opgebouwd met de nazorgcoördinatoren van de gemeente Zaanstad en Purmerend. Zij hebben actief deelgenomen aan de casus-overleggen en de casusleerbijeenkomsten. Zij willen, zodra het weer kan, de spreekuren in de ruimte van het RIC weer opstarten. Beide betrokken nazorgcoördinatoren geven aan dat ze in de toekomst graag zouden willen aansluiten bij de trajectgesprekken en waar nodig ook bij het MDO van de gedetineerde inwoners in hun gemeente.

Betrekken gedetineerde

Door fysiek aanwezig te zijn op de inkomstenafdeling konden de reclasseringswerkers investeren in motiveren, informeren en actief betrekken van de gedetineerde bij het traject. Dat is vanwege de corona-maatregelen nu weer naar de achtergrond verdwenen. Dat geldt ook voor het betrekken van het (steunend) netwerk van gedetineerden bij het re-integratietraject. Het team ziet reikhalzend uit naar de dag dat alles weer is zoals vóór corona, zodat direct contact tussen gedetineerden, casemanagers, reclasseringswerkers en nazorgcoördinatoren weer mogelijk is. Reclasseringswerkers en nazorgcoördinatoren streven naar actieve deelname aan de trajectgesprekken en hopen ook weer actief op de afdelingen rond te kunnen lopen, zodat er ook tussendoor contactmogelijkheden zijn met gedetineerden.

Ervaren toegevoegde waarde

De leden van het experimentteam zijn enthousiast over de samenwerking en zien daarin verscheidene voordelen. Zo worden de korte lijnen genoemd, waardoor er een snelle uitwisseling van informatie is, en men elkaar gemakkelijker kan vinden. Elkaar eerder vinden in het proces voorkomt ook dat er werk dubbel wordt gedaan en daardoor is er meer tijd om de trajecten vorm te geven. Dat draagt bij aan de levensloopbenadering: detentie wordt zo geen obstakel (of stagnatie), maar een onderdeel in de levensloop en draagt bij aan het proces van re-integratie. En de kans dat informatie gemist wordt die relevant is voor het vormgeven van het re-integratietraject wordt daardoor kleiner.

Als ervaren meerwaarde van het experiment wordt ook genoemd dat er een vollediger beeld van de gedetineerde verkregen wordt. Door de inbreng vanuit drie verschillende perspectieven krijgt men een veel breder en beter beeld van voorgeschiedenis, kansen en mogelijke obstakels bij het vormgeven van het re-integratietraject. Een van de reclasseringswerkers gaf aan verrast te zijn

door de veelheid aan informatie die een gemeente kan inbrengen over een gedetineerde. Zeker als er sprake is van multi-problematiek in het systeem heeft de gemeente kennis over betrokkenheid van jeugdzorg, schuldenproblematiek, uitkeringen et cetera. Daarmee ontstaat een veel completer beeld van de gedetineerde, maar ook van de (on)mogelijkheden in het re-integratietraject.

Een van de betrokken nazorgcoördinatoren van de gemeente geeft op haar beurt aan het zinvol te vinden om al in een vroeg stadium mee te kunnen denken over de reclasseringsrapportage van een gedetineerde. Als er een voorgeschiedenis is die noopt tot een traject na detentie, kan de gemeente daarover advies uitbrengen aan de reclassering dat meegenomen kan worden bij het opstellen van een advies voor OM. Als voorbeeld wordt iemand beschreven die voor detentie dakloos was en een verslavingsprobleem had en na detentie begeleid/beschermd wonen nodig heeft. De gemeente kan dan meedenken met de reclassering over wat mogelijk is en zelfs al uitzoeken of er plek is, zodat de reclassering dat kan meenemen in het advies. Als er een verplicht traject is opgelegd door de rechter staat de gemeente veel sterker om dat ook te realiseren. Andersom leert de gemeente in het contact met de reclassering veel over risico- en beschermende factoren die uitgangspunt zouden moeten vormen voor het plan van aanpak.

Reclasseringswerkers merken op dat in de tijd dat zij fysiek konden deelnemen aan MDO's zij van meerwaarde waren bij het geven van informatie en het aanreiken van opties. Als voorbeeld wordt genoemd dat een gedetineerde voor de derde maal een positief UC heeft en de reclasseringswerker voorstelt om met deze justitiabele te overleggen of het een optie is hem een leefstijltraining te laten volgen. Een ander voorbeeld is het aanstippen van een mogelijk verstandelijke beperking die wellicht meespeelt in de acties van een gedetineerde. Soms ook kunnen zij feitelijke informatie aandragen, waardoor er een breder beeld ontstaat. Als voorbeeld wordt genoemd dat een gedetineerde zich goed gedraagt op de afdeling en lijkt te kunnen gaan faseren volgens casemanagers en andere betrokkenen in de PI, terwijl de reclasseringswerker daaraan twijfelt op basis van het gedrag 'buiten'. Overigens wordt benadrukt dat het omgekeerde ook kan: dat een gedetineerde binnen een minder goede indruk wekt met zijn gedrag dan buiten. Een van de reclasseringswerkers vergelijkt het met ZSM: dat er meerdere disciplines rond de tafel zitten die ieder vanuit hun eigen perspectief contextinformatie geven, verrijkt het beeld.

Eigenaren geven aan dat zij zien dat het experimentteam zich veel bewuster is geworden van het belang van het sneller betrekken van de ketenpartners bij de re-integratietrajecten. De reclasseringswerkers die intensief binnen werken, geven aan dat ze daarmee ook weer een sneeuwbaaleffect veroorzaken bij de buiten-reclasseringswerkers, doordat hun verhalen het belang benadrukken van het betrekken van gemeente en andere ketenpartners bij het vormgeven van re-integratietrajecten. 'Buiten leert zo ook weer van binnen.'

Ontwikkelpunten

Het eerste ontwikkelpunt dat er ligt, is zorgen dat de nu ontwikkelde werkwijze verder uitwaaiert binnen de inrichting. Daartoe zijn de eerste stappen gezet (zie bij 'vervolg'). Men wil toe naar een gezamenlijke inzet van reclasseringswerker, casemanager en gemeente vanaf de voordeur en voor de gehele PI-populatie. Dat betekent niet dat er voor elke gedetineerde reclasseringsinzet zal zijn. In de beginfase zal daarover steeds duidelijkheid moeten komen. Daarvoor zijn nog geen criteria benoemd. Maar men gaat er vanuit dat bij een langer straftraject de reclasseringswerker een vinger aan de pols houdt en regelmatig contact heeft met de casemanager en ruim voor de eindtijd (er is gesproken over zes maanden) weer actiever wordt om bij te dragen aan een goed re-integratietraject.

Verder ligt er het voornemen om met meer gemeenten in de regio contact op te bouwen. Lastig is dat gemeenten er allemaal een andere werkwijze op na houden. Een van de participerende gemeenteambtenaren merkt op dat het zo fijn is dat 3RO een vaste werkwijze heeft, maar dat dat bij gemeenten niet het geval is. Daardoor is het steeds weer zoeken bij wie je in een gemeente moet zijn. Anderzijds geven ook de nu in het experiment betrokken gemeenten aan, dat hun actieradius beperkt is: zij zullen wel gedetineerden in de regio Noord-Holland bezoeken, maar daarbuiten niet.

Er is in het experiment regelmatig ervaring opgedaan met de nadelige gevolgen van niet-regionale plaatsing. Er wordt een warm pleidooi gehouden, zowel door eigenaren als door het experimentteam, om regioplaatsing zoveel mogelijk toe te passen. Dat ligt echter buiten de mogelijkheden van alle betrokkenen.

De eigenaren brengen naar voren dat er nog meer geïnvesteerd mag worden in de betrokkenheid van de gedetineerden bij hun re-integratietraject. Een van de eigenaren geeft aan dat hij hoopt dat gedetineerden in de toekomst aan zullen schuiven bij het MDO. Het hoofd D&R geeft aan dat het belangrijk is dat eerst de bezetting van de casemanagers goed op orde komt en werkprocessen vanuit de wet S&B goed geïmplementeerd zijn, voordat dat er ruimte komt voor het laten deelnemen van gedetineerden aan het MDO.

Andere ontwikkelpunten die eigenaren aangeven: gedetineerden die vanwege 'ontoelaatbaar gedrag' hun eigen re-integratietraject op het spel zetten in het vizier houden, om te voorkomen dat ze zonder traject weer de straat op gaan. En meer inzetten op het al in de PI aanbieden van gedragsinterventies.

En tot slot het trajectdenken in een nog breder perspectief plaatsen en (meer) aandacht besteden aan de mogelijke rol die het sociaal netwerk kan spelen in het re-integratietraject ('want het traject loopt ook na toezicht nog door').

Casus uit experiment Zaanstad

De casus

Meneer, is al wel eens eerder veroordeeld (werkstraf, geen eerder toezicht), maar voor het eerst in detentie.

Veroordeeld (24 maanden onvoorwaardelijk) voor een gewapende overval en enkele andere delicten. Er is sprake van verslavingsproblematiek. Deze is delictgerelateerd.

Een klinisch traject lijkt wenselijk, maar er is geen diagnostiek.

Reclassering brengt D&R-advies: negatief m.b.t. verzoek voor het Penitentiair Programma.

Doel reclassering: inzetten op v.i. met traject van begeleid wonen en hulp m.b.t. dagbesteding, financiën en meneer te ondersteunen bij het weer nemen van de volledige regie over het eigen leven.

Contact met reclassering

Meneer komt voor het eerst in beeld bij de reclassering in verband met een adviesrapport voor de rechtszitting. De reclasseringswerker voert meerdere gesprekken met hem en meneer geeft op een gegeven moment aan schoon schip te willen maken. Tot dan toe is het bewijs m.b.t. de zaak niet helemaal compleet. De reclasseringsrapportage leidt tot een nieuw verhoor door de politie en uiteindelijk een veroordeling van 24 maanden onvoorwaardelijke detentie. Na de zitting houdt de reclasseringswerker contact met gedetineerde en heeft ook regelmatig contact met diens casemanager. Op advies van de reclasseringswerker meldt de casemanager meneer intern aan voor begeleiding door verslavingszorg. De casemanager meldt meneer ook aan bij Humanitas (actief in het RIC in deze PI) en die hem kan helpen met o.a. financiën. Betrokkenen (reclassering, PI, verslavingszorg, Humanitas) creëren een gezamenlijke mailgroep zodat iedereen op de hoogte is van alle ontwikkelingen rondom meneer.

Als meneer in aanmerking komt voor fasering stelt de reclasseringswerker een D&R-advies op. Meneer wil bij zijn vriendin gaan wonen. Vanuit politie en OM wordt dat adres akkoord bevonden. Maar de reclasseringswerker vindt dat te kwetsbaar. Uit gesprekken met meneer is haar gebleken dat de relatie nog pril is en er ook sprake is van gebruik door vriendin. De verwachting is dat meneer snel weer terug zal vallen in gebruik. Het risico op recidive lijkt dermate groot dat er negatief wordt geadviseerd over het PP. Dat levert weerstand op bij meneer, maar gaandeweg komt er ook begrip. Dat de reclasseringswerker regelmatig even bij hem informeert hoe het gaat, en steeds terug koppelt waar zij mee bezig is, draagt daaraan bij.

Zijn voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.) zal drie maanden later ingaan. De reclasseringswerker komt erachter dat meneer geen idee heeft wat dat inhoudt. De casemanager blijkt hem daarover niet (goed) geïnformeerd te hebben. Meneer verwacht vrij man te zijn en een jaar met proeftijd naar buiten valt hem rauw op zijn dak. Meneer is woedend en houdt in eerste instantie elk contact met de reclasseringswerker af.

De reclasseringswerker en casemanager zien als de beste optie dat meneer naar een begeleid wonen instelling gaat om zo meer zelfstandigheid op te bouwen. Meneer houdt dat in eerste instantie af. De reclasseringswerker voert diverse gesprekken met hem en geeft uitleg over wat dat inhoudt en dat het niet per se voor een heel jaar hoeft te zijn maar afhangt van zijn inzet en vorderingen. Meneer gaat uiteindelijk akkoord en de reclasseringswerker gaat op zoek naar mogelijke voorzieningen. Een gewapende overval en een verleden met GHB- en harddrugs-gebruik bemoeilijken die zoektocht, maar uiteindelijk is er een voorziening waar meneer kan gaan wonen.

Intussen heeft de reclasseringswerker wekelijks even contact met hem om hem te informeren. Als dat vanwege de corona-maatregelen niet meer live kan, belt ze hem af en toe op. De casemanager, die wel in de PI kan werken, zorgt dat benodigde formulieren worden getekend en houdt ook intensief contact met meneer.

Als er een voorziening is gevonden wordt ook de begeleider van begeleid wonen in de mailwisseling opgenomen en op het allerlaatst ook de toezichthouder die meneer buiten detentie gaat begeleiden. V.i. van meneer is inmiddels gestart met traject van begeleid wonen en hulp m.b.t dagbesteding, financiën. Andere voorwaarden: meldplicht reclassering, deelname aan gedragsinterventie middelengebruik, ambulante behandeling door verslavingszorg en meewerken aan middelencontrole.

Reflectie

Door de fasering uit te stellen en op zoek te gaan naar een woonplek waar meneer onder begeleiding weer een eigen leven kan opbouwen en verder kan werken aan het opbouwen van een relatie met zijn zontje, is bijgedragen aan een steviger fundament. Daarmee is het risico op recidive verkleind.

Er is een goede werkalliantie opgebouwd met meneer, door veel met hem in contact te zijn, hem steeds goed te informeren, begrip te tonen voor weerstandsreacties en door hem steeds bij de verschillende stappen te betrekken. Door te zorgen dat meneer kon instemmen met de uitgezette koers en de geformuleerde doelen groeide het vertrouwen van meneer in de professionals en in het plan voor zijn re-integratie.

Samenwerking

Er is door de verschillende betrokken partijen in deze casus goed samengewerkt en professionals hebben elkaar steeds goed geïnformeerd (persoonlijk en via de mailgroep) en ook de gedetineerde goed op de hoogte gehouden. De fysieke aanwezigheid van de reclasseringswerker in de PI heeft daarin toegevoegde waarde gehad, zeker ook op momenten van weerstand. Er is door verschillende professionals goed samengewerkt: Humanitas hielp met een schuldenregeling, de casemanager legde contact met een bewindvoerder, de reclasseringswerker zocht een voorziening voor begeleid wonen. En er is gezorgd voor een warme overdacht naar de toezichthouder van reclassering toen meneer de PI verliet.

Toen maatregelen in het kader van corona de toegang van de reclasseringswerker tot de PI blokkeerden, nam de casemanager het op zich om enkele zaken te regelen, zoals het laten tekenen van de benodigde formulieren door meneer en regelen dat meneer via Skype een intakegesprek met begeleid wonen kon voeren. Verder heeft de casemanager in die laatste fase gezorgd dat meneer goed op de hoogte bleef van alle stappen die werden gezet.

Werkzame factoren

- Vanaf start veel contact met gedetineerde waardoor inzicht ontstond in zijn valkuilen en zijn mogelijkheden en er een aanbod op maat te maken was.
- Veel contact van reclasseringswerker met gedetineerde waardoor er ruimte was om teleurstellingen te horen (niet doorgaan PP, niet volledig vrij zijn zoals was verwacht, maar onder voorwaarden, niet naar begeleid wonen van eerste keuze kunnen) en verzet om te buigen was naar coöperatie.
- Goed direct contact (live en via mailgroep) tussen alle betrokkenen (reclasseringswerker, casemanager, Humanitas en in tweede instantie begeleid wonen, extern toezichthouder).

Tijdsinvestering

Er zijn door reclassering vier rapporten geschreven: Het adviesrapport voor de zitting, het D&R-rapport (PP), v.i.-advies plus een eindverslag om over te dragen aan de toezichthouder.

Daarnaast veel tijd besteed aan contact met gedetineerde en met betrokkenen. Contact met gedetineerde is niet zo zeer grote hoeveelheid tijd, als wel frequentie van het contact: vaak even je gezicht laten zien. En als het op dat moment niet past, later even terug kunnen komen.

2.8 Experiment Zutphen

Experimentteam

Het experiment Zutphen is verbonden aan het experiment Zwolle: beide experimenten kennen hetzelfde doel. De experimenten zijn samen van start gegaan, maar na de startbijeenkomst is besloten om los van elkaar te experimenteren. Reden hiervoor was het feit dat de opstart in Zutphen meer tijd in beslag nam, waardoor het verschil met Zwolle te groot werd. De leerprocesbegeleider is zowel betrokken bij het experiment in Zwolle als bij dat in Zutphen.

Het experimentteam in Zutphen bestaat uit twee casemanagers, vier reclasseringswerkers (twee van Reclassering Nederland en twee van SVG Tactus) en de leerprocesbegeleider. Gedurende de experimentperiode zijn er als gevolg van personeelsverloop wisselingen geweest in de samenstelling van het experimentteam. Voorafgaand aan het experiment was de reclassering al actief binnen de PI. Dit heeft bijgedragen aan de bekendheid van de reclassering en een basis gelegd voor samenwerking.

Er is tot nu toe één keer overleg gehouden, waarbij zowel het experimentteam uit Zwolle en Zutphen aanwezig waren. Dit was succesvol ten aanzien van het delen van *'best practices'* van Zwolle met het net startende team in Zutphen. Het experimentteam kent veel informeel overleg, men weet elkaar snel te vinden. De casusleerbijeenkomst is de plek waar alle experimentleden elkaar ontmoeten.

Eigenaren/organisatiestructuur

Het experiment is een initiatief van de PI Zutphen - Zwolle en 2RO: Reclassering Nederland en Tactus.

Er is een stuurgroep waarin vertegenwoordigers vanuit zowel Zutphen als Zwolle zitten. Deze bestaat uit de twee hoofden D&R van Zwolle en Zutphen, twee managers vanuit Reclassering Nederland en Tactus Reclassering, de landelijk projectleider en de leerprocesbegeleider. Een keer in de vier weken wordt (digitaal) vergaderd en wordt de voortgang besproken.

De rol van de eigenaren is voorwaardenscheppend en faciliterend. Dit gaat bijvoorbeeld om het regelen van toegangspassen, toegang tot informatiesystemen en de personele bezetting binnen het experimentteam. Er wordt vanuit deze rol geïntervenieerd wanneer het nodig is. Dit vanuit de gedachte dat de kracht van het experiment in de uitvoering zit. De eigenaren laten zich informeren over de voortgang van het experiment door in gesprek te gaan met de experimentleden. Daarbij richt de eigenaar vanuit DJI zich op de casemanagers en richt de eigenaar van de reclassering zich op de reclasseringswerkers. De eigenaren hebben regelmatig contact met de leerprocesbegeleider. De eigenaren hebben de indruk voldoende op de hoogte te zijn van hetgeen er binnen het experiment speelt.

Faciliteiten

De gevolgen van de maatregelen omtrent Covid-19 hebben belemmerend gewerkt voor het experiment. In november 2019 is gestart met de eerste gesprekken binnen het experimentteam. Reclasseringswerkers hadden de mogelijkheid om één dag per week in de PI te werken. Dit met het doel om de systemen te leren kennen, de casemanagers te leren kennen en een ritme te zoeken in de samenwerking. In januari 2020 is er daadwerkelijk gestart met het experiment. De lockdown en het ontbreken van praktische zaken (werkplekken, toegangspasjes) hebben invloed gehad op het elkaar leren kennen om vanuit daar tot samenwerking te komen. De casusleerbijeenkomsten zijn wel doorgegaan. Eerst binnen PI Zutphen en later, in verband met de corona-maatregelen, via Webex.

In oktober 2020 was er weer een eerste live gesprek vanuit de reclassering met een gedetineerde. Maar daarna stopte dat weer vanwege een nieuwe lockdown. De reclasseringswerkers konden langere tijd niet de PI in en casemanagers hebben veel vanuit huis moeten werken. Er is in de tussentijd wel afstemming geweest over gedetineerden door informatie uit te wisselen. Er is gezocht naar alternatieve vormen van contact, zoals videobellen. Toen er weer gesprekken met gedetineerden binnen de PI mochten plaatsvinden, gebeurde dit in spreekkamers met een scherm tussen de gedetineerde en de reclasseringswerker. Dit heeft men als belemmerend ervaren.

Reclasseringswerkers zijn gekoppeld aan afdelingen en werken samen met de casemanager die bij deze afdeling betrokken is. Het (oorspronkelijke) idee is dat de reclasseringswerkers een vaste dag per week aanwezig zijn op de afdeling.

Doelgroep

Het experiment richt zich op afgestraften, veroordeeld voor een delict waarbij sprake is van directe slachtoffers. Als slachtoffer wordt aangemerkt degene die, als gevolg van een strafbaar feit, vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden (art 51a WvS). Het betreffen slachtoffers van delicten conform de lijst VPS van spreekrechtwaardige delicten.

Bereik doelgroep

De meeste gedetineerden binnen PI Zutphen zijn langgestraften die (een) slachtoffer(s) hebben gemaakt en vallen daarmee onder een VPS-delict. Er is niet altijd sprake van aanwijsbare slachtoffers. Het experiment heeft ook ervaring met gedetineerden die niet onder een VPS-delict vallen en toch aanspraak willen maken op begeleiding vanuit de reclassering. Als dat zo is, worden deze gedetineerden ook in het experimentteam besproken en wordt gekeken of men stappen kan ondernemen.

Doelen

In het Plan van Aanpak d.d. 21 oktober 2019 staat het volgende doel geformuleerd: de pilot beoogt om door gestructureerde en gefundeerde besluitvorming over het toekennen van vrijheden en V.I. en het toepassen van risicobeperkende maatregelen, bij te dragen aan een veiliger maatschappij waarbij ernstige incidenten zo veel als mogelijk worden voorkomen. Denk bij risicobeperkende maatregelen aan:

- Diepgaander risico-onderzoek: bijvoorbeeld door toepassing van de RISC door de reclassering of door de inrichtingspsycholoog. Dit leidt in afstemming tussen de casemanagers, de reclassering en eventueel de inrichtingspsycholoog tot een advies over noodzakelijke interventies, voorwaarden en ondersteuning om recidive te voorkomen.
- Doelen in D&R-plan: zoals de inzet van Justitiële Interventies, behandeling binnen de PI en voorbereiding op toe te kennen vrijheden.
- Vormgeving/besluitvorming over fasering, vrijheden en de V.I. met eventuele toepassing van Elektronische Controle (EC).
- Benutten van de mogelijkheden van de WLT , zoals advisering van de Gedragsbeïnvloedende en Vrijheidsbepurende Maatregel (GVM) en de invulling van de V.I.

De leerprocesbegeleider en de experimentleden waren niet betrokken bij het formuleren van de doelen. Het experimentteam en de eigenaren ervaren dat wat binnen het experiment gebeurt breder is dan dit doel. Er is een bredere focus, waarbij er bewuste aandacht is voor het beheersen van hoog-risicozaken. Er wordt niet alleen gekeken naar risico-inventarisatie, maar ook naar het traject van de gedetineerde. Er wordt gekeken naar hoe iemand zo veilig en zo goed mogelijk kan uitstromen, zodat het veilig is op alle gebieden, zowel voor het slachtoffer als voor de gedetineerde zelf.

Het doel ten aanzien van verlof, waarin door oefenen gedragsverandering bewerkstelligd wordt, is als gevolg van het intrekken van verloven (Covid-19) niet behaald.

Gevolgde werkwijze

Lijst gedetineerden

De casemanager levert vanuit de backoffice een keer per maand een lijst met gedetineerden aan die in aanmerking komen voor het experiment. Het betreft vaak langgestraften, bij wie de faseringsdatum ver in de toekomst ligt. Directe actie is dan niet nodig. Regelmatig wordt de lijst geüpdatet aan de hand van de faseringsdata.

Vervolgens wordt informatie ingewonnen. Informatiebronnen die gebruikt worden zijn: JD-online, TULP, IRIS en de gedetineerde zelf. De risico-inschatting wordt gedaan aan de hand van reclasseringsadviezen. Wanneer er onvoldoende zicht is op de gedetineerde, bijvoorbeeld als de gedetineerde blanco in detentie komt, wordt een nieuw reclasseringsadvies aangevraagd. De

reclassering koppelt aan de hand van de lijst informatie naar de casemanager terug. De inhoud van deze informatie wisselt per casus.

De meeste gedetineerden hebben een reclasseringstoezicht na detentie. Vanuit de reclassering is het prettig om tijdens detentie al kennis te maken met de gedetineerde. Omdat de reclasseringswerker vaker met een gedetineerde spreekt, kan er bij het schrijven van een reclasseringsadvies een duidelijker beeld geschetst worden van de gedetineerde. Het experimentteam heeft zich niet gefocust op gedetineerden die na detentie geen kader hebben. Het zwaartepunt ligt op het motiveren van gedetineerden om mee te werken aan een VI-traject, informeren van ketenpartners als de gedetineerde uit detentie komt en het werken aan een welkalliantie met de gedetineerde.

Toewijzen reclasseringswerker

Binnen het experiment wordt op basis van de inhoud van een casus gekeken welke reclasseringswerker het beste aansluit bij de gedetineerde. Korte lijnen tussen de reclasseringswerker en de casemanager, waarbij er regelmatig overlegd en meegedacht wordt, maakt dit mogelijk.

Aanvankelijk is afgesproken dat vier tot zes maanden voor uitstroom van gedetineerden de reclassering kan worden ingezet. In de praktijk verloopt dit anders en wordt er geen termijn gehanteerd. Casemanagers kunnen op basis van hun gesprekken met gedetineerden vragen of de reclassering mee wil kijken. Bijvoorbeeld als er sprake is van complexe problematiek en er een nazorgtraject moet worden ingericht. Reclassering kan ook betrokken worden met het doel om de gedetineerde te motiveren door informatie te verstrekken. Ook fungeert de reclassering als intermediair voor externe reclassering die adviezen schrijven voor v.i. of het uitvoeren van toezicht na detentie. Voordat het experiment er was, werd de reclassering vaak pas vlak voor uitstroom uit detentie ingeschakeld. Eerder betrekken biedt ruimte voor contactopbouw en vertrouwensgroei.

Screenen en informatie-uitwisseling

De reclasseringswerker screent aan de hand van de lijst op de volgende punten:

- Delict
- Huisvesting
- Werk
- Schulden
- Benodigde zorg
- Actuele informatie: welke informatie is beschikbaar en wat mist?
- Recidivegevaar
- Letselschade

- Slachtoffers wel/niet in beeld

Het inschatten van risico's gebeurt op basis van de RISC die vaak al voor de rechtszitting is gemaakt. Dit wordt in combinatie met dossierinformatie gebruikt om vanuit daar te komen tot een advies aan de casemanager. Soms is het nodig een nieuwe RISC te maken. Wanneer er weinig informatie bekend is over een gedetineerde wordt een reclasseringsadvies (D&R) aangevraagd.

Vanuit de reclassering wordt beschikbare informatie gedeeld en aangevuld met een advies.

Kennismaken met de gedetineerde

Op het moment dat de reclassering betrokken wordt bij een gedetineerde volgt een driegesprek, waarbij de casemanager van de afdeling waar de gedetineerde verblijft aansluit. De insteek vanuit de reclasseringswerker en de casemanager is dat zij functioneren als team: samen optrekken in het belang van het traject van de gedetineerde. De intentie is om verbinding met de gedetineerde te creëren en tot samenwerking te komen. Als gevolg van de corona-maatregelen hebben er weinig driegesprekken plaatsgevonden.

Taak- en rolverdeling

Na de informatie-uitwisseling volgt maatwerk; elke gedetineerde vraagt een andere aanpak. Er wordt regelmatig afgestemd over wie wat doet en wie wat beslist.

Aandacht voor slachtofferbelangen is de taak van de casemanager die het slachtofferloket aanschrijft via het Informatiepunt Detentieverloop (IDV). Binnen het experiment blijkt het zoeken naar een juiste manier om dit vorm te geven. Het wordt gezien als een delicaat proces, waarbij het niet aanwezig zijn binnen de PI (vanwege de corona-maatregelen) als beperking wordt gezien. Om met gedetineerden over slachtoffers te praten dient er een basis van vertrouwen te zijn. Vertrouwen dat ontstaat door regelmatig met een gedetineerde in gesprek te gaan. Daarnaast reageren niet alle slachtoffers op contact-verzoek vanuit de PI.

Betrekken gemeente

Omdat veel gedetineerden uitstromen naar zorg- of behandelinstellingen is er minder contact met gemeentes. Daarnaast verblijven er binnen de PI Zutphen gedetineerden vanuit het hele land, waarbij het niet altijd duidelijk is waar men na detentie gaat wonen. Dit maakt dat er vanuit veel gedetineerden weinig binding is met een gemeente. Er is overleg geweest met veiligheidshuizen en wijkteams over (warme) overdrachten en risico's. Ook nazorgcoördinatoren van gemeentes zijn, wanneer het nodig was, ingeseind.

Vanuit casemanagers is de ervaring dat er grote verschillen zijn tussen gemeentes ten aanzien van deze nazorg. Sommige gemeentes nemen op eigen initiatief contact op met de PI, andere doen dit niet. Gedetineerden die in het zorgsysteem van een gemeente bekend zijn, behoren de aandacht van de gemeente te hebben. Casemanagers benoemen echter dat veel gedetineerden

in PI Zutphen bij hen in beeld komen omdat er nog weinig zorg geregeld is. Casemanagers nemen als gevolg hiervan vaak zelf contact op met de betreffende gemeente.

Betrekken gedetineerde

Casemanagers spreken de gedetineerde in de eerste week na binnenkomst over de vijf basisvoorwaarden. De gedetineerde wordt op de hoogte gebracht van de mogelijkheid om gedurende detentie in contact te komen met de reclassering. Er zijn gedetineerden die zelf het contact opzoeken met de reclassering. Dit biedt de gedetineerde de mogelijkheid om zelf na te denken over zijn traject zonder dat er een opdracht van de reclassering onder ligt.

Als reclasseringsinzet nodig is, volgt een driegesprek waarbij de casemanager, reclasseringswerker en gedetineerde samen in gesprek gaan. Sinds oktober 2020 zijn de reclasseringswerkers niet meer in de PI geweest. Als gevolg van de corona-maatregelen is het betrekken van de gedetineerde minder goed gelukt dan gewenst. Er is geëxperimenteerd met digitale ontmoetingen. De meerwaarde van face-to-face contact wordt daarbij gemist. Het fysiek in de PI aanwezig zijn, geeft de mogelijkheid om laagdrempelig met de gedetineerde in contact te komen wat bijdraagt aan contact- en vertrouwensgroei.

Ten aanzien van het beoogde eigenaarschap wordt vanuit enkele eigenaren de zorg geuit dat er mogelijk bij een groot deel van de gedetineerden sprake is van LVB-problematiek. Dit kan zorgen voor overvraging van de gedetineerde. Het is belangrijk dat ook dit vroegtijdig in beeld wordt gebracht door bijvoorbeeld de SCIL af te nemen. Op deze manier kan er een inschatting gemaakt worden van de capaciteiten van de gedetineerde.

Ervaren toegevoegde waarde

De reclassering wordt eerder in het traject van de gedetineerde betrokken. Dit biedt ruimte om met de gedetineerde tot samenwerking te komen. De ervaring leert dat er regelmatig sprake is van wantrouwen vanuit gedetineerden richting de reclassering. Meer tijd hebben voor contactopbouw, zonder dat er een reclasseringsopdracht onder ligt, draagt bij aan het vertrouwen.

Door samenwerking tussen de reclasseringswerker en de casemanager ontstaat een gezamenlijke aanpak gericht op wat de gedetineerde nodig heeft. Ondanks de beperkingen rondom Covid-19 heeft men elkaar gedurende de experimentperiode leren kennen, waardoor men elkaar beter weet te vinden. Deze korte lijnen zorgen voor een gevoel van collegialiteit.

De casemanager en de reclasseringswerker zijn eenduidig in hun informatieverstrekking aan de gedetineerde wat ruis in de communicatie met de gedetineerde voorkomt en de kans dat de casemanager en de reclasseringswerker tegen elkaar worden uitgespeeld, verkleint.

De informatie uit het heden (gedrag gedetineerde op afdeling) en het verleden geeft een completer beeld van de gedetineerde. Dit draagt bij aan een betere inschatting ten aanzien van

risico's en zorgt voor een beter afgestemd plan. Een van de eigenaren benoemt daarnaast dat het bijdraagt aan het beperken van detentieschade. Hiermee wordt bedoeld dat stress bij de gedetineerde verminderd wordt, omdat hij bijvoorbeeld weet dat de thuissituatie in beeld is. Onwetendheid over de thuissituatie kan agressie veroorzaken binnen detentie wat schadelijke gevolgen kan hebben voor de gedetineerde.

Het feit dat iedereen binnen de casusleerbijeenkomst vanuit zijn of haar eigen perspectief meedenkt in vaak heftige casuïstiek wordt als belangrijke meerwaarde gezien. Men ervaart een gedeelde verantwoordelijkheid, vanwege het gezamenlijk uitdiepen van een casus.

Ontwikkelpunten

De aandacht voor slachtofferbelangen binnen het experiment behoeft verdere uitwerking. Hier is nog geen aanzet voor gemaakt. Belangrijk hierbij is dat de reclasseringswerkers en de casemanagers elkaar in de PI kunnen ontmoeten om dit punt gezamenlijk uit te werken.

Er is behoefte aan betere ICT-faciliteiten, zodat digitale samenwerking, zowel binnen als buiten het experiment, beter verloopt. Daaropvolgend bestaat de wens dat er vanuit vaste samenwerkingspartners zoals het Veiligheidshuis, de gemeente en de politie vaste contactpersonen zijn, waardoor men sneller 'de koppen bij elkaar kan steken'. Nu gebeurt dit vaak via formulieren wat maakt dat persoonlijk contact gemist wordt.

Er is behoefte om in de toekomst vanuit de reclassering integraal te gaan werken. Dit betekent dat de rol van de reclassering niet gekoppeld wordt aan een product (rapport en/of advies), maar dat er gewerkt wordt vanuit een integrale opdracht. Een aantal eigenaren benoemen dat een functieprofiel wenselijk is om op deze manier de juiste mensen voor dit werk te werven. Belangrijk is dat mensen gemotiveerd zijn, kunnen samenwerken en organisatiesensitiviteit hebben ten aanzien van samenwerken in de keten. Dit laatste wordt als extra belangrijk gezien als gevolg van ervaren cultuurverschillen tussen de reclassering en DJJ.

Vanuit de reclassering bestaat de wens om werkplekken te hebben binnen de PI, waardoor er vaker op een laagdrempelige manier contact gezocht kan worden met gedetineerden.

2.9 Experiment Zwolle

Experimentteam

Het experiment Zwolle is verbonden met het experiment Zutphen: beide experimenten kennen hetzelfde doel. De experimenten zijn samen van start gegaan, maar na de startbijeenkomst is besloten om los van elkaar verder te gaan. Reden hiervoor was dat de reclasseringswerkers in Zwolle al langere tijd in de PI werkzaam waren en sneller van start zijn gegaan dan in Zutphen waar de opstart meer tijd heeft gekost. De leerprocesbegeleider is betrokken bij zowel het experiment in Zwolle als in Zutphen.

Het experimentteam bestaat uit twee casemanagers, vier reclasseringswerkers die verbonden zijn aan Reclassering Nederland (RN) en Tactus Reclassering en de leerprocesbegeleider. Er is tot nu toe één keer gezamenlijk een experimentoverleg gehouden, waarbij zowel het experimentteam uit Zwolle als dat uit Zutphen aanwezig waren. Dit was succesvol vanwege het delen van 'best practices' door Zwolle met het net startende team in Zutphen.

Tijdens de casusleerbijeenkomsten gaat het experimentteam onder begeleiding van de leerprocesbegeleider met elkaar, aan de hand van casuïstiek, in gesprek. Tijdens de casusleerbijeenkomsten wordt het professioneel handelen geëxpliciteerd en wordt er gereflecteerd.

Naast de casusleerbijeenkomsten vindt er veel informeel overleg plaats binnen het experimentteam. De reclasseringswerker sluit niet structureel aan bij het Multidisciplinaire Overleg (MDO), maar doet dit indien nodig. Er vindt regelmatig tussentijdse afstemming plaats. Het experimentteam organiseert indien nodig overleggen waar meerdere disciplines vanuit de PI bij aansluiten. Uitgangspunt in het experimentteam is kijken en werken vanuit een gezamenlijke opdracht. De samenwerking is duurzaam ingericht; de casemanager en de reclasseringswerker vormen een vast duo voor de gedetineerde gedurende detentie. Gedurende detentie werken de reclasseringswerker en de casemanager vanaf een vroeg stadium in de detentiefasering nauw samen richting de uitstroom van de gedetineerde.

Eigenaren/organisatiestructuur

Het experiment is een initiatief van de PI Zutphen - Zwolle en 2RO: Reclassering Nederland en Tactus Reclassering. Sinds 2016 is de reclassering actief binnen PI Zwolle. In 2019 startte het project Koers en Kansen binnen de PI waar de reclassering ook in participeert. De motivatie om als experiment deel te gaan nemen aan Effectieve Praktijken komt vanuit de reclassering. Het incident met Michael P.¹¹ in combinatie met mogelijkheden die de reclassering reeds binnen de PI Zwolle zag, maakte dat er een inschrijving voor het experiment volgde.

¹¹ Michael P. bracht een jonge vrouw om het leven terwijl hij nog een straf uitzat voor eerder gepleegde zedenmisdrijven. (Inspectie Justitie en Veiligheid. (2019). *Het detentieverloop van Michael P.* Den Haag: Inspectie Justitie en Veiligheid/Ministerie van Justitie en Veiligheid.

In de stuurgroep zitten twee hoofden D&R van Zwolle en Zutphen, twee managers vanuit Reclassering Nederland en Tactus Reclassering, de landelijk projectleider en de leerprocesbegeleider. Een keer in de vier weken wordt (digitaal) vergaderd en wordt de voortgang besproken.

De operationele aansturing van het experiment wordt vormgegeven door een samenwerking tussen de twee eigenaren (hoofd D&R en unitmanager Reclassering Nederland) en een reclasseringswerker die als meewerkend voorman (zowel als uitvoerend werker als als projectleider) participeert in het experiment. Onderling wordt er zowel inhoudelijk als overstijgend met elkaar uitgewisseld. De rol van de eigenaren richt zich in het experiment op het interveniëren op overstijgend niveau in plaats van op de inhoud. De eigenaren hebben de indruk goed op de hoogte te zijn van hetgeen er in het experiment gebeurt.

Faciliteiten

PI Zwolle ziet de reclassering als vast onderdeel van het personeel en faciliteert hen om binnen de PI te werken. De reclassering heeft drie werkplekken in de PI van waaruit zij zich door de gehele PI kunnen bewegen. De gevolgen van Covid-19 hebben hier weinig invloed op gehad. Het feit dat de reclasseringswerkers op afdelingen komen, maakt hen toegankelijk voor zowel gedetineerden als het inrichtingspersoneel. Dit heeft een positieve uitwerking op de samenwerkingsrelatie en het onderlinge vertrouwen.

Vanuit de eigenaren wordt duidelijk dat het belangrijk is dat er gewerkt wordt vanuit gezamenlijkheid, waarbij DJI, de reclassering en de gemeente goed op de hoogte zijn van elkaars werkzaamheden. Hierbij wordt belang gehecht aan voorlichting geven aan elkaar ten aanzien van de bij de functie behorende werkzaamheden.

Reclasseringswerkers kunnen informatie opzoeken in TULP.

Doelgroep

Het experiment richt zich op gedetineerden die veroordeeld zijn voor een gewelds- en/of zedendelict en richt zich op risico's tijdens en na detentie. Er is sprake van directe slachtoffers als gevolg van het delict. Als slachtoffer wordt aangemerkt degene die, als gevolg van een strafbaar feit, vermogensschade of ander nadeel heeft ondervonden (art 51a WvS). Het betreffen slachtoffers van delicten conform de lijst VPS van spreekrechtwaardige delicten.

De nadruk in het experiment ligt op gedetineerden, waarbij het risico op onttrekken aan voorwaarden hoog is. Daaronder vallen gedetineerden waarbij geen begeleidingskader is na detentie. Vaak zijn dit gedetineerden die er bewust voor kiezen om hun voorwaardelijke veroordeling uit te zitten of geen Voorlopige Invrijheidsstelling (VI) hebben. Deze gedetineerden kiezen ervoor om niet de samenwerking aan te gaan. Hierbij wordt nagedacht over mogelijkheden voor andere vormen van begeleiding of toezicht. De meerwaarde van samenwerken binnen het experiment betaalt zich meer uit bij deze doelgroep. Bij deze doelgroep wordt meer dan gemiddeld geïnvesteerd in contact middels perspectief bieden en motiverende gespreksvoering. Deze doelgroep vraagt een lange adem van de reclasseringswerker. Gedetineerden die

gemotiveerd zijn en mee willen werken, is een doelgroep die ook de reclassering buiten de PI kan oppakken. Zo zegt een betrokken reclasseringswerker van het experiment:

Ik wil hem scherper stellen. Als wij als reclassering deze inzet niet doen, dan volstaat het gevangensysteem niet waar het voor bedoeld is. De normale faseringsmogelijkheden waarbij gedrag wordt beloond sluit niet aan bij deze doelgroep. Het experiment zorgt ervoor dat we intensiever inzetten op deze doelgroep. Dit is niet alleen een meerwaarde maar een noodzakelijke inzet voor deze maatschappij.

Het Penitentiair Psychiatrisch Centrum (PPC) en vrouwelijke gedetineerden behoren niet tot de doelgroep. Het komt wel voor dat het experimentteam op verzoek van een casemanager wordt gevraagd mee te denken bij deze doelgroep. Voor de toekomst wordt uitbreiding van de doelgroep als mogelijkheid gezien.

Doelen

Het doel zoals deze aan het begin van de experimentperiode is vastgesteld in het projectplan is: de pilot beoogt om door gestructureerde en gefundeerde besluitvorming over het toekennen van vrijheden en v.i. en het toepassen van risicobeperkende maatregelen, bij te dragen aan een veiliger maatschappij, waarbij ernstige incidenten zo veel als mogelijk worden voorkomen. Denk bij risicobeperkende maatregelen aan:

- Diepgaander risico-onderzoek: bijvoorbeeld door toepassing van de RISC door de reclassering of door de inrichtingspsycholoog. Dit leidt in afstemming tussen de casemanagers, de reclassering en eventueel de inrichtingspsycholoog tot een advies over noodzakelijke interventies, voorwaarden en ondersteuning om recidive te voorkomen .
- Doelen in D&R-plan: zoals de inzet van Justitiële Interventies, behandeling binnen de PI en voorbereiding op toe te kennen vrijheden.
- Vormgeving/besluitvorming over fasering, vrijheden en de v.i.. met eventuele toepassing van Elektronische Controle (EC).
- Benutten van de mogelijkheden van de WLT, zoals advisering van de Gedragsbeïnvloedende en Vrijheidsbepurende Maatregel (GVM) en de invulling van de v.i. (Plan van aanpak d.d. 21 oktober 2019).

Het experimentteam is destijds niet betrokken bij het formuleren van het experimentdoel. Het experimentteam vindt het doel wat smal geformuleerd. Wat er in het experiment gebeurt, is breder, er is een bredere focus. Er wordt niet alleen gekeken naar de risico-inventarisatie maar ook naar het traject van de gedetineerde. Er wordt gekeken naar hoe iemand zo veilig en zo goed mogelijk kan uitstromen, zodat het veilig is op alle gebieden, zowel voor het slachtoffer als voor de gedetineerde zelf.

Er is vanuit zowel de casemanager als de reclasseringswerker aandacht voor slachtofferbelangen dat vast onderdeel is van gesprek met de gedetineerde. De ervaring leert dat inrichtingspersoneel

zich voornamelijk richt op de gedetineerde en diens behandeling en minder op slachtofferbelangen. Reclasseringswerkers zijn hier kritisch over, wat maakt dat men elkaar hier scherp op houdt.

Vanuit de eigenaren is de conclusie dat bijna alle doelen behaald zijn. De reden hiervoor is het feit dat de reclassering al binnen de PI aanwezig was en men duidelijk wist waar de mogelijkheden zaten. Er is geen opbrengst ten aanzien van het doel over verlof. Het idee was dat er bij verlof van een gedetineerde vanuit de reclassering een zwaarwegend advies zou worden gegeven. Als gevolg van de corona-maatregelen zijn alle verloven ingetrokken, waardoor hier geen vervolg aan gegeven kon worden. Vanuit de eigenaren is de indruk dat er sprake is van veel bijvangst, bijvoorbeeld ten aanzien van de mogelijkheden voor samenwerken met gemeentes.

Gevolgde werkwijze

Lijst gedetineerden

Reclasseringswerkers in het experimentteam hebben zelf de mogelijkheid om nieuwe inkomsten te inventariseren en te screenen. Vroegtijdig signaleren van noodzakelijke inzet van reclassering tijdens en na detentie is belangrijk. De reclasseringswerker screent en kijkt naar de mogelijkheden vanuit de reclassering. De casemanager gaat in gesprek met de gedetineerde waarna samenwerking tussen de casemanager en de reclasseringswerker al dan niet volgt.

Bij langgestraften is het niet nodig om direct actie te ondernemen. De einddatum detentie is leidend voor wat betreft het actief betrekken van de reclassering. Idealiter start de reclassering twee jaar voor de einddatum detentie. Gedetineerden die nog een lang strafrestant hebben, blijven in beeld bij de reclassering, maar dit vergt nog geen directe actie. Er volgt ook geen actie wanneer er een te kort strafrestant is, bijvoorbeeld wanneer een gedetineerde de dag erna weer vertrekt. Dit laatste komt voor bij een overplaatsing. Over het algemeen vallen weinig gedetineerden af en ervaart het experiment dat veel van de gedetineerden op de lijst kunnen profiteren van het experiment. Gedetineerden zonder kader na detentie is een groep waar het experiment direct op inspringt. In het afgelopen jaar is dit bij drie á vier gedetineerden aan de orde geweest.

Toewijzen reclasseringswerker

Op dit moment wordt een gedetineerde gekoppeld aan een reclasseringswerker die ruimte heeft. Gezien de expertise van betrokken werkers ziet het experimentteam als mogelijkheid om in de toekomst casussen op basis van de inhoud te verdelen, om op die manier optimaal aan te sluiten bij het vraagstuk rondom de gedetineerde. Binnen het experiment heeft een gedetineerde gedurende detentie een vaste casemanager en een vaste reclasseringswerker. Het is voor de gedetineerde prettig om vaste gezichten te hebben en dit draagt dan ook bij aan een goede werkaliantie.

Verhalen op de afdelingen over de meerwaarde van de reclassering en wat de reclassering voor gedetineerden kan betekenen, maken dat gedetineerden soms ook zelf een verzoek doen bij de casemanager om te gaan faseren. Er wordt gekeken naar wat de gedetineerde wil en hoe zich dit

verhoudt tot de risico's ten aanzien van de veiligheid richting de maatschappij. In een gezamenlijk gesprek met de gedetineerde, de casemanager en de reclasseringswerker wordt bekeken of de gedetineerde zich kan vinden in de visie van de casemanager en de reclasseringswerker en of hij bereid is hieraan mee te werken.

Informatie verzamelen en uitwisselen

De reclasseringswerker verstrekt informatie aan de casemanager en vraagt zelf ook informatie op bij de casemanager wanneer er een reclasseringsadvies moet worden uitgebracht. Dan gaat het bijvoorbeeld om wat er al binnen de PI kan gebeuren en wat het idee is voor na detentie.

Informatiebronnen die door de reclasseringswerker ten behoeve van de screening geraadpleegd worden, zijn IRIS, JD-online en TULP. De ervaring van de reclasseringswerker is dat uit IRIS de meeste informatie gehaald wordt.

Van de gedetineerden heeft 90% een reclasseringsadvies. Voor de rechtelijke zitting ligt er vaak al een plan, waarin bijvoorbeeld bijzondere voorwaarden geadviseerd worden. Deze informatie is van invloed op hoe een gedetineerde benaderd wordt in detentie. Er is dan nog geen plan vanuit het experiment, maar er is wel een advies waarop verder gewerkt kan worden. De informatie is echter vaak gedateerd, omdat het afkomstig is uit een andere fase van het strafproces van vaak langgestraften. Wat ook voorkomt, is dat het een overplaatsing betreft waarbij behoefte is aan actuele informatie.

Over het algemeen heeft de reclasseringswerker voldoende informatie beschikbaar over de gedetineerde. Informatie die soms nog gemist wordt, is informatie afkomstig uit een andere PI bij een overgeplaatste gedetineerde. Vaak is dan het eerste advies om een nieuwe nulmeting te laten maken.

Het inschatten van de risico- en beschermende factoren en de mate van zelfredzaamheid verloopt wisselend en is afhankelijk van de medewerking van de gedetineerde. Soms wil een gedetineerde bijvoorbeeld niet meewerken aan een onderzoek van het NIFP of PBC. Het gevolg is dat het reclasseringsadvies wordt uitgesteld tot er voldoende informatie is om een goede uitspraak te doen. De casemanager en de reclasseringswerker zitten over het algemeen op dezelfde lijn als het gaat om het inschatten van risico's. Hierbij wordt opgemerkt dat er binnen de PI meer disciplines werken die soms met minder informatie andere conclusies trekken. Het experimentteam gaat in dit soort situaties het gesprek aan met de betreffende discipline.

Informatie-uitwisseling met het PPC verloopt goed. In het begin liep deze samenwerking rondom zorg minder soepel als gevolg van wel of niet mogen delen van medische informatie. Het persoonlijk contact vanuit het experimentteam met de betrokken behandelcoördinatoren en psychologen heeft bijgedragen aan een betere samenwerking hieromtrent. Van beide kanten is er welwillendheid en wordt de urgentie van samenwerken gezien. Voor formele documenten blijft een toestemmingsverklaring van de gedetineerde nodig.

Taak- en rolverdeling

De reclasseringswerker en de casemanager bepalen gezamenlijk het moment waarop gestart wordt met de samenwerking en het voorbereiden van het re-socialisatietraject. Het is voor de leden van het experiment duidelijk wie welke rol heeft. Taken zijn niet afgebakend, omdat elke gedetineerde maatwerk vraagt. Er wordt gedacht vanuit een gezamenlijke opdracht, waarbij geen verwarring wordt ervaren over wie wat doet. Taken lopen daarnaast regelmatig in elkaar over. Bijvoorbeeld: bij het zoeken naar een beschermde woonvorm tijdens een Penitentiaal Programma (PP) met zorg, waarbij er ook sprake is van een Voorlopige Invrijheidsstelling (VI), is het van belang dat de casemanager en de reclasseringswerker samenwerken, waarbij zij een gedeelde verantwoordelijkheid hebben. Regelmatige afstemming en overleg bevordert de helderheid over taken en rollen.

Ten aanzien van het nemen van beslissingen binnen de Vrijhedencommissie (VC) adviseert de reclasseringswerker de casemanager en adviseert de casemanager de Vrijhedencommissie waarna de Vrijhedencommissie uiteindelijk beslist. Dit verloopt naar tevredenheid, een ieder voelt zich serieus genomen.

Ten aanzien van de registratie van actiepunten en taken registreert de reclasseringswerker in IRIS en de casemanager in TULP. Er is behoefte aan een gemeenschappelijk informatiesysteem, zodat men informatie bij elkaar kan inzien.

In de laatste fase van detentie wordt een warme overdracht georganiseerd met de reclassering buiten en/of met andere zorg- of behandelinstellingen. Dit bevordert de continuïteit van het re-integratietraject.

Betrekken gemeente

De ervaring met het betrekken van gemeentes is wisselend. PI Zwolle werkt landelijk en heeft te maken met verschillende gemeentes verspreid over Nederland. Gemeentes zitten dan ook niet standaard aan tafel. Over het algemeen is de nazorgcoördinatie bij grote gemeentes beter geregeld dan bij kleine gemeentes. Gemeentes die onder het gebied IJsselland vallen worden makkelijker betrokken als gevolg van hun ervaring met het Koers en Kansen-project 'Samen starten'.

Vanuit het experiment wordt er in vroeg stadium contact opgenomen met de betreffende gemeente met de boodschap dat een van hun burgers gedetineerd zit om vervolgens af te stemmen wat er moet gebeuren en wie dit op zich neemt. Vanuit het experiment is een waardevolle ervaring dat een gemeente de mogelijkheid kreeg om nazorgtraject in te kopen bij de reclassering in de vorm van een vrijwillig toezicht:

Een gedetineerde wilde nergens aan meewerken en zette zijn hakken in het zand terwijl er grote zorgen waren. Hij had al eerder een mislukt reclasseringstoezicht gehad. Vanuit het experiment ben ik als reclasseringswerker meerdere keren met hem in gesprek gegaan met als resultaat dat hij uiteindelijk toch wilde meewerken aan vrijwillig contact. Hij heeft nu vrijwillig reclasseringscontact naast zijn detentie wat betaald wordt door de gemeente. Hierdoor hebben we hem toch op een bepaalde manier in beeld.

Betrekken gedetineerde

Zowel formele als informele contactmomenten met de gedetineerde wisselen elkaar af. Omdat reclasseringswerkers op de afdelingen komen, is er ruimte voor laagdrempelig contact. Er wordt ingezet op motiverende gespreksvoering, waarbij wordt gemerkt dat laagdrempelige gesprekken de motivatie van gedetineerden vergroot. Uitgangspunt is dat het aantal gesprekken met de gedetineerde zoveel is als nodig. Een driegesprek waarbij de gedetineerde, de reclasseringswerker en de casemanager met elkaar aan tafel zitten, wordt alleen gedaan wanneer de meerwaarde hiervan gezien wordt. Het is niet haalbaar om met de gehele doelgroep van het experiment een driegesprek te hebben.

Gedetineerden krijgen uitleg over de taken en rollen van de casemanager en de reclasseringswerker en over de meerwaarde van samenwerken. Vroegtijdig perspectief bieden aan de gedetineerde wordt als belangrijk gezien. Dit wordt door het experimentteam ook wel “het slaan van piketpalen” genoemd wat zorgt voor duidelijkheid bij de gedetineerde. Veel beslissingen worden samen met de gedetineerde genomen.

Een zorg vanuit een aantal eigenaren ten aanzien van het beoogde eigenaarschap van de gedetineerde is het feit dat bij een groot deel van de gedetineerden mogelijk LVB-problematiek speelt. Hierdoor kan er sprake zijn van overvraging. Het wordt als belangrijk gezien dat ook dit vroegtijdig in beeld wordt gebracht door bijvoorbeeld de SCIL af te nemen om op deze manier een inschatting te maken van de capaciteiten van de gedetineerde.

Ervaren toegevoegde waarde

De reclasseringswerker en de casemanager houden elkaar scherp, waarbij overlegd wordt met mentoren en inrichtingspersoneel. Er wordt gewerkt vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor gedetineerden met hoge risico's en geen vanzelfsprekend goedlopende trajecten. Er is een verhoogde focus op risicodenken. Vanuit samenwerking ontstaat een stevig en onderbouwd beeld waar vanuit verder gewerkt kan worden.

Het experiment geeft de mogelijkheid om in onderlinge afstemming vroegtijdig aan de slag te gaan met de gedetineerde waardoor er voldoende tijd is om een plan te maken en voor te bereiden. Hierin ervaart men korte lijnen en een open sfeer waardoor men zich vrij voelt regelmatig over een casus te sparren.

Het experiment biedt de mogelijkheid aan de reclassering om vroegtijdig in contact te komen met een gedetineerde. Het helpt een gedetineerde dat hij de reclasseringswerker kan zien, dat hij er een gezicht bij heeft en weet wat hij kan verwachten. Dit vroegtijdige contact biedt de gedetineerde perspectief en duidelijkheid. De gedetineerde kan vertrouwd raken met de reclasseringswerker en de reclasseringsorganisatie. Dit is helpend voor het traject na detentie.

Het experiment ervaart sterk het lerend veranderen. Ervaringen en kennis worden plenair besproken en er wordt van geleerd. Casemanagers die niet betrokken zijn bij het experiment worden betrokken bij na-evaluaties van trajecten, zodat de leerervaring in de breedte kan worden verspreid.

Het experiment geeft de mogelijkheid om vanuit de PI in gesprek te gaan met het slachtoffer wat wordt ervaren als een bijzondere ervaring. Zie als voorbeeld de casus die hierna is beschreven.

Verskillende samenstellingen in duo's (reclasseringswerker en casemanager) per gedetineerde maken de onderlinge samenwerking divers wat leren in de breedte met elkaar versterkt.

Bij situaties waarin snel geschakeld moet worden naar externe partijen, kan de reclassering veel betekenen, waardoor dingen wel lukken die zonder deze korte lijnen niet zouden lukken. Meerwaarde van de reclassering is dat er vanuit hen goed zicht is op de sociale kaart buiten de PI en dat ze contacten hebben met collega's verspreid over het hele land.

Direct contact met medewerkers van het PPC maakt dat informatiewisseling soepeler verloopt dan bij aanvang van het experiment. Het informele contact maakt dit mogelijk. Er wordt ervaren dat wanneer de reclassering buiten werkt dit ingewikkelder kan zijn.

Ontwikkelpunten

Een gemeenschappelijk informatiesysteem, waarin zowel de reclasseringswerker als de casemanager registreert, is een wens van het experimentteam.

Oog hebben voor slachtofferbelangen binnen het experiment kan breder binnen de PI uitgedragen worden. Hiermee doelt men op andere disciplines binnen de PI die niet deelnemen aan het experiment.

Er is vanuit een aantal eigenaren behoefte aan een derde groep reclasseringswerkers naast Toezichthouders en Adviseurs. Deze groep richt zich op intramuraal samenwerken met de casemanager. De ervaring leert dat deze rol bepaalde kwaliteiten vraagt. Hiervoor is het nodig dat aan de hand van een functieprofiel geworven wordt op reclasseringswerkers die uitblinken op de gevraagde kwaliteiten. Belangrijke functie-eisen zijn: kunnen adviseren en motiveren, begeleiding bieden, toezicht en advies integraal kunnen inzetten, kunnen samenwerken in de keten, organisatiesensitiviteit (fingerspitzengefühl) hebben in het kader van cultuurverschillen tussen DJI en de reclassering.

Vanuit de eigenaren bestaat de behoefte om op de hoogte te zijn van leerervaringen vanuit de andere experimenten in Nederland. Dit om 'best practices' te kunnen gebruiken binnen het eigen experiment.

Casus uit experiment Zwolle

De casus

Meneer is veroordeeld voor acht jaar vanwege poging tot doodslag.

In detentie sinds medio 2014, geplaatst in het PPC.

V.i.-advies is eind 2019 geschreven. Einddatum v.i. is eind 2022.

V.i. is met een jaar uitgesteld vanwege weigeren dragen enkelband.

Doel reclassering: onderzoeken hoe toch een v.i. uit te voeren.

Contact met reclassering

De casemanager zoekt contact met de reclasseringswerker in verband met de voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.). Meneer is twee keer met verlof geweest met een enkelband, maar wil dat niet meer. De enkelband is nodig om het gebiedsgebod te kunnen controleren. Meneer is zo gehospitaliseerd dat hij het niet erg vindt om zijn v.i. helemaal uit te zitten. De v.i. is inmiddels herroepen omdat meneer in zijn proefperiode niet voldoet aan de voorwaarden die aan de vrijlating waren gesteld. Meneer zijn tijd uit laten zitten en dan zonder justitieel kader uit detentie laten gaan lijkt een slechte optie.

Rapportage in RACT:

Meneer zal met alle liefde zijn detentie uit zitten, over een krappe drie jaar staat hij dan helemaal kaal buiten. Dit is zeer ongewenst. Waarschijnlijk is de kans op herhaling laag; we hebben geen aanwijzingen dat meneer contact zal zoeken met het slachtoffer. Mogelijk kunnen we de angst bij het slachtoffer verminderen, zodat een enkelband over een jaar niet nodig blijkt.

Casemanager en reclasseringswerker gaan samen in gesprek met meneer. Vervolgens ontstaat het idee om het Informatiepunt Detentieverloop (IDV) te benaderen. Het IDV informeert slachtoffers van misdrijven over het verlof en de invrijheidstelling van de dader. Normaliter geven zij geen gegevens van slachtoffers door, maar de casemanager legt de situatie voor en stelt voor dat IDV aan het slachtoffer vraagt of zij contact wil met de reclasseringswerker. Het slachtoffer reageert bijna onmiddellijk; ze wil graag in gesprek met de reclasseringswerker. Ze volgt nog altijd therapie om het gebeurde te verwerken en zit met veel vragen.

Voordat dat gesprek plaatsvindt gaan casemanager en reclasseringswerker eerst in gesprek met meneer, vertellen hem dat zij in gesprek willen gaan met het slachtoffer.

Rapportage in RACT:

Contact gezocht met slachtoffer via IDV. Slachtoffer belt direct terug en geeft aan wat haar beweegredenen zijn om zo'n groot locatieverbod en EM te eisen.

Er vindt een overleg plaats met het slachtoffer, reclasseringswerker en casemanager.

Daarvoor is aan betr. gevraagd welke informatie wel en niet gedeeld kan worden.

Betr. wil met name zijn medische situatie en de uitwerking van de items van de HKT-R niet delen. Hij benadrukt nogmaals dat hij bereid is om zijn hele gevangenisstraf uit te zitten als het slachtoffer dat prettig zou vinden.

Vervolgens is er (via beeldbellen vanwege corona-maatregelen) een afspraak van casemanager, reclasseringswerker en mevrouw. Ze vertellen hoe er in de gevangenis gewerkt was, bijvoorbeeld dat meneer ook behandeling had ontvangen. Mevrouw heeft een beeld van Amerikaanse toestanden in een gevangenis. Ze denkt dat iemand er slechter uitkomt dat dat hij er in gaat. Ze is verrast door de informatie en heeft het gesprek als zeer prettig ervaren. In het gesprek wordt benadrukt dat meneer geen intentie heeft om in contact te komen met het slachtoffer.

Rapportage in RACT:

Mevrouw was zichtbaar gerustgesteld. Ze vond het fijn om een bericht uit de gevangenis te krijgen en dat ze een reëler beeld krijgt van de detentie van meneer. Zij geeft aan dat zij liever heeft dat meneer zonder enkelband begeleiding krijgt van de reclassering, dan dat hij alles gaat uitzitten en daarna geen begeleiding heeft. We spreken af dat we weer een driegesprek gaan voeren als de einddatum detentie nadert.

Na afloop een terugkoppeling gegeven aan meneer in het bijzijn van zijn mentor.

Meneer geeft aan dat hij met name verrast was dat mevrouw angstig was voor wraak.

Dat heeft hij zich nooit gerealiseerd en leverde hem een nieuw inzicht op. Hij was blij dat dit is opgehelderd en dat het gesprek constructief is gebleken.

Tegen het einde van de detentieperiode is er opnieuw een gesprek met mevrouw. Ook dat gesprek ervaart mevrouw als informatief en prettig.

Gedurende de detentie is duidelijk geworden dat meneer door zal moeten stromen naar een voorziening met intensieve begeleiding. Er is veel overleg tussen casemanager, reclasseringswerker, PMO/psycholoog over een geschikte voorziening na detentie. Uiteindelijk wordt een plek gevonden. Meneer is onlangs daar naartoe gegaan. In het v.i.-advies zijn de volgende voorwaarden gesteld: contactverbod, locatieverbod met politietoezicht, opname in een zorginstelling.

Reflectie

Het recidiverisico in deze casus was laag, maar de angst van het slachtoffer vormde voldoende reden om actie te ondernemen toen het v.i. herroepen werd. Door alle partijen heel serieus te nemen is er een win-win situatie ontstaan. Meneer kreeg meer inzicht in de gevolgen van zijn delict en er kwam voor hem een goede vervolgplek na detentie. Voor mevrouw was helder dat meneer niet meer de bedreiging vormde die ze na het voorval al die tijd voor ogen had gehad. Dat zal zeker bijdragen aan de verdere verwerking van de traumatische ervaring.

Samenwerking

De reclasseringswerker heeft met name toegevoegde waarde gehad door in een vroegtijdig stadium actief mee te denken over het vormgeven van het hele traject tot aan het einde van de v.i.. De fysieke aanwezigheid van de reclasseringswerker in de PI maakte dat er snel en waar nodig ad hoc overlegd kon worden tussen reclasseringswerker, casemanager, mentor, behandelcoördinator. Verder heeft aan het succes van deze casus bijgedragen dat er continuïteit in personen is geweest. Deze casus is steeds door dezelfde casemanager¹² en reclasseringswerker begeleid.

De rolverdeling was op grote lijnen:

- Casemanager: contact met meneer, mentor, PMO
- Reclasseringswerker: contact met slachtoffer, schrijven v.i.-advies, zoeken naar een vervolgvoorziening.

Werkzame elementen

- In een zo vroeg mogelijk stadium nadenken over fasen en uitvoering van v.i. loont.
- Belangrijk om daarbij niet te wachten tot kort voor fasering en v.i., maar ruim op tijd.
- Dat draagt bijvoorbeeld bij aan tijdig vinden van een vervolgvoorziening als dat nodig is en een naadloze doorstroming daar naartoe na detentie.
- Informeren en betrekken van het slachtoffer zoals in deze casus kan heel helpend zijn voor beide partijen (en zou nog eerder kunnen dan nu in deze casus is gedaan).
- Met elkaar sparren vanuit twee verschillende disciplines (casemanager en reclasseringswerker) wakkert out of the box denken aan en draagt bij aan het vinden van oplossingen.
- Fysieke aanwezigheid van de reclasseringswerker in de PI zorgt voor korte lijnen naar alle disciplines (ook bv mentor, behandelcoördinator).

¹² In PI Zwolle kiest men er voor om de casemanager te koppelen aan de gedetineerde, dus als deze verandert van afdeling blijft deze gekoppeld aan dezelfde casemanager.

Tijdsinvestering

Alles bij elkaar is aan deze casus circa 50 à 60 uur besteed (door zowel de reclasseringswerker als de casemanager) over een periode van ca. anderhalf jaar.

Buiten aan bovengenoemde activiteiten is die tijd onder andere besteed aan:

- Onderling overleg casemanager en reclasseringswerker.
- Overleg met de behandelcoördinator van PPC (heeft ook de vervolgplek voor meneer geregeld).
- Informeren van en afstemmen met de mentor van meneer (ZBIW-er op de afdeling).
- Rapporteren in IRIS/RACT en in TULP.
- Overdracht stand van zaken basisvoorwaarden aan verzorgingshuis (casemanager).
- Overbruggingsdag regelen in PI (ontslag uit PI was 1 dag eerder dan plaatsing in vervolgvoorziening mogelijk was).

2.10 Experimenten Arnhem en Sittard

De experimenten in Arnhem en Sittard vormden samen het deelproject SOM. Vanwege de specifieke opdracht en de grotendeels overeenkomstige werkwijze, beschrijven we deze experimenten samen.

Experimentteam

Bij het experiment in Arnhem waren zes reclasseringswerkers betrokken van de 3RO en een casemanager van PI Arnhem die de overige casemanagers informeerde. Bij het experiment in Sittard waren zeven reclasseringswerkers betrokken van de 3RO en twee senior casemanagers die hun collega casemanagers informeerden over en betrokken bij het experiment. Gedurende het testen van de SOM-criteria waren alle casemanagers van beide PI's betrokken.

Beide experimenten hadden een lokale deelprojectleider, werkzaam bij DJI (een plaatsvervangend hoofd D&R en een implementatiemanager) en een gezamenlijke leerprocesbegeleider. De lokale deelprojectleiders hadden een faciliterende en coördinerende rol binnen de PI. De leerprocesbegeleider had naast leerprocesbegeleiding ook een coördinerende rol richting 3RO. De leerprocesbegeleider organiseerde tweewekelijkse bijeenkomsten voor betrokken reclasseringswerkers en casemanagers om operationele vragen te bespreken en (in de loop van het project) aan de hand van casuïstiek samen te leren. Bij deze bijeenkomsten waren met name reclasseringswerkers aanwezig. Vanuit de PI waren veelal 1 of 2 vertegenwoordigers aanwezig die hun collega casemanagers informeerden over hetgeen besproken was.

Eigenaren/organisatiestructuur

Project SOM werd aangestuurd door een landelijke projectleider. In een landelijke projectgroep, onder leiding van de landelijke projectleider, waren de lokale projectleiders, de leerprocesbegeleider en enkele reclasseringswerkers en (senior) casemanagers uit beide experimenten vertegenwoordigd die maandelijks overlegden over de voortgang en inhoudelijke vraagstukken. Zo veel mogelijk was daarbij ook een onderzoeker van HU aanwezig. Een landelijke stuurgroep, onder voorzitterschap van de landelijke projectleider, zag toe op de voortgang van het project. Daarin waren de directeurs van PI Sittard en PI Arnhem vertegenwoordigd en enkele leidinggevenden van de 3RO.

Faciliteiten

Reclasseringswerkers konden tot de corona-maatregelen in de PI werken en hadden daar toegang tot de systemen van de PI. Toen niet meer in de PI gewerkt kon worden, kregen reclasseringswerkers vanuit hun thuiswerkplek toegang tot een gedeelde map in de digitale werkomgeving van DJI en tot TULP, zodat zij toegang hielden tot informatie en

screeningsformulieren (SOM formulieren) konden delen met de casemanagers. In Arnhem is het experimentteam gedurende het eerste jaar uitgebreid met enkele reclasseringswerkers, die nooit in de PI hadden gewerkt en daardoor moeite hadden om ingewerkt te raken. Ook duurde het vrij lang voordat deze reclasseringswerkers toegang hadden tot de digitale werkomgeving van de PI.

Gedurende het experiment zijn er perioden geweest waarin enkele reclasseringswerkers weer in de PI mochten werken. Maar een nieuwe corona-uitbraak in de PI of aangescherpte richtlijnen leidden ertoe dat dit ook weer werd teruggedraaid. Gedetineerden spreken bleef mogelijk via ambtelijk bezoek of beeldbellen, maar in praktijk was dit toch vaak lastig, bijvoorbeeld vanwege beperkte beschikbaarheid van *devices* in de PI voor beeldbellen.

Doelgroep

De doelgroep van het experiment SOM bestaat uit alle gedetineerden die instromen in de PI's in Arnhem en Sittard, zowel in het huis van bewaring als in de gevangenis.

Bereik doelgroep

Alle nieuwe gedetineerden werden door reclasseringswerkers gescreend. Het aantal gedetineerden waarvoor ook daadwerkelijk reclasseringsinzet is geleverd is, mede door beperkingen vanwege corona, beperkt gebleven. Ondanks gesprekken over het belang van die inzet bleef de activiteit van reclasseringswerkers sterk gericht op het verzamelen en delen van informatie en soms ook op overleg met de casemanager.

Doelen

Het doel van de SOM experimenten was het ontwikkelen en testen van een Selectie Ondersteunend Model. Concreet moest worden opgeleverd: selectiecriteria en een werkwijze voor samenwerking tussen reclassering en DJI. Er is bewust gekozen voor PI Sittard en PI Arnhem, omdat aangesloten kon worden bij al bestaande werkwijzen, ontwikkeld in de proeftuin 'persoonsgerichte aanpak en detentiefasering v.i.'. In die proeftuinen waren reclasseringswerkers actief in de PI, zij screenden alle nieuwe gedetineerden, informeerden casemanagers over het traject voor detentie of relevante vervolgstappen na detentie, en dachten mee over de invulling van het D&R plan. Die werkwijze leek een goede basis voor het ontwikkelen van selectiecriteria.

Tevens moest het experiment zicht geven op de omvang van de doelgroep waarvoor reclasseringsinzet prioriteit heeft, en mogelijkheden voor digitalisering van SOM. De verantwoordelijkheid daarvoor lag bij de landelijke projectleider die hiervoor een externe expert (bureau Wizzin) heeft betrokken.

Gevolde werkwijze

Screening en selectie

Bij de start van het experiment bestond in beide PI's al een praktijk waarin reclasseringswerkers in de PI aanwezig waren, nieuw binnengekomen gedetineerden screenen en op grond daarvan de casemanager adviseerden over het re-integratietraject, inclusief eventuele activiteiten van de reclassering daarin. In Sittard werd 30 tot 45 dagen na binnenkomst gescreend, in Arnhem direct bij binnenkomst.¹³ Deze werkwijze is in het experiment verder ontwikkeld en geconcretiseerd door afspraken te maken over het moment van screenen, de inhoud van de screening en een werkproces voor samenwerking.

Wat betreft het moment van screenen is besloten dit te doen in de derde week na binnenkomst. Dan konden resultaten van de screening meegenomen worden in het eerste MDO, en werden de gedetineerden die korter dan drie weken in de PI verblijven niet gescreend, waardoor reclasseringscapaciteit overbleef voor aanvullende activiteiten. De kenmerken waarop gescreend werd, waren de SOM-criteria (zie daarvoor hoofdstuk 5 in deel 1 van 'Binnen beginnen om buiten te blijven').

Voor de samenwerking is het volgende werkproces ingericht: in de SOM experimenten werden reclasseringswerkers via de administratie van de PI geïnformeerd over alle nieuw ingestroomde gedetineerden, die vervolgens onder de reclasseringswerkers werden verdeeld voor screening. Daartoe werd een gezamenlijke map in de digitale werkomgeving van de PI gebruikt. In de eerste fase van het experiment werkten reclasseringswerkers met een kort screeningsformulier waarin zij informatie over de gedetineerde samenvatten, in de gezamenlijke map plaatsen en soms ook direct terug stuurden naar de casemanager. De informatie werd door reclasseringswerkers verzameld uit IRIS. Op grond van deze screening vond eventueel overleg plaats tussen casemanager en reclassering over het vervolgtraject. Nog in de PI werkend, vond men elkaar gemakkelijk voor die afstemming. In dat overleg werd soms ook besloten dat de reclassering met de gedetineerde in gesprek ging om beter te kunnen inschatten welke interventies nodig en mogelijk waren om vervolgens de casemanager daarover te adviseren. In gezamenlijkheid werd vervolgens besloten wie welke activiteiten zou oppakken. Per gedetineerde werden de reclasseringsactiviteiten vastgelegd in RACT volgens een daarvoor ontwikkelde werkinstructie.

Nadat de concept SOM-criteria waren geformuleerd en daarvoor een formulier was ontwikkeld, werd een nieuwe werkwijze afgesproken. Alle nieuw binnengekomen gedetineerden in het HvB of de gevangenis werden vastgelegd door de administratie van de PI. Vervolgens vond gezamenlijke screening en selectie plaats door casemanagers en reclasseringswerkers. De SOM formulieren werden opgeslagen in de digitale omgeving van de PI waar ook reclasseringswerkers toegang toe hadden. Omdat casemanagers de regie hebben over het D&R proces was de

¹³ Keuning, B., Schaecken, M., Van den Ende, T., Teunissen, R. & Verhoef, S. (z.d).
Procesevaluatie proeftuinen Sittard en Arnhem. "Persoonsgerichte detentiefasering en VI".
DJI & 3RO (intern document).

afgesproken werkwijze dat casemanagers de eerste gegevens zouden invullen op grond van informatie uit TULP en de integrale intake. Vervolgens zouden reclasseringswerkers de informatie aanvullen op grond van IRIS en een concept advies voor vervolg geven. De informatie en het concept advies gingen terug naar de casemanager en indien men dit nodig vond, zou dan gezamenlijk overleg plaatsvinden over het re-integratietraject en een eventuele rol voor de reclassering daarin. Ook kon zo nodig met de gedetineerde gesproken worden in een zogenaamd driegesprek. De conclusies werden meegenomen in het D&R plan dat ter vaststelling werd besproken in het MDO.

Dit proces bleek echter in praktijk niet altijd te worden gevolgd. Vanwege een te hoge werkdruk lukte het casemanagers vaak niet om tijdig hun deel van het formulier in te vullen. Daarom werd de volgorde omgedraaid en startten de reclasseringswerkers met screenen waarna zij het formulier voorzien van een advies naar de casemanagers stuurden, die dit vervolgens zouden aanvullen en meenemen voor het D&R plan.

Informatie-uitwisseling

De informatie van de reclassering is belangrijk voor casemanagers. De reclassering heeft veelal een breder beeld van de problematiek van een gedetineerde en meer informatie over interventies die in het verleden al zijn ingezet (bv. eerdere reclasseringsbegeleiding en/of behandeling). Tevens brengen reclasseringswerkers expertise in over risico's, risicobeheersing en methodisch werken aan gedragsverandering. Die informatie is belangrijk om tot een goed re-integratietraject te komen. Casemanagers hebben meer informatie over hoe iemand zich binnen de PI gedraagt op de afdeling. Zo kan iemand zich erg gemotiveerd opstellen tegenover de reclassering, terwijl hij op de afdeling heel ander gedrag laat zien. Het bij elkaar brengen van deze perspectieven levert een completer beeld op.

Tegelijkertijd concluderen reclasseringswerkers dat hun rol in het experiment teveel beperkt bleef tot het screenen van casussen en informeren van casemanagers. Men zag elkaar niet vanzelfsprekend in de PI, maar er werd zowel door casemanagers als door reclasseringswerkers ook weinig initiatief genomen voor overleg. De mogelijkheden die er wel waren voor overleg op afstand zoals mail, telefoon of beeldbellen werden hiervoor weinig gebruikt. Daardoor was het voor reclasseringswerkers niet altijd duidelijk wat er met de door hen aangeleverde informatie gebeurde. En daardoor ontbrak vaak het gezamenlijke overleg over een D&R plan, inclusief afspraken over de uitvoering daarvan en de rol van de reclassering daarbij.

Als reclasseringswerkers in de PI aanwezig waren, maakte dat veel verschil. Dan vond meer overleg plaats, omdat men gemakkelijker bij elkaar naar binnen liep of een werkruimte deelde. Met name updates of kleine vragen waarvoor je niet belt of mailt werden dan sneller besproken.

D&R plan

Casemanagers zijn verantwoordelijk voor het maken van het D&R plan, op grond van gesprekken met de gedetineerde. Een deel van de casemanagers vult zelf het plan in op grond van gesprekken met de gedetineerden, anderen leggen dit meer bij de gedetineerden. De mate waarin screeningsinformatie van de reclassering werd verwerkt in het D&R plan varieerde per casemanager. Volgens betrokkenen is het D&R plan nu nog te weinig een gezamenlijk plan van gedetineerde, casemanager en reclassering.

Een D&R plan bevat re-integratiedoelen voor de vijf leefgebieden, waaraan vervolgens activiteiten worden gekoppeld. Gedetineerden worden geacht zoveel mogelijk zelf uitvoering te geven aan dit plan, waarbij de casemanager en mentor een monitorende functie hebben. Indien is vastgesteld met hulp van de SCIL of diagnostiek door de PI psycholoog dat er sprake is van lage zelfredzaamheid (bijvoorbeeld vanwege LVB, psychiatrische- of verslavingsproblematiek), bieden casemanager en mentor daarbij meer ondersteuning. Het formuleren van re-integratiedoelen is relatief nieuw en voor sommige casemanagers lastig.

Taken reclassering in PI

Tijdens het experiment bleek dat besluitvorming over reclasseringsinzet in de PI vaak werd uitgesteld, met name in de HvB setting. De corona-maatregelen zijn volgens de professionals in het experiment een belangrijke reden. Reclasseringswerkers willen eerst kunnen overleggen met de casemanager en eventueel de gedetineerde spreken voor men een besluit neemt, en dat bleek lastig toen men de PI niet in kon. Een nadelig gevolg van deze werkwijze was dat caseloads van reclasseringswerkers ophoogden. Men hield veel gedetineerden 'in portefeuille' maar raakte daardoor ook het overzicht kwijt.

Welke taken de reclassering in de PI kan verrichten, was niet scherp afgebakend en werd gezamenlijk geëxploreerd. Belangrijke activiteiten voor reclasseringswerkers waren het uitwisselen van informatie over gedetineerden, consultatie en samen nadenken over een traject. In de uitvoering van het D&R traject was er een grijs gebied waarin de taken van reclasseringswerker en de casemanager enigszins overlappen (bv motiveren voor zorg, regelen van hulp na detentie). Op grond van overleg over het re-integratietraject werden taken verdeeld. Een deel van de professionals vond het ook lastig om zich een beeld te vormen van mogelijke reclasseringsactiviteiten in de PI. Men hield vast aan de taken die reclassering van oudsher al had: adviseren op faseringsmomenten (verlof, PP, v.i.) en het aanbieden van gedragstrainingen. Enkele reclasseringswerkers experimenteerden met aanvullende activiteiten zoals motiveringsgesprekken met gedetineerden, afstemming met OM, netwerk of hulpverlening buiten de PI en al tijdens de detentie een reclasseringstoezicht dat daarop volgt voorbereiden.

Met de wet S&B wordt het voor casemanagers nog belangrijker om over de muren van de PI te kijken en ook na te denken over de fase na detentie. Samenwerking met de reclassering tijdens de detentie wordt daarvoor essentieel gevonden. Ondersteuning bieden op de vijf leefgebieden is een taak die bij de casemanagers moet blijven liggen, maar de reclassering heeft meer kennis

en ervaring over begeleidingsmogelijkheden buiten de PI en maakt een bredere analyse over risico's en risicofactoren die aandacht vragen in het traject. Zowel reclasseringswerkers als casemanagers zien een rol voor reclassering in:

- Overleg met de casemanager over een traject van een gedetineerde en daarbij de casemanager informeren over ervaringen met de gedetineerde voor detentie.
- Motiveren van gedetineerden voor noodzakelijke interventies. Zeker voor mensen die moeilijk te motiveren zijn, is detentie een fase waarin men hierover in gesprek kan gaan.
- Tijdig regelen van noodzakelijke hulp en zorg na detentie, met name als hulp of zorg is opgelegd als bijzondere voorwaarde. Indien er geen justitieel kader is na detentie wordt dit meer beschouwd als een taak voor de casemanager.
- Aanbieden van een gedragsinterventie tijdens detentie.
- Tijdig voorbereiden van reclasseringstoezicht.
- Indien geen toezicht volgt na detentie onderzoeken of begeleiding nodig is en gefinancierd kan worden (bv met 'Van der Staaij gelden'¹⁴).
- Contact met OM over wenselijkheid adviesaanvraag voor de rechtszitting.

Betrekken gemeente

Samenwerken met de gemeente is essentieel vanwege de voorzieningen waarop vaak een beroep gedaan moet worden. Toch is gedurende de experimenteerperiode de gemeente grotendeels uit beeld gebleven. De bestaande samenwerking tussen PI en gemeenten die er al was, bv in het RIC, is voortgezet. Maar deze is nauwelijks verder ontwikkeld.

Samenwerking is er vooral met grotere gemeenten in de regio. Gemeentelijke nazorg-coördinatoren komen in de PI en zijn in gesprek met de casemanagers en soms ook met de gedetineerden. Maar gedetineerden in een PI zijn afkomstig uit een groot aantal gemeenten, ook buiten de regio, en elke gemeente werkt weer anders. In kleinere gemeenten is de nazorg vaak minder goed belegd vanwege de kleine aantallen terugkerende gedetineerden. Ook met gemeenten op grotere afstand van de PI is samenwerking lastig. Als gedetineerden zich willen vestigen in een andere gemeente dan de gemeente van herkomst blijkt financiering van nazorg soms een knelpunt.

Vanuit PI Sittard wordt gewerkt aan het versterken van de samenwerking met het veiligheidshuis over in-, door- en uitstroom van gedetineerden uit de regio parkstad (Heerlen – Kerkrade), en de aansluiting daarvan bij het SOM experiment. Ook bij de zeer kort gestraften wil men afstemmen of er hulp nodig is na detentie en hoe dit tijdig opgepakt kan worden.

¹⁴ Gemeenten kunnen sinds 2014 gebruik maken van een regeling die is ingesteld naar aanleiding van een motie van het Tweede Kamerlid Van der Staaij. Er kunnen extra gelden worden aangevraagd voor nazorg van ex-gedetineerden, waarmee men onder andere reclasseringsbegeleiding kan inkopen.

Betrekken gedetineerde

Meer betrekken van de gedetineerden en hun netwerk in het re-integratietraject was geen ontwikkelpunt in de SOM experimenten.

Binnen de experimenten is de betrokkenheid van de gedetineerde vanwege corona wat meer op de achtergrond geraakt. Het plannen van driegesprekken met de casemanager en de reclassering was lastiger. Indien het wel lukte dan gaven zowel reclasseringswerkers als casemanagers aan dat dit prettig werkte. Het bij elkaar brengen van verschillende perspectieven en het fysiek bij elkaar zijn geeft ook een gevoel van samenwerking. Het betrekken van de gedetineerde en het neerleggen van de regie bij de gedetineerde is het uitgangspunt in het huidige beleid, maar in de praktijk was dit soms lastig. Dit komt omdat er bij gedetineerden veelal sprake is van psychische problematiek, verslaving, LVB of een combinatie daarvan. Het is maatwerk om te onderzoeken hoeveel verantwoordelijkheid bij de gedetineerde kan worden gelegd.

Casemanagers en mentoren hadden al als taak om gedetineerden te stimuleren om zelf de regie te nemen over hun re-integratie, en daarbij gebruik te maken van het RIC. Recent zijn driegesprekken geïntroduceerd om dit verder vorm te geven. Vooralsnog waren dat gesprekken tussen gedetineerde, casemanager en mentor die elke 6 weken moeten plaatsvinden. Het bleek een uitdaging om dergelijke gesprekken te organiseren, omdat het vaak lastig bleek om een moment te vinden waarop alle beoogde betrokkenen beschikbaar waren. Men wil in de toekomst daar ook reclassering of gemeente bij betrekken als dit relevant is, maar dat was nog geen praktijk. Ook het meer betrekken van het netwerk van de gedetineerde gebeurde nog maar beperkt en wil men meer gaan uitwerken.

Ervaren toegevoegde waarde

In het experiment zijn criteria voor SOM ontwikkeld en getest. Dit heeft een overzicht van criteria opgeleverd die gebruikt kan worden om te bepalen voor welke gedetineerden reclasseringsinzet prioriteit heeft (zie hoofdstuk 5 in deel 1 van 'Binnen beginnen om buiten te blijven').

Wat betreft de samenwerking zien zowel reclasseringswerkers als casemanagers vooral een meerwaarde bij aanwezigheid van reclasseringswerkers in de PI. Kennis van de reclassering over het voortraject van veel gedetineerden, een ruimere analyse van criminogene- en beschermende factoren, contacten met ketenpartners en overdracht naar toezicht indien er na detentie nog een justitieel kader is, versterkt het trajectmatig werken. Informatie over gedetineerden bij reclassering en casemanagers blijkt soms te verschillen, door relevante informatie bij elkaar te brengen ontstaat een vollediger beeld.

Aanwezigheid van reclasseringswerkers in de PI maakt dat men elkaar gemakkelijk kan vinden voor overleg over een gedetineerde en samen kan bepalen wat er nodig is en wie daarin welke activiteiten op zich neemt. Daarbij heeft de reclassering volgens betrokkenen ook een verbindende rol in het traject na detentie. Juist het zijn van verbinder tussen binnen en buiten is van waarde. Door de corona-maatregelen is dit maar beperkt mogelijk geweest.

Belemmeringen

Trajectmatig samenwerken is om verschillende redenen beperkt van de grond gekomen.

Tijdens het testen van de SOM-criteria leek het SOM-formulier soms leidend te worden. Hoewel bedoeld als hulpmiddel om informatie te delen en op grond daarvan afspraken te maken over reclasseringsinzet, leek het invullen van het SOM-formulier een doel op zich te worden. De vervolgstap, het gesprek daarover, kwam met name in PI Arnhem vaak niet tot stand. Daarbij speelde mee dat het testen van de SOM-criteria plaatsvond in een periode waarin de reclasseringswerkers niet in de PI zaten. Een deel van de reclasseringswerkers vond het lastig om nieuwe stappen te zetten en proactief de samenwerking zoeken, en corona heeft daarbij niet geholpen. Ondanks regelmatige gesprekken hierover, en afspraken om dit vaker te doen, bleven zowel reclasseringswerkers als casemanagers afwachtend. Reclasseringswerkers die al langer in de PI werkten en daar de wegen kenden, bleken veel gemakkelijker het overleg te zoeken.

Een deel van de casemanagers en reclasseringswerkers had nog weinig beeld van de mogelijke taken van de reclassering in de PI. Casemanagers zagen met name een bijdrage in informatie delen en overleg over het traject. Een deel van de reclasseringswerkers was nog sterk gericht op de producten die men altijd al leverde (adviesrapporten en gedragstrainingen). De mogelijkheden die men zag voor reclasseringsinzet werd mede beïnvloed door de taken die men als reclasseringswerker had, adviseren of toezicht houden. Reclasseringswerkers met adviestaken waren vooral gericht op informeren en adviseren, terwijl reclasseringswerkers met toezichttaken meer de nadruk legden op begeleiden en hulp bieden. Verschillende betrokkenen gaven aan dat de productsturing binnen de reclassering belemmerend werkt voor het out of the box en trajectmatig denken. Ook bleek het al in de PI beginnen met het opstarten van een toezicht lastig, omdat caseloads van toezichthouders vol zijn en de uren die men al aan het toezicht besteedt in de PI niet binnen de productiekaders passen.

Wat betreft selectie blijkt het voor veel betrokkenen lastig om expliciet een keuze te maken bij welke gedetineerde de reclassering betrokken moet worden na de screening. Omdat voor veel gedetineerden ondersteuning bij re-integratie van belang is. Het liefst trekt men bij al die gedetineerden samen op. Terwijl impliciet wel degelijk keuzes worden gemaakt en het aantal gedetineerden waarbij reclassering daadwerkelijk betrokken was na de screening beperkt bleef.

Relevante informatie bij elkaar zoeken over een gedetineerde om vervolgens onderbouwd te kunnen beslissen over noodzakelijke ondersteuning, bleek zowel voor casemanagers als reclasseringswerkers een tijdrovende taak, waarbij men verschillende bronnen moest raadplegen. Als alle nieuwe gedetineerden handmatig gescreend moeten worden, vraagt dit een relatief groot deel van de beschikbare capaciteit van reclasseringswerkers.

Ontwikkelpunten

Uitwerken reclasseringstaken in de PI

De reclassering kan meer betrokken worden in de uitvoering van het re-integratietraject. De rol van de reclassering is in het experiment teveel beperkt gebleven tot screening en informatie uitwisseling. De reclassering kan in de PI meer betekenen dan van oudsher gebruikelijk was. Naast het geven van advies, geven van gedragstrainingen en toeleiden naar zorg kan reclassering ook betrokken worden in het regelen van verschillende vormen van hulp of ondersteuning, het motiveren van gedetineerden voor hulp of zorg, en het inzetten van methoden gericht op versterken van vaardigheden. Die mogelijkheden worden onderschreven door de professionals, maar zijn nog onvoldoende praktijk.

Een duidelijke omschrijving van reclasseringstaken in de PI met een helder onderscheid tussen taken van de casemanager en de reclassering is gewenst, aldus betrokkenen. Daarbij zou het realiseren van continue en duurzame trajecten als uitgangspunt moeten worden genomen. Reclassering biedt aanvullende expertise op het gebied van inschatten en beheersen van recidiverisico's en het stimuleren en motiveren tot gedragsverandering. De reclassering zou daarbij de brug tussen binnen en buiten moeten vormen, en de verbinding moeten maken tussen het traject in de PI en daarna. Daarvoor is het belangrijk dat reclasseringswerkers die in de PI werken de verbinding met buiten houden door een deel van hun tijd buiten de PI te werken.

Tevens zou gekeken moeten worden naar het integreren van de verschillende taken die reclassering heeft voor gedetineerden. Zo worden adviezen geschreven voor de rechtszitting, of voor DJI in het kader van een D&R plan, en er zijn reclasseringswerkers in de PI aanwezig die input leveren voor en meedenken over het re-integratietraject. Het kan de continuïteit en efficiency ten goede komen om rond een gedetineerde waar mogelijk dergelijke taken te integreren of bij eenzelfde werker te leggen. De huidige productsturing bij de reclassering lijkt zich slecht te verhouden tot integraal werken, omdat deze resulteert in fragmentarisch werken en denken.

Reclasseringsinzet in de preventieve fase

Er is verschil van mening over de rol van reclassering in de preventieve fase, naast informatie delen en adviseren. Ook in die fase kan al gestart worden met interventies gericht op recidivevermindering. Zeker voor de gedetineerden die relatief kort verblijven, heeft het meerwaarde tijdig te starten daarmee. De reclassering kan met de casemanager onderzoeken wat nodig en mogelijk is, gedetineerden motiveren voor interventies, en tijdig de nodige hulp regelen. Maar het is lastig om daar inhoud aan te geven als nog niet duidelijk is hoe lang iemand in detentie blijft en wat de sanctie gaat worden. Toeleiden naar zorg is dan bijvoorbeeld lastig, omdat nog niet duidelijk is per wanneer zorg kan starten en of dit in het vonnis past. Een gedragsinterventie moet mogelijk halverwege worden afgebroken, omdat de gedetineerde de PI verlaat. Dat is voor een deel van de professionals reden om reclasseringsinzet in deze fase uit te stellen.

Samenwerken met de gemeente

Samenwerking met de gemeente is belangrijk voor re-integratie van gedetineerden, omdat zij ingangen hebben tot noodzakelijke voorzieningen, maar dat komt onvoldoende van de grond in de twee experimenten. Reclasseringswerkers benoemen ook terughoudend te zijn om teveel op de stoel van de gemeente te gaan zitten.

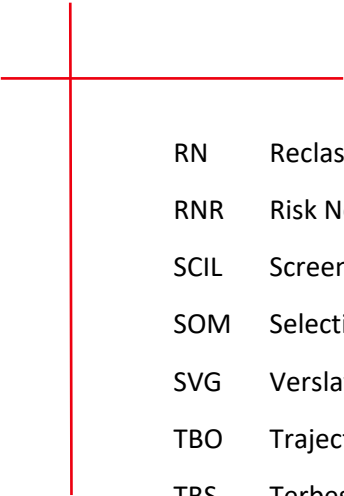
Digitale ondersteuning bij vervolg na screening en selectie

Verzamelen van informatie voor screening en selectie vraagt veel tijd van zowel casemanagers als reclasseringswerkers. Digitale ondersteuning daarbij, in de vorm van een tool die mogelijk relevante informatie uit de verschillende cliëntsystemen naar boven haalt, is gewenst. De tijdswinst die daarmee ontstaat, kan gebruikt worden om gedetineerden daadwerkelijk te ondersteunen bij hun re-integratie.

Digitale ondersteuning (bijvoorbeeld in IRIS) is ook gewenst voor het organiseren van caseloads van reclasseringswerkers. Deze hogen op, doordat men veel gedetineerden wil blijven volgen of in een latere fase opnieuw wil kijken of inzet nodig is. Een digitale tool zou die signaleringstaak kunnen overnemen, bijvoorbeeld door het aan te geven als er nieuwe relevante informatie is over een gedetineerde, waardoor het de moeite waard is om opnieuw naar selectie en reclasseringsinzet te kijken.

3. Afkortingen

3RO	de drie Reclasseringsorganisaties, RN, SVG en LJ&R
ASR	Adolescenten Straf Recht
BBI	Beperkt Beveiligde Inrichting
BSD	Bureau Selectie en Detentie
CVvi	Centrale Voorziening voorwaardelijke invrijheidstelling
D&R	Detentie en Re-integratie
DJI	Dienst Justitiële Inrichtingen
DBT	Dagprogramma Beveiliging en Toezicht op maat
EM	Elektronische Monitoring
EZV	Extra Zorg Voorziening
GGZ	Geestelijke Gezondheids Zorg
HvB	Huis van Bewaring
IFZO	Informatiesysteem Forensische Zorg
ISD	Inrichting voor Stelselmatige Daders
ISS	Inkomsten, Screening en Selectie
JOVO	Jong Volwassenen
LVB	Licht Verstandelijke Beperking
LJ&R	Leger des Heils Jeugdbescherming en Reclassering
MDO	Multidisciplinair Overleg
MMD	Medewerker Maatschappelijke Dienstverlening
OM	Openbaar Ministerie
PMO	Psycho-Medisch Overleg
PI	Penitentiare Inrichting
PIW-er	Penitentiare Inrichtingswerker
PP	Penitentiair Programma
PPC	Penitentiair Psychiatrisch Centrum
RIC	Re-integratie Centrum

RN	Reclassering Nederland
RNR	Risk Needs and Responsivity
SCIL	Screeener voor intelligentie en licht verstandelijke beperking
SOM	Selectie Ondersteunend Model
SVG	Verslavingsreclassering GGZ
TBO	Traject Bepalings Overleg
TBS	Terbeschikkingstelling
VC	Vrijhedencommissie
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
V.i.	Voorwaardelijke Invrijheidstelling
VRIS	Vreemdelingen in Strafrecht
S&B	Straffen en Beschermen
ZZBI	Zeer Beperkt Beveiligde Inrichting

 KSI_HU

 SOCIALEINNOVATIE@HU.NL

 BIT.LY/AANMELDENKSI